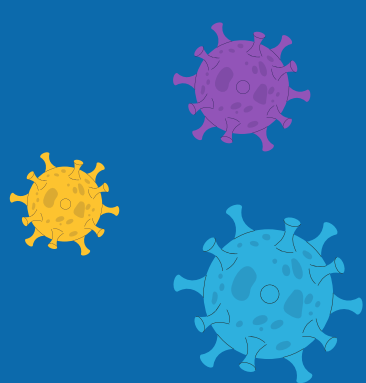

RAPORT INDID

Monitoring przekazów medialnych dotyczących koronawirusa w 2021 roku

MAJ 2022

INDID

Instytut Dyskursu
i Dialogu

Raport powstał w ramach projektu "Lepiej rozmawiajMY i zmieńMY media na DOBRE! Projekt realizowany z dotacji programu Aktywni Obywatele – Fundusz Krajowy finansowanego przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię w ramach Funduszy EOG.

SPIS TREŚCI

DANE WSTĘPNE I METODOLOGIA	3
Badane materiały	4
Analiza tytułów badanych materiałów	13
Fake news	16
Wzorowy materiał dziennikarski	17
Szczególna ekspozycja	20
ANALIZA POSZCZEGÓLNYCH PYTAŃ Z KLUCZA KODOWEGO	21
1. Czy tytuł materiału medialnego jest uzasadniony jego treścią?	21
2. Czy w tytule materiału pojawiają się określenia oceniające?	23
3. Czy w materiale znalazło się powołanie się na anonimowe źródła?	28
4. Czy w materiale odnotowano sytuację polegającą na przywołaniu jakiejś osoby po raz pierwszy tylko i wyłącznie z nazwiska?	36
5. Czy w materiale pojawia/ją się słowne określenia/e negatywne względem jakiejś osoby/podmiotu/grupy?	40
6. Czy w materiale pojawia/ją się słowne określenie/a pozytywne względem jakiejś osoby/podmiotu/grupy?	45
7. Czy w materiale pojawia się negatywna prezentacja wizualna kogoś lub czegoś?	49
8. Czy w materiale pojawia się wyraźnie pozytywna prezentacja wizualna kogoś lub czegoś?	54
9. Czy twórca materiału stosuje różne standardy w prezentowaniu znajdujących się w nim osób/podmiotów/grup?	57
10. Czy w materiale pojawia się przywołanie konkretnych danych opartych na źródłach zewnętrznych?	63
11. Czy w materiale pojawia się jakakolwiek forma manipulacji?	68
12. Czy materiał nawołuje do nienawiści wobec jakiegokolwiek osoby/grupy?	74
13. Czy w materiale przytoczona/e została/y wypowiedź/i tzw. eksperta-komentatora (ekspertów-komentatorów)?	76
14. Czy w materiale można wyróżnić jego główny obszar tematyczny?	81
KILKA SŁÓW O INDID	84
SPIS TABEL, WYKRESÓW I GRAFIK	86

DANE WSTĘPNE I METODOLOGIA

Względem każdego badanego przekazu medialnego Wolontariusze odpowiadali na 14 następujących po sobie pytań wybierając jedną z opcji: „Tak”, „Nie” lub „Nie dotyczy/nie da się ustalić” w internetowym systemie. W przypadku zaznaczenia odpowiedzi, sugerującej możliwe niepokojące zjawisko, pojawia się dodatkowe pole (lub kilka pól), umożliwiające dodanie opisu konkretnych informacji. Wprowadzający analizy wolontariusze zostali odpowiednio przeszkoleni w celu zapoznania się z kluczem koderskim, a kolejne etapy szkolenia zakończone są podsumowującymi testami sprawdzającymi wiedzę.

Jednostką analizy dla Wolontariusza (przekazem medialnym) jest zawsze jeden zwarty i spójny element wyodrębniony z całego wydania z prasy, radio, TV bądź portalu internetowego. Najczęstsze i najbardziej typowe przykłady jednostek analizy, względem których wypełniane są formularze, to: jeden materiał reporterski z telewizyjnego serwisu informacyjnego, jeden artykuł prasowy bez rozróżniania na dzienniki, tygodniki i miesięczniki, jeden artykuł zamieszczony na portalu internetowym czy jeden radiowy serwis informacyjny (który, wyjątkowo, ze względu na swój krótki charakter traktowany jest jako jedna jednostka analizy).

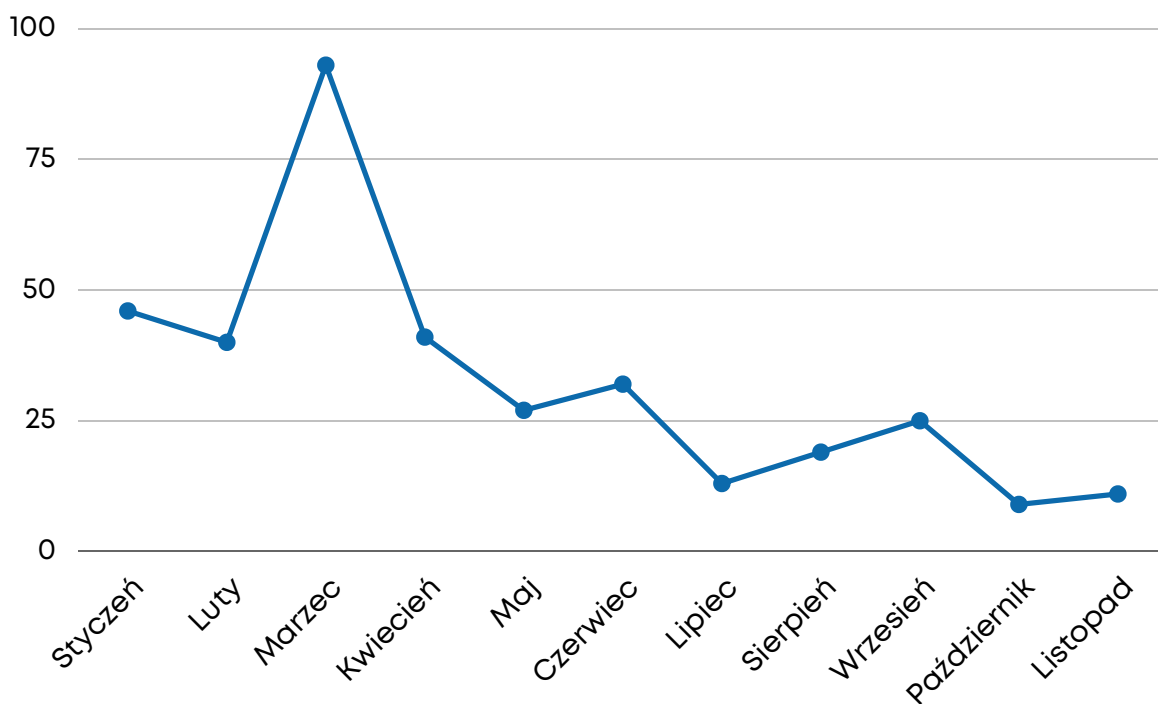
Dla kodujących przygotowana została także baza zgromadzonych materiałów dostępnych do analizy. W każdym momencie Wolontariusze mogą wstawiać do bazy znalezione przez siebie materiały dziennikarskie – istnieje w tej kwestii pełna dowolność, jednak w zakresie dużych ogólnopolskich tytułów medialnych.

Każdy materiał kodowany jest przez trzech wolontariuszy. W przypadku rozbieżności analiz między wolontariuszami, grupa weryfikatorów INDID powracała do pierwotnych materiałów i rozstrzygała o odpowiednim zakwalifikowaniu odpowiedzi.

Z powstających w ten sposób zbiorów danych zespół analityczny INDID stworzył bazę badawczą składającą się z materiałów dotyczących pandemii COVID-19 (wyszukiwanych w bazie słowami kluczami typu „koronawirus”, „covid”, „pandemia”, „szczepienia” itp.). Przeanalizowanych zostało **356** przekazów medialnych, które zostały opublikowane w roku 2021, a dotyczyły interesującego zagadnienia.

Badane materiały

Wykres 1. Liczba badanych materiałów w podziale na poszczególne miesiące

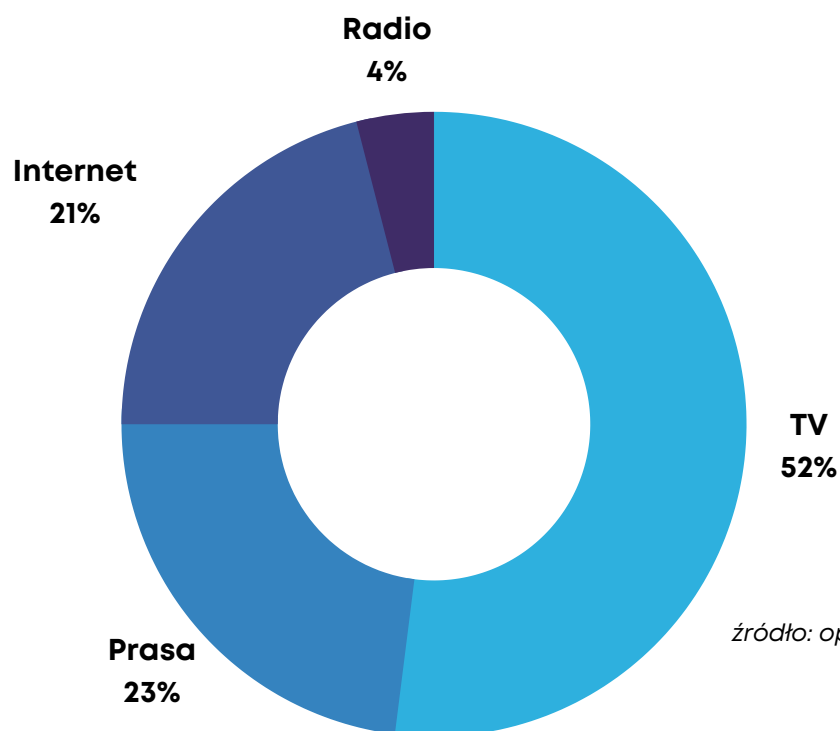
źródło: opracowanie własne

Połowa przekazów medialnych analizowanych w tym badaniu, była opublikowana w pierwszym kwartale 2021. Najwięcej przekazów – aż 93 – opublikowano w marcu. Należy zauważyć, że marzec był rocznicą pandemii w Polsce, a także odznaczał się znaczącym wzrostem zachorowań. Jest więc prawdopodobne, że media pisały o pandemii częściej w tym okresie.

Warto jednak mieć na uwadze, że baza do niniejszego badania nie jest wyczerpującą bazą wszystkich materiałów opublikowanych w 2021 roku, a stanowi wybiórczy monitoring materiałów informacyjnych i publicystycznych z najpopularniejszych mediów w Polsce. Ponieważ nasza baza nie odzwierciedla częstotliwości publikowania materiałów, nie możemy określić czy temat COVID-19 był w tym czasie bardziej popularny. Możemy jednak powiedzieć, że materiały o tej tematyce opublikowane w marcu pojawiały się w naszej bazie częściej niż materiały o tej samej tematyce z innych miesięcy. Może to być spowodowane dużą ilością materiałów o tej tematyce w mediach, co zwiększa prawdopodobieństwo trafienia do bazy, a także to, że temat pandemii w tym miesiącu był tak istotny społecznie, że uważne monitorowanie mediów było traktowane priorytetowo przez Wolontariuszy.

Tabela 1. Rozkład procentowy badanych materiałów w podziale na typ mediów

Typ mediów	Liczba przekazów medialnych
TV	184
Prasa	83
Internet	73
Radio	16
SUMA	356

źródło: opracowanie własne
Wykres 2. Rozkład badanych materiałów w podziale na typ mediów (N=356)

źródło: opracowanie własne

Najliczniejszym typem mediów w analizie była telewizja. To ona stanowiła ponad 50 proc. analizowanych przekazów, co dało 184 materiały. Wśród badanych materiałów prasa stanowiła 23 proc. (83 materiałów), artykuły internetowe – 21 proc. (73 materiały), a informacyjne serwisy radiowe – 4 proc. (16 materiałów).

Tabela 2. Liczba materiałów w podziale na dany miesiąc i rodzaj medium

Miesiąc publikacji	Internet	Prasa	Radio	TV	Suma (w miesiącu)
Styczeń	1	14	3	28	46
Luty	4	14	4	18	40
Marzec	27	27	2	37	93
Kwiecień	8	7	3	23	41
Maj	6	4	2	15	27
Czerwiec	5	7	1	19	32
Lipiec	0	8	0	5	13
Sierpień	3	2	0	14	19
Wrzesień	9	0	0	16	25
Październik	3	0	1	5	9
Listopad	7	0	0	4	11
Suma (w danym rodzaju medium)	73	83	16	184	356

źródło: opracowanie własne

Najwięcej materiałów dla telewizji (37), Internetu i prasy (po 27) pochodziło z marca 2021 roku. Z miesiąca na miesiąc liczba przekazów malała, aż do ponownego wzrostu w okolicach września. Powodem „reaktywacji” tematu mógł być wzrost zachorowań, a także debata związana z formą (zdalną lub stacjonarną) nauczania dzieci.

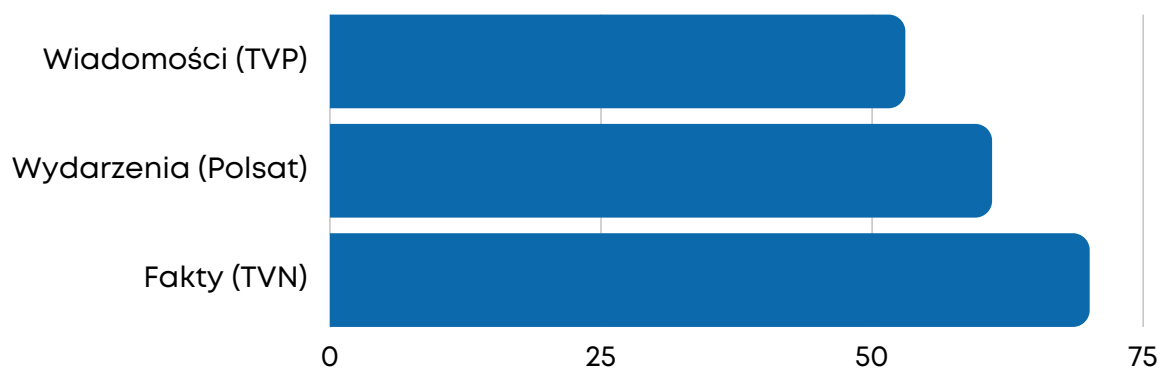
Najmniej materiałów pochodziło z października (9 materiałów ogółem), listopada (11) i lipca (13), a ponadto w bazie nie znalazł się żaden przekaz z grudnia.

Tabela 3. Spis tytułów medialnych objętych badaniem

Telewizja	Prasa	Internet	Radio
Wiadomości (TVP)	Wprost	wprost.pl	Polskie Radio Trójka
Wydarzenia (Polsat)	Sieci	gazetaprawna.pl	Polskie Radio Jedynka
Fakty (TVN)	Nasz Dziennik	Dorzeczy.pl	RMF FM
	Gość Niedzielny	wpolityce.pl	TOK FM
	Do Rzeczy	wyborcza.pl	
	Tygodnik Powszechny	gazeta.pl	
	Polska The Times	OKO Press	
	Newsweek	niezalezna.pl	
	Gazeta Polska	Interia.pl	
	Gazeta Wyborcza	wirtualnapolska.pl	
	Polityka	onet.pl	
	Dziennik Gazeta Prawna		
	Rzeczpospolita		

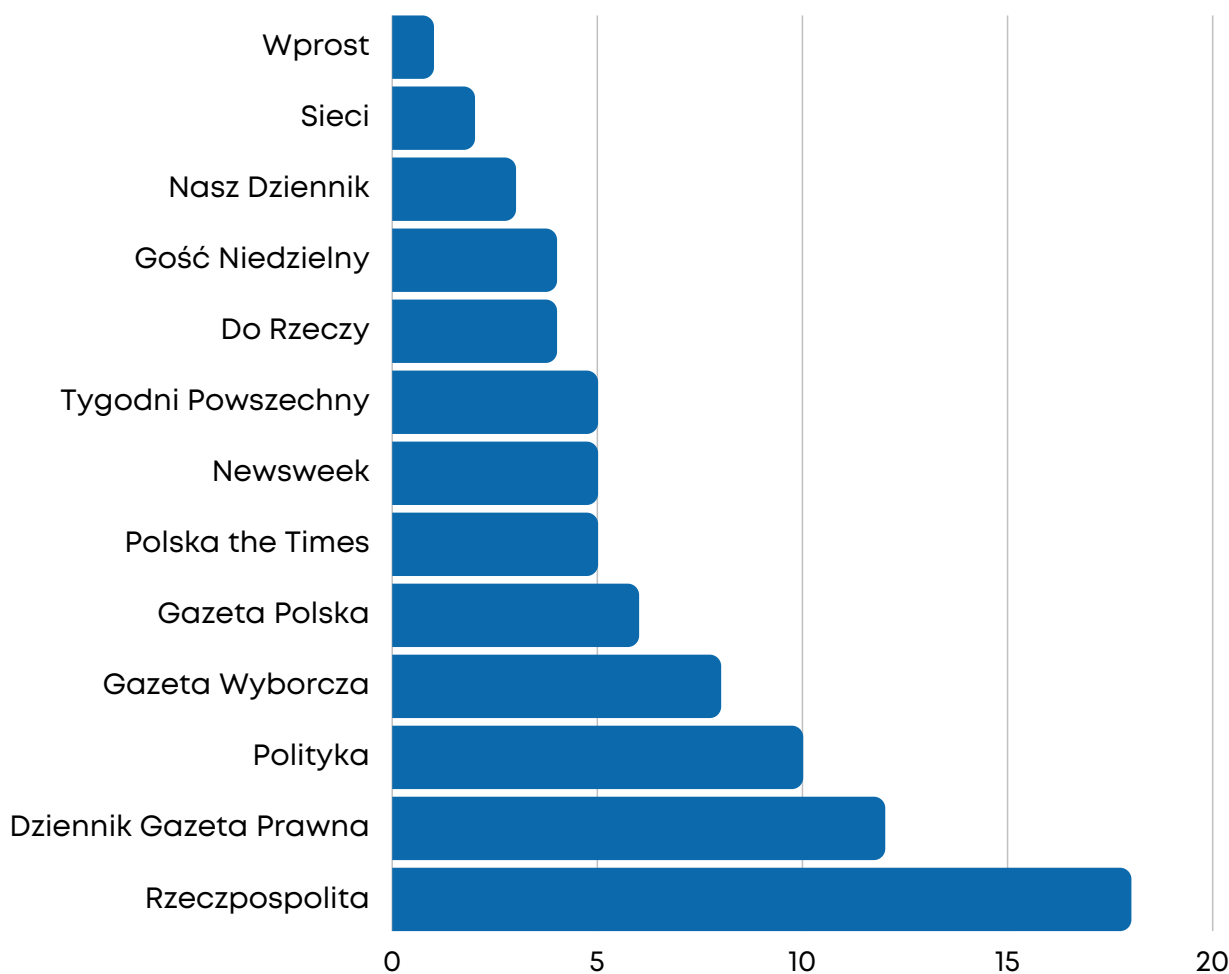
źródło: opracowanie własne

Wykres 3. Rozkład badanych materiałów w podziale na tytuł medialny z telewizji

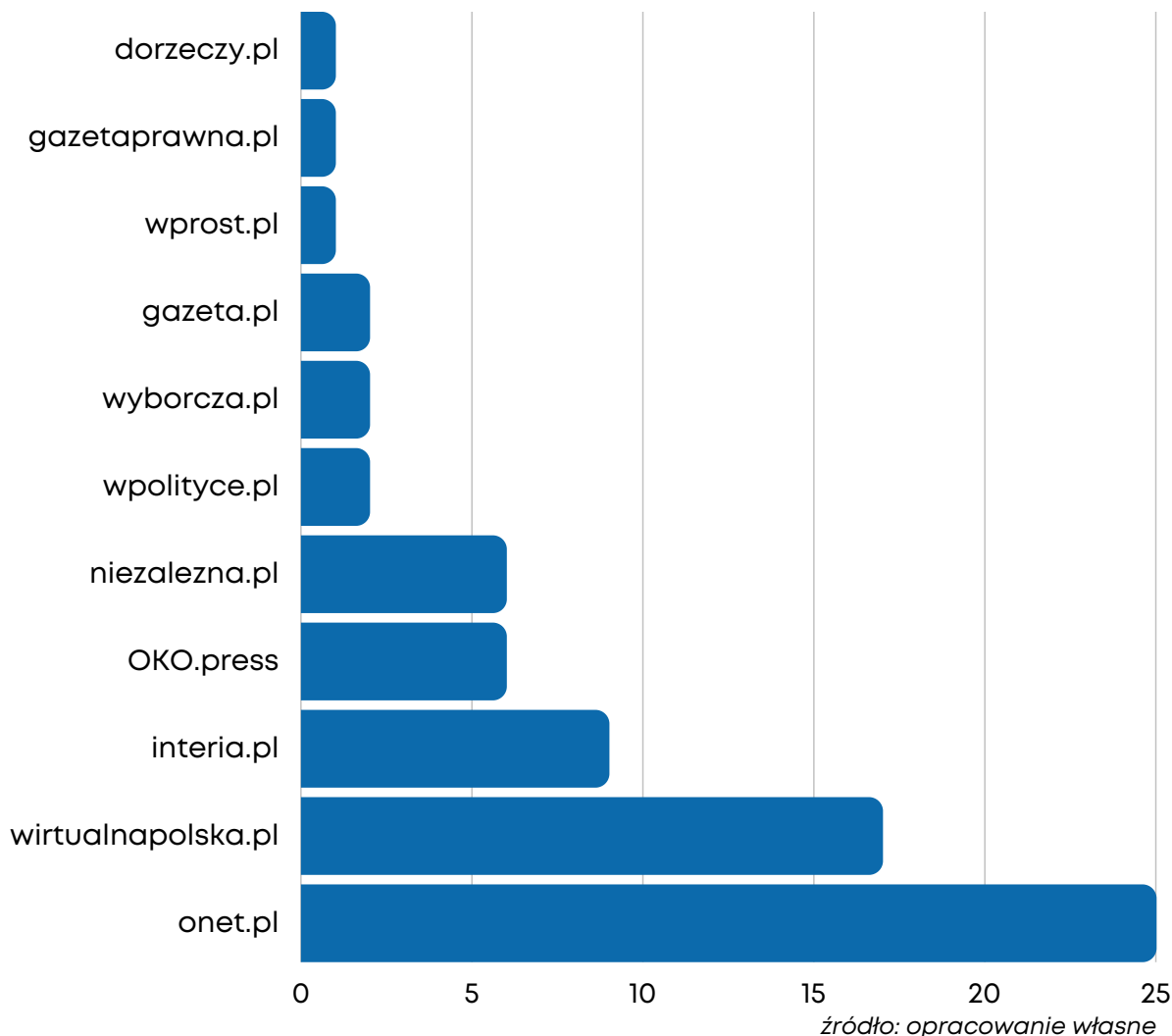
źródło: opracowanie własne

Wykres 4. Rozkład badanych materiałów w podziale na tytuł medialny z prasy

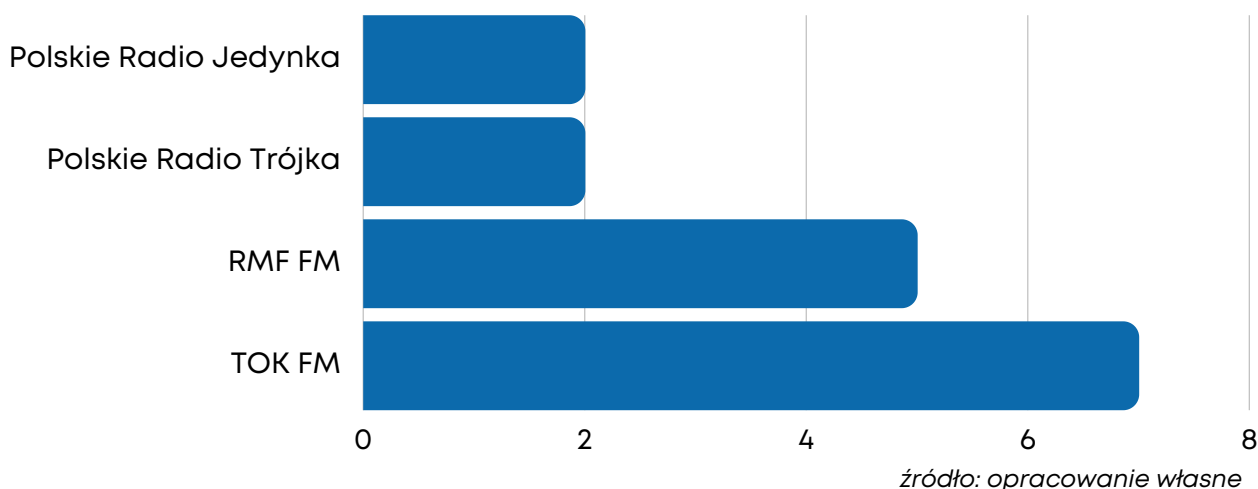

źródło: opracowanie własne

Wykres 5. Rozkład badanych materiałów w podziale na tytuł medialny z Internetu

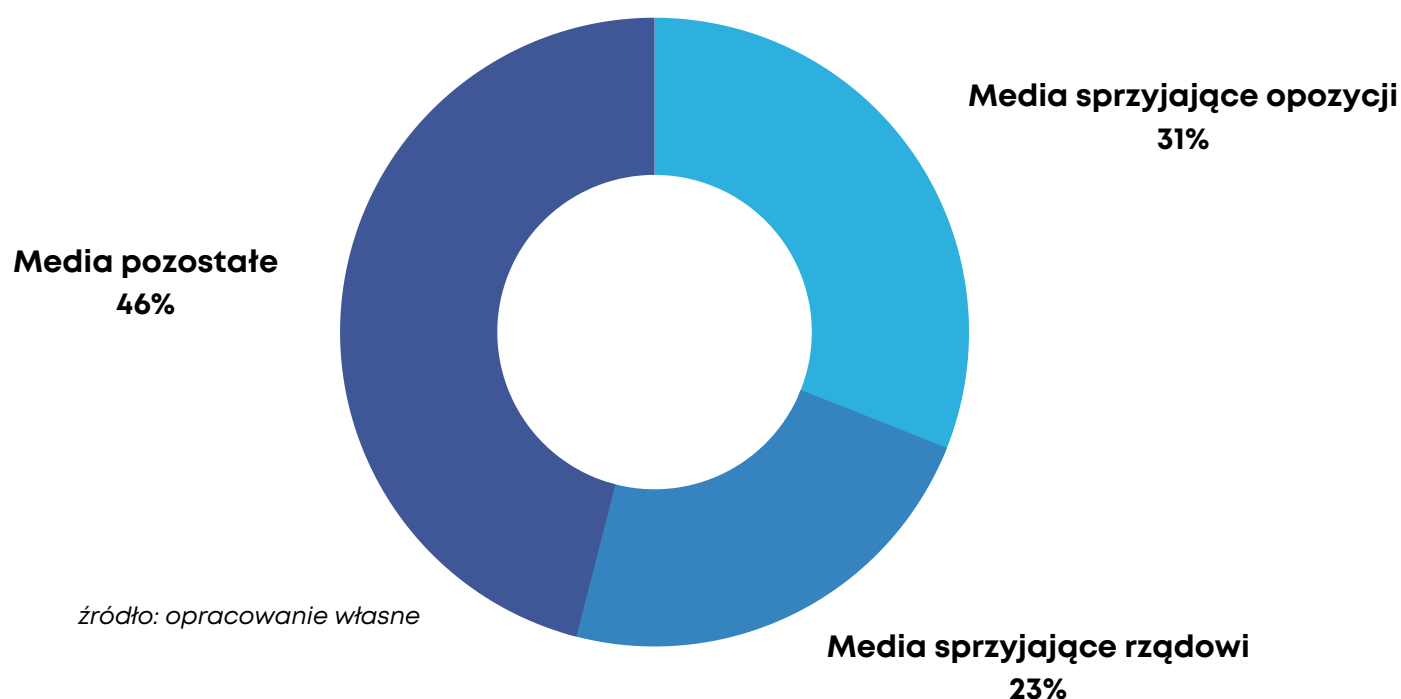

Wykres 6. Rozkład badanych materiałów w podziale na tytuł medialny z radia

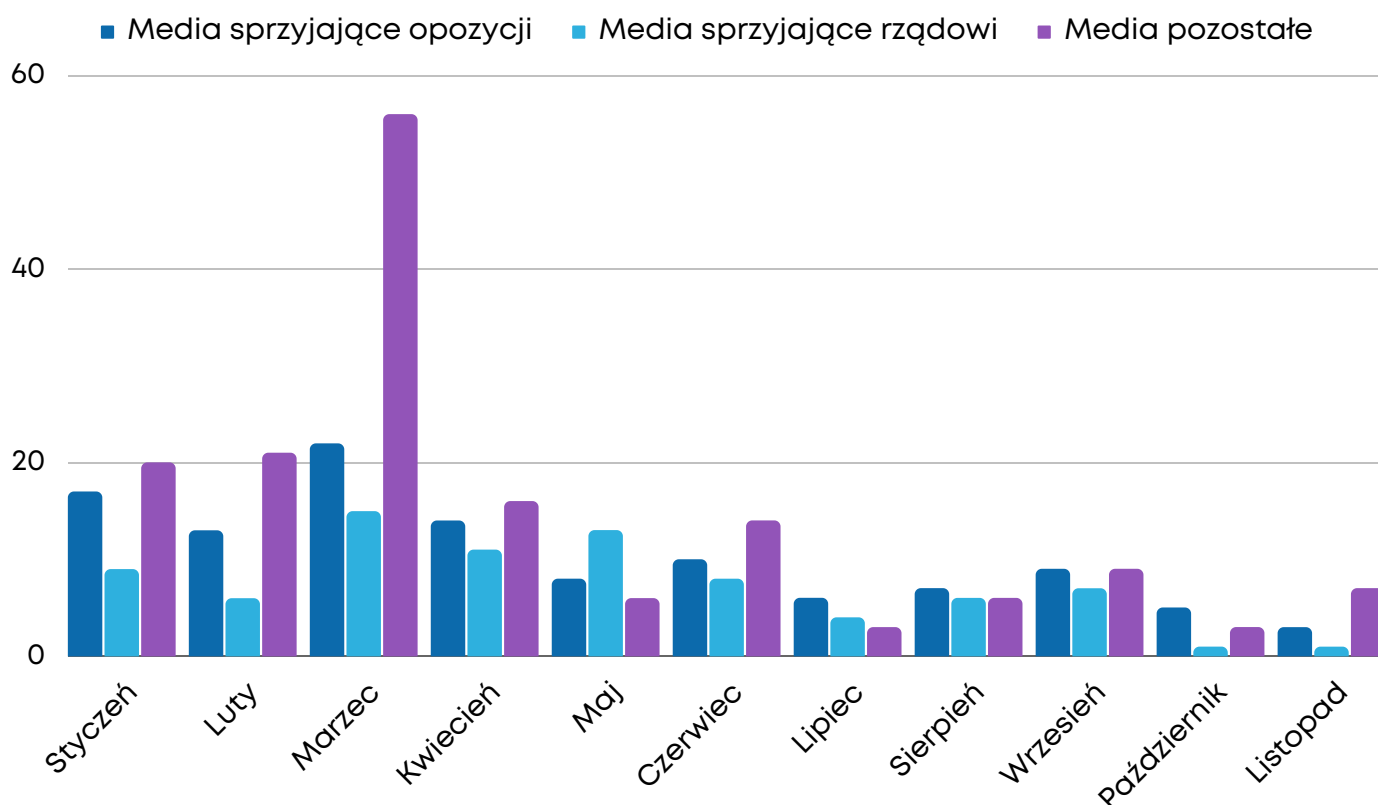
Najwięcej badanych materiałów pochodzi z „Faktów” TVN-u – 70, „Wydarzeń” Polsatu – 61 i „Wiadomości” TVP – 53. Spośród internetowych artykułów najwięcej pochodziło z Onetu – 25 materiałów oraz Wirtualnej Polski – 17 materiałów. Wśród prasy były to: „Rzeczpospolita” – 18 materiałów, „Dziennik Gazeta Prawna” – 12 oraz „Polityka” – 10. Z radia były to natomiast serwisy informacyjne TOK FM – 7 materiałów i 5 z RMF FM.

Wykres 7. Rozkład badanych materiałów w podziale na polityczną zależność

W bazie badania znalazło się 111 materiałów (31 proc.) pochodzących z mediów sprzyjających opozycji, a 81 materiałów (23 proc.) – z mediów sprzyjających rządowi. Z pozostałych mediów (zwykle niesprzyjających żadnej ze stron) do bazy trafiły 164 materiały, czyli 46 proc.

Wykres 8. Rozkład badanych materiałów w podziale na polityczną zależność oraz miesiąc publikacji

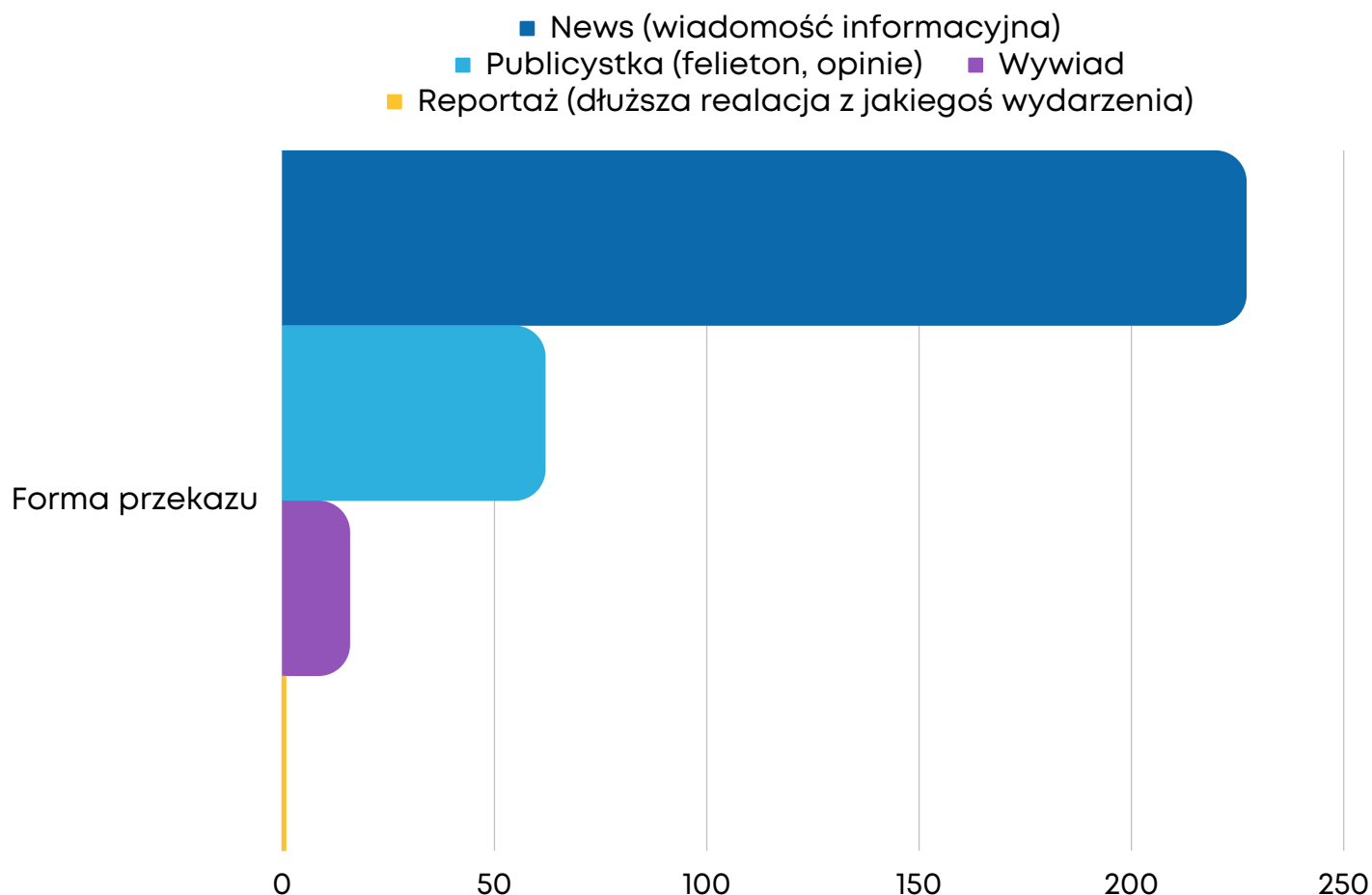

źródło: opracowanie własne

Materiały opublikowane przez media sprzyjające rządowi w ciągu pierwszego kwartału roku stanowiły najmniej liczną grupę w każdym miesiącu. W tych miesiącach prym wiodły media bez oczywistej preferencji politycznej. Jedynym miesiącem, w którym najwięcej było materiałów z mediów prorządowych był maj.

Najczęściej analizowanym medium prorządowym była telewizja TVP. To z niej pochodziła większość analizowanych materiałów z mediów sprzyjających rządowi (53 z 81 materiałów). Wśród wspierających opozycję mediów najważniejszym źródłem była telewizja TVN (69 z 114 materiałów). Drugim źródłem była gazeta „Polityka” (10 materiałów), a kolejnym – Gazeta Wyborcza (8). Wśród pozostałych mediów najczęściej w naszej bazie pojawiały się materiały pochodzące z Polsatu – 59, Onetu – 25, „Rzeczpospolitej” – 18 i Wirtualnej Polski – 17.

Wykres 9. Liczba badanych materiałów w podziale na formę przekazu

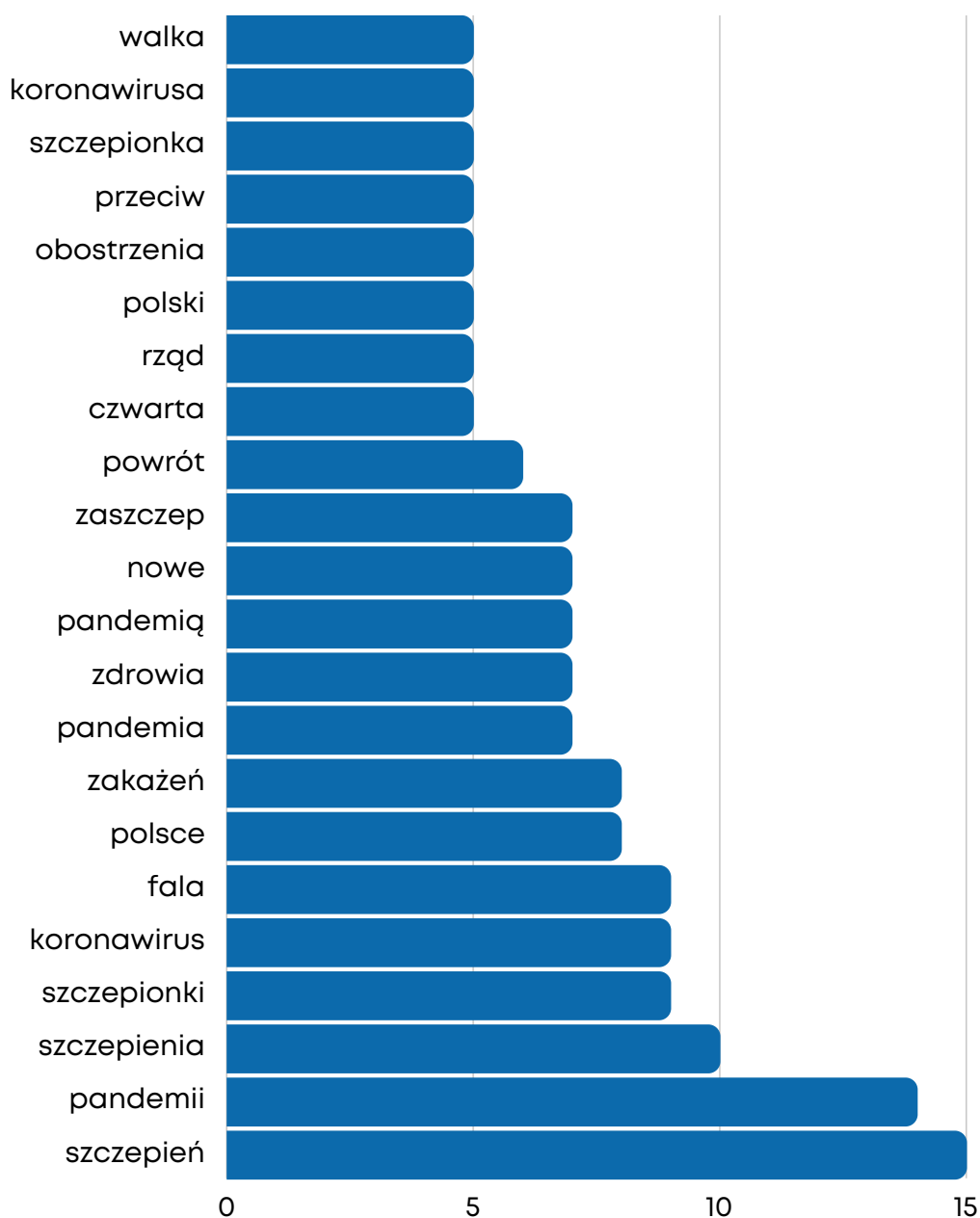
źródło: opracowanie własne

Zgodnie z oczekiwaniami, najczęściej informacje o COVID-19 występowały w naszej bazie jako news – baza zawiera 277 takich materiałów. Drugim najczęściej spotykanym formatem była publicystyka, do której zaliczono krótkie publicystyczne formy typu komentarz, opinia, felieton – 62 materiały. Wśród analizowanych materiałów było także 16 wywiadów i 1 reportaż.

Analiza tytułów badanych materiałów

Najczęściej używanymi słowami w 356 zbadanych tytułach materiałów były: „szczepień” – w 15, „pandemii” – które użyto 14 razy, „szczepienia” – 10 oraz po 9 razy: „koronawirus”, „szczepionki” i „fala”. Słowa związane ze szczepieniami i czynnością szczepienia (oraz wszelkie ich odmiany) pojawiły się łącznie 83 razy. Gdy pisano o pandemii używano określeń „pandemia”, „epidemia”, „covid-19”, „koronawirus” czy „koronakryzys”.

Wykres 10. Liczba najczęściej występujących słów w tytułach badanych materiałów

źródło: opracowanie własne

Na podstawie analizy słów z tytułów materiałów możemy także zauważyć, że w mediach pandemia była przedstawiana raczej jako problem lokalny. Wśród analizowanych tytułów słowo Polska (i inne nawiązujące do Polski słowa) wystąpiły 34 razy. Określenia związane z innymi krajami, kontynentami lub światem pojawiły się 23 razy. W zestawieniu pojawiły się również słowa takie jak „kraju”, „granicy” czy „regiony”. Możemy przypuszczać, że czytelnicy i media byli bardziej zainteresowani skutkami i przebiegiem pandemii w naszym kraju niż w skali globalnej.

[illegible]

Iceland
 Liechtenstein
 Norway

**Active
citizens fund**

A jakie konkretnie miejsca przywoływały badane przekazy? Określenia związane z miejscami pojawiły się 36 razy, a dotyczyły przede wszystkim instytucji edukacyjnych, miejsc kultu religijnego, zdrowia i sektora hotelarskiego oraz gastronomicznego (HoReCa).

Najczęstszymi słowami tego typu były „szkoła”, „kościół” i „szpital”, co sugeruje, że zależało nam na informacjach bezpośrednio wpływających na nasz dobrobyt. Prawie 1/3 określeń dotyczących miejsc wypełniała szkoła – już po analizie tytułów można zauważyć, że był to jeden z najważniejszych problemów debaty publicznej w ubiegłym roku. Według infografiki money.pl z dnia 04.03.2021, szkoły były zamknięte przez 233 dni, co powodowało wiele stresu zarówno dla dzieci, jak i dla pracujących rodziców.

To właśnie te przyziemne, codzienne instytucje przyciągały uwagę Polaków, a nie stadiony, kluby czy siłownie. Może to być spowodowane stosunkowo „stałą” sytuacją niektórych branż, bowiem siłownie, restauracje i hotele były przecież zamknięte przez większą część roku, a ponadto w mediach mówiono o nich raczej zbiorczo w jednym materiale podsumowującym obowiązujące obostrzenia. Pojedynczo pojawiły się restauracje, hotele, salony fryzjerskie i więzienia.

Wśród przywoływanych w tytułach aktorów (życia publicznego) znaleźli się: rząd, Ministerstwo Zdrowia, Dworczyk, Adam Niedzielski, Suski, Kraska, Andrzej Sośnierz, Władimir Putin, Trzaskowski, Przemysław Czarnek, MEiN, PiS, Jarosław Kaczyński, CSK MSWiA, eksperci, lekarze, służba zdrowia, Rada Medyczna, dr Basiukiewicz, władza, opozycja, Amerykanie, pracownicy, Kościół, wierni, zaszczepieni, protestujący, nauczyciele itd. (zapis zgodny z zapisem z tytułu materiału). W tytułach pojawiło się zaledwie kilka określeń dotyczących antyszczepionkowców czy sceptyków, co pokazuje, że media starały się nie nagłaśniać takiego ruchu, a raczej – promować postawę szczepienia.

Określeń wskazujących na jakąś trudność lub określających sytuację negatywnie pojawiło się aż 93, co może sugerować, że czas ten był stresujący dla Polaków. W tytułach pojawiły się określenia związane z obostrzeniami i obawami. Co ciekawe, tytuły zawierały stosunkowo sporo określeń metaforycznych takich jak: chaos (1), lawina (1), bałagan (1), awantura (3), walka (5) i fala (16). Dodatkowo pojawiły się takie

określenia jak potwór, żywioł, piekło, burza i zmora (każdy po 1), co pokazuje, że pandemia urosła do rangi katastrofy naturalnej lub paranormalnej. Wskazuje to na trudne zmagania Polaków z problemem, który nas zalewał i przekraczał nasze możliwości. Zgodnie z tymi określeniami walczyliśmy z nim niczym w bitwie na wojnie.

Tytuły ponadto zawierały określenia związane z wyznawanymi wartościami/cnotami. W analizowanej bazie oznaczono 34 określenia odnoszące się do wolności, zdrowia i innych wartości, a były to m.in.: bezpiecznie, legalnie, lepszemu, moralny, potęgę, prawdę, rozsądku, rozważa, solidarna, sprawiedliwie, sukcesów, swobody, szczerść, uczciwość, wolności, zasady, zdrowie czy życie.

W tytułach pojawiały się również określenia sugerujące potrzebę „powrotu” do normalności. Słowo powrót pojawiło się aż 6-krotnie. Określenie „nowy” wystąpiło natomiast 14 razy.

Co ciekawe, w nagłówkach nie używano określeń związanych ze zgonami. Możliwe, że ten straszny aspekt pandemii zniechęcał odbiorców. Niewykluczone również, że przez to, że w roku 2020 straciliśmy wiele osób przez COVID-19, dyskurs skupiał się na szczepieniach jako najlepszej formie zapobiegania takiemu stanowi.

Fake news

Polecenie dla wolontariusza przy zgłaszaniu tego typu nieprawidłowości: „Jeżeli uważasz, że istnieje podejrzenie, że analizowany przez Ciebie materiał jest nieprawdziwą wiadomością, oznacz go naciskając przełącznik. Zespół INDID będzie następnie sprawdzał dokładnie przekazane przez Ciebie”.

Tabela 4. Czy uznano, że materiał zawierał fake newsa?

Odpowiedź	Liczba odpowiedzi
Tak	0
Nie	356
SUMA	356

źródło: opracowanie własne

Wykres 11. Czy uznano, że materiał zawierał fake newsa? (N=356)

źródło: opracowanie własne

Żaden spośród 356 przekazów nie został oznaczony jako fake news. Nieprawdziwe informacje z założenia powinny występować rzadziej w mediach (ze względu na dziennikarską rzetelność i odpowiedzialność za publikowane słowo) niż w (nieredagowanej) przestrzeni internetowej.

Zwróćmy także uwagę na okres badawczy – zdaje się, że w 2021 roku chaos informacyjny dotyczący pandemii koronawirusa był zauważalny w mediach w mniejszym stopniu niż rok wcześniej.

Należy jednak podkreślić, że INDID nie jest organizacją fact-checkingową i sprawdzone zostałyby jedynie szczególnie zauważalne fake newsy.

Wiele przekazów zawierało jednak manipulacje i inne nieprawidłowości, o których więcej w kolejnych podrozdziałach.

Wzorcowy materiał dziennikarski

Polecenie dla wolontariusza przy zgłaszaniu niniejszego elementu: „Jeżeli uważasz, że analizowany przez Ciebie materiał był bez zarzutu, a jego autor (dziennikarz) dochował w pełni zasad rzetelności dziennikarskiej, oznacz go naciskając przycisk. Będziemy następnie promować go jako dobrą praktykę”.

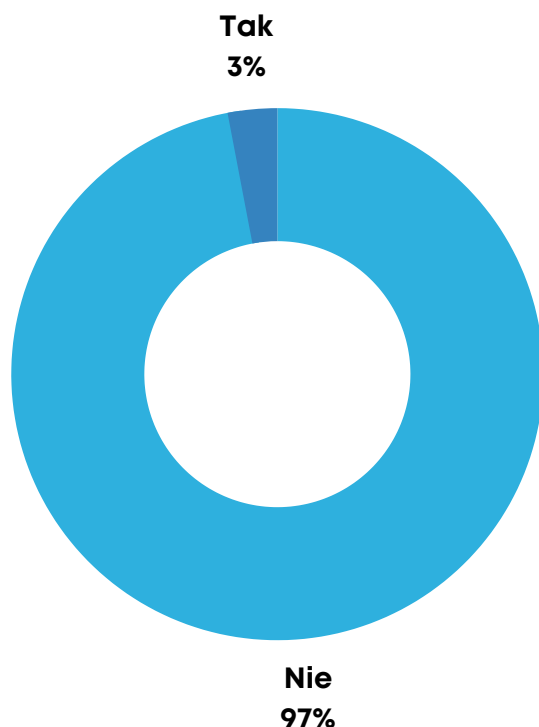
Tabela 5. Czy materiał uznano za wzorcowy?

Odpowiedź	Liczba odpowiedzi
Tak	12
Nie	344
SUMA	356

źródło: opracowanie własne

Wykres 12. Czy materiał uznano za wzorcowy?

(N=356)

źródło: opracowanie własne

Zaledwie 3 proc. analizowanych przekazów (12) zostało uznane za wzorcowe materiały. W niniejszym pytaniu chodziło o znalezienie takich materiałów, które dochowywały w pełni zasad rzetelności dziennikarskiej, a jednocześnie wyróżniały się na tle innych. Wzorcowymi materiałami są dla nas tylko szczególne treści – te, które nie są krótkimi newsami lub prostymi felietonami, ale takie, które wyróżniają się na tle innych, są ważne, rozbudowane i poprawnie skonstruowane.

Materiały uznane za wzorcowe nie mogły więc zawierać zauważalnych form manipulacji. Większość z nich (10) nie została szczególnie eksponowana.

Siedem materiałów opublikowano w mediach neutralnych – uznanych za niesprzyjające opozycji lub rządowi. Media sprzyjające opozycji pojawiły się 3 razy – raz w telewizji, raz w prasie i raz w internecie. Natomiast 2 materiały sprzyjające rządowi pochodziły z prasy.

Najczęściej wartościowe materiały były publikowane przez Polskę The Times (3) i Rzeczpospolitą (2). Poza dwoma materiałami z Internetu, wszystkie artykuły miały oznaczenie autora.

Większość (9) materiałów zostało opublikowane w pierwszym kwartale 2021 roku, a pozostałe – w kwietniu, czerwcu i lipcu. Wśród opublikowanych od sierpnia do grudnia i ocenionych przez wolontariuszy materiałów nie było żadnego spełniającego zasady rzetelności dziennikarskiej oraz wnoszącego ważnego głosu do dyskursu.

Tabela 6. Spis materiałów uznanych za wzorcowe

Data publikacji	Tytuł medialny	Forma przekazu	Autor materiału	Tytuł materiału
11.01.2021	Polska the Times	Wywiad	Piotr Kallalas	Prof. Smiatacz: Dalsze oczekiwanie i odwlekanie decyzji o szczepieniu wiąże się z większym ryzykiem
23.01.2021	Polsat	News	Anna Hałas-Michalska	(nie nadano)
15.02.2021	Polska the Times	Publicystyka	Jolanta Gromadzka-Anzelewicz	Pandemia namieszała nam w głowach
26.02.2021	Onet.pl	News	mba	Zmiany w kolejności szczepień. Szczepionka AstraZeneca także dla osób w wieku 65-69 lat
08.03.2021	Sieci	Publicystyka	Konrad Kołodziejcki	Trzecia fala i co dalej?
11.03.2021	wyborcza.pl	News	(brak autora)	Piątek, godz. 12. Minuta ciszy dla ofiar pandemii. Trzaskowski, abp Kupny, Jarzyna i inni zachęcają do udziału w akcji
15.03.2021	Newsweek	Publicystyka	Małgorzata Święchowicz	TLENOZALEŻNI
22.03.2021	Polska the Times	News	Kazimierz Sikorski	Strach przed AstraZeneca. W tle polityka i pieniądze
22.03.2021	Gazeta Polska	News	Maria Kobylińska	Lockdown w całej Polsce
28.04.2021	TVN	News	Jan Błaszowski	(nie nadano)
08.06.2021	Rzeczpospolita	Publicystyka	Karolina Kowalska	OCHRONA DANYCH OSOBOWYCH Paszport covidowy ingeruje w prywatność całkiem legalnie
06.07.2021	Rzeczpospolita	Publicystyka	Anna Cieślak-Wróblewska	Przegrali z pandemią i doświadczeniem

źródło: opracowanie własne

Szczególna ekspozycja

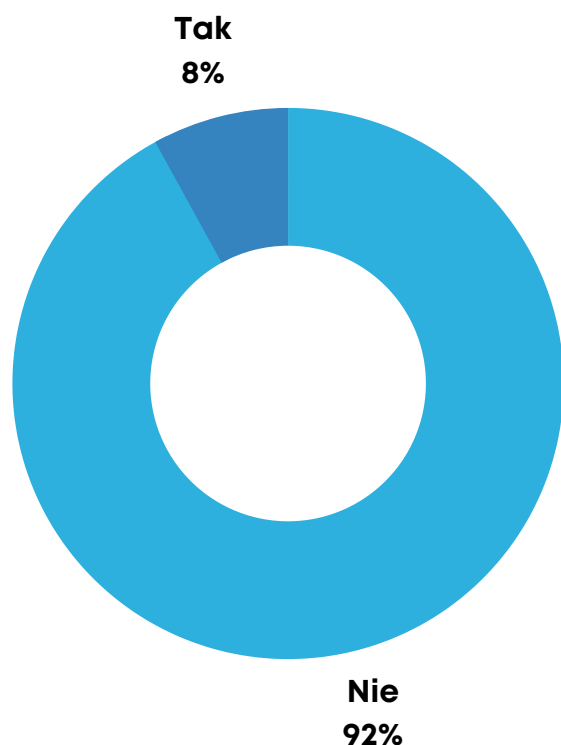
Polecenie dla wolontariusza przy zgłaszaniu niniejszego elementu: „Jeśli uważasz, że materiał przez Ciebie analizowany był szczególnie mocno wyeksponowany w większej całości/wydaniu, oznacz go, naciskając przycisk. W późniejszych analizach nadamy mu wyższą rangę oddziaływania. Na przykład: znajduje się na pierwszej stronie gazety, albo jest to materiał prezentowany w wiadomościach informacyjnych TV jako pierwszy”.

Tabela 7. Czy materiał zaliczono do szczególnej ekspozycji?

Odpowiedź	Liczba odpowiedzi
Tak	27
Nie	329
SUMA	356

źródło: opracowanie własne

Wykres 13. Czy materiał zaliczono do szczególnej ekspozycji? (N=356)

źródło: opracowanie własne

W bazie badania znalazło się 27 przekazów (8 proc.), które zaliczono do szczególnej ekspozycji. Taki materiał umieszczony był w serwisie informacyjnym jako pierwszy (odnotowano 20 takich materiałów) lub był głównym tematem wydania w tytule prasowym (7 materiałów). Największy udział wśród szczególnie eksponowanych materiałów ma telewizja TVN – w bazie znalazło się 10 takich materiałów. W przypadku radia analizowane są całe serwisy informacyjne, co nie pozwala na wyodrębnienie szczególnej ekspozycji. Podobnie specyfika informacji publikowanych na portalach internetowych, dynamicznie się zmieniających, zwykle nie pozwala nam na odnotowanie szczególnej ekspozycji (bowiem analiza nie jest wykonywana na bieżąco). Wśród eksponowanych materiałów, 2 zostały oznaczone jako wzorowe. Jak przedstawiono powyżej, oznaczenie to jest nadawane, gdy wysokie standardy dziennikarskie są spełnione.

ANALIZA POSZCZEGÓLNYCH PYTAŃ Z KLUCZA KODOWEGO

Kolejne podrozdziały stanowią omówienia czternastu pytań z klucza kodowego:

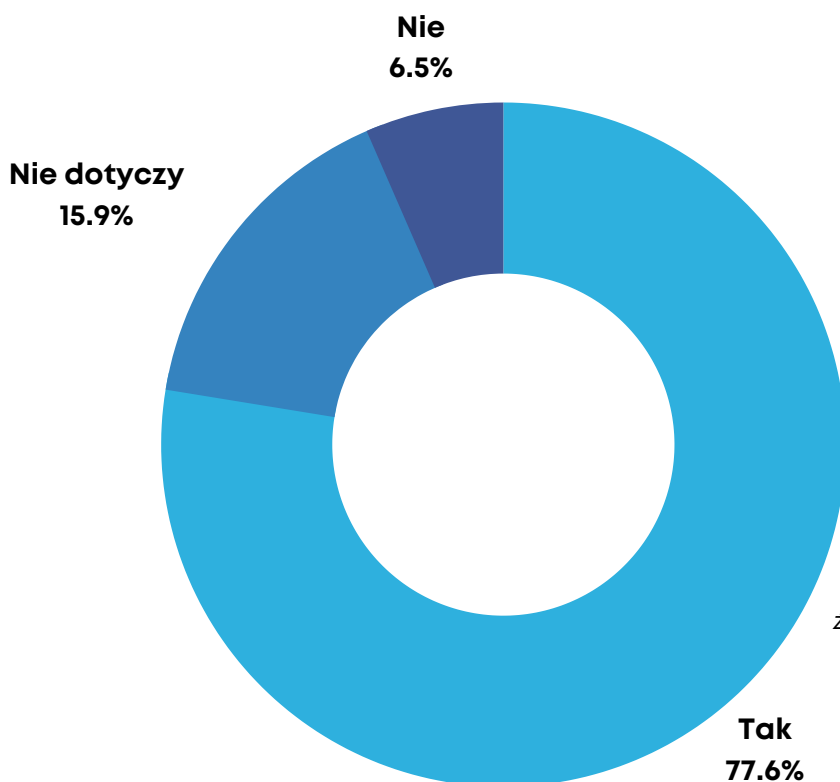
- zasadności tytułu materiału wobec jego treści (pytanie nr 1),
- określeń oceniających w tytule materiału (pytanie nr 2),
- powoływania się na źródła anonimowe (pytanie nr 3),
- przywołaniu postaci po raz pierwszy tylko i wyłącznie z nazwiska (pytanie nr 4),
- określeń negatywnych względem osoby, podmiotu lub grupy (pytanie nr 5),
- negatywnej prezentacji wizualnej (pytanie nr 6),
- określeń pozytywnych względem osoby, podmiotu lub grupy (pytanie nr 7),
- pozytywnej prezentacji wizualnej (pytanie nr 8),
- zachowywaniu równych standardów w prezentowaniu znajdujących się w materiale osób, podmiotów lub grup (pytanie nr 9),
- przywoływaniu danych opartych na źródłach zewnętrznych (pytanie nr 10),
- manipulacji (pytanie nr 11),
- nawoływaniu do nienawiści (pytanie nr 12),
- wypowiedzi tzw. ekspertów-komentatorów (pytanie nr 13),
- oraz głównych obszarach tematycznych badanych materiałów (pytanie nr 14).

1. Czy tytuł materiału medialnego jest uzasadniony jego treścią?

Polecenie dla wolontariusza przy zgłaszaniu tego typu nieprawidłowości: „W tym pytaniu należy zaznaczać „Nie” zarówno w przypadku, kiedy mamy do czynienia ze zjawiskiem tzw. „clickbait” jak i w przypadku zbyt pochopnych/nieuprawnionych wniosków sformułowanych w tytule, w porównaniu z treścią całego materiału medialnego. W przypadku odpowiedzi „Nie” wymagany będzie dodatkowy, obowiązkowy opis - postaraj się sformułować go maksymalnie precyzyjnie. Opcja „Nie dotyczy/nie da się ustalić” jest przewidziana wyłącznie dla sytuacji niestandardowych (np. jeśli materiał nie ma tytułu w ogóle) i należy jej używać bardzo rzadko - w uzasadnionych przypadkach. W przypadku materiałów TV za „tytuł” uznajemy pasek, który pojawia się na ekranie w trakcie trwania serwisu informacyjnego w bezpośrednim połączeniu z analizowanym materiałem”.

Tabela 1.1. Czy tytuł materiału medialnego jest uzasadniony jego treścią?

Odpowiedź	Liczba odpowiedzi
Tak	295
Nie	2
Nie dotyczy/nie da się ustalić	59
SUMA	356

źródło: opracowanie własne
Wykres 1.1. Czy tytuł materiału medialnego jest uzasadniony jego treścią? (N=356)

źródło: opracowanie własne

Spośród 356 badanych materiałów w znacznej większości – 295 przypadków (prawie 83 proc. wszystkich materiałów) – odnotowano uzasadnienie tytułu w jego treści. W sytuacjach dostrzeżenia zjawiska clickbaitu oraz w przypadku zbyt pochopnych/nieuprawnionych wniosków sformułowanych w tytule, w porównaniu z treścią całego materiału medialnego, wolontariusz dokonujący analizy był zobowiązany udzielić odpowiedzi „Nie”.

Taka sytuacja dotyczyła dwóch przypadków (0,6 proc.) – dwóch materiałów z Wiadomości TVP: ZŁOTA PALMA PIERWSZEŃSTWA (5.01.2021) oraz SZCZEPIENIA SKUTECZNE W WALCE Z PANDEMIĄ (19.06.2021).

Pierwszy z tytułów był przesadzony, nastawiony na zwrócenie uwagi widzów. Palma pierwszeństwa, która oznacza „pierwsze miejsce w jakiejś dziedzinie lub jakiejś rywalizacji” (<https://wsjp.pl/haslo/podglad/15179/palma-pierwszenstwa>) została w tym przypadku użyta nietrafnie (niezgodnie z definicją i etymologią słowa) i wyolbrzymiała krytykę zaszczepionych poza kolejnością celebrytów. Skojarzenie opierało się bowiem na prostej grze słownej tworzącej analogię palmy pierwszeństwa do nagrody Złotej Palmy otrzymanej przez Krystynę Jandę w 1990 roku.

Z tytułu drugiego z materiałów mogliśmy wnioskować, że materiał będzie dotyczyć szczepionek przeciwko COVID-19 i ich skuteczności. Materiał dotyczył natomiast jedynie tego, że trzeba uważać na słońce i aby się nie odwodnić. O szczepionkach padła jedna krótka wzmianka, polscy naukowcy w przeciwieństwie do włoskich, nie zauważyli, aby osoby zaszczepione były bardziej narażone na działanie promieni UV. Materiał SZCZEPIENIA SKUTECZNE W WALCE Z PANDEMIĄ w praktyce dotyczył więc czegoś zupełnie innego niż zapowiadał tytuł.

Odpowiedź „Nie dotyczy/nie da się ustalić” stosowano w przypadku braku tytułu medialnego w wielu materiałach telewizyjnych (gdy brak belki z tytułem poszczególnych materiałów reporterskich) oraz wszystkich badanych materiałach radiowych (ze względu na analizę całego serwisu informacyjnego). W ten sposób oznaczono 59 analizowanych materiałów (czyli niespełna 17 proc.).

2. Czy w tytule materiału pojawiają się określenia oceniające?

Polecenie dla wolontariusza przy zgłaszaniu tego typu nieprawidłowości: „W tym pytaniu sprawdzamy czy twórca materiału (lub redakcja) narzuca odbiorcy określony sposób odbioru prezentowanych wydarzeń, zjawisk, osób, podmiotów, itp. już na poziomie tytułu - czyli najczęściej czytanej informacji w całym materiale. Najczęstsze określenia oceniające to przymiotniki (np. "Cudowny Jarosław Kaczyński", "Wspaniała decyzja Tuska", "Ładny gest Dudy", "Fatalne zachowanie Trzaskowskiego", itp.), ale mogą też przybrać formę czasowników (np. "Morawiecki oszalał", "Korwin-Mikke masakruje lewaków", "Schetyna gardzi ludźmi") lub nawet rzeczowników (np. "Mistrzostwo Budki", "Odłot Wyborczej", itp.)."

Tabela 2.1. Czy w tytule materiału pojawiają się określenia oceniające?

Odpowiedź	Liczba odpowiedzi
Tak	71
Nie	225
Nie dotyczy/nie da się ustalić	60
SUMA	356

źródło: opracowanie własne
Wykres 2.1. Czy w tytule materiału pojawiają się określenia oceniające? (N=356)

źródło: opracowanie własne

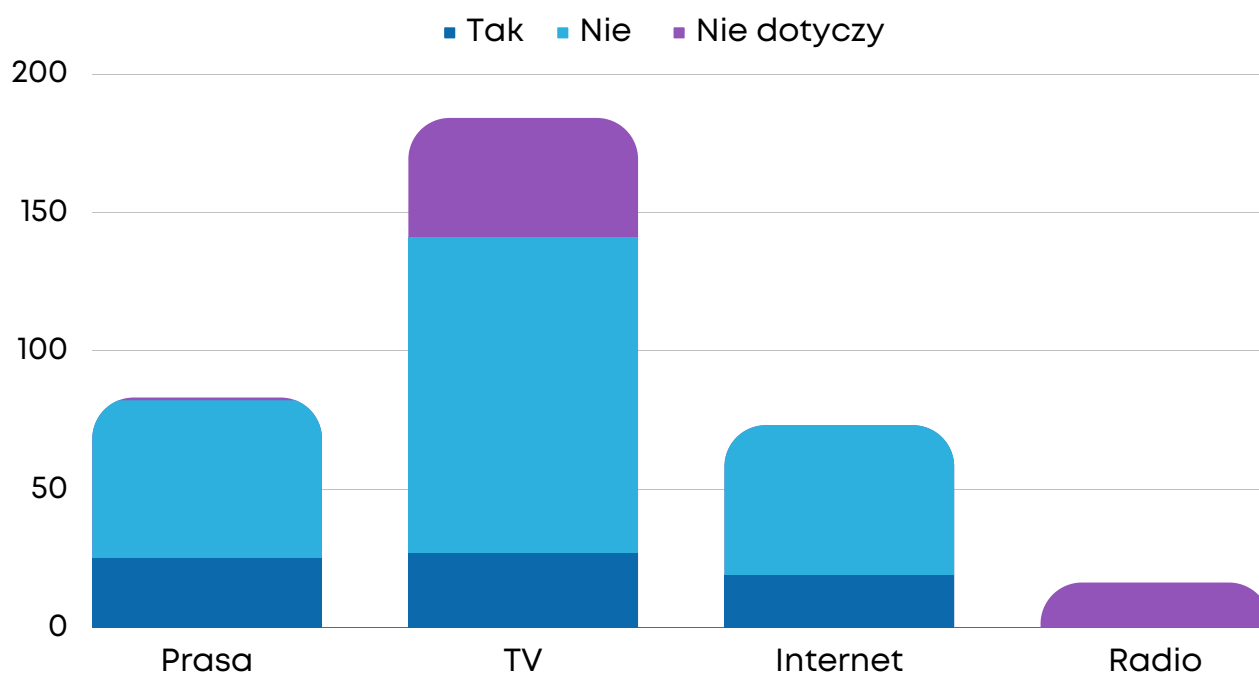
Narzucanie odbiorcy określonego sposobu odbioru prezentowanych wydarzeń, zjawisk, osób, podmiotów, itp. już na poziomie tytułu, czyli najczęściej czytanej informacji w całym materiale, stanowi ważny problem dziennikarstwa. Takie tytuły nie tylko wpływają na chęć przeczytania czy posłuchania danego materiału informacyjnego, zwiększając tym samym jego liczbę odtworzeń, ale mają także częściowy wpływ na dyskurs publiczny. Wśród badanych materiałów 20 proc. przekazów medialnych zawierało w tytule określenia oceniające, co stanowiło 71 materiałów. W 63 proc. przypadków (czyli 225 materiałów) nie zidentyfikowano takiej sytuacji. W 60 materiałach (17 proc.) doszło do sytuacji, która uniemożliwiała jednoznaczne potwierdzenie tej kwestii lub pytanie nie dotyczyło treści (np. materiał nie posiadał tytułu).

Tabela 2.2. Określenia oceniające w tytule materiału – w podziale na rodzaj medium

Rodzaj medium	Tak	Nie	Nie dotyczy	Odsetek przekazów z określeniem oceniającym w tytule materiału (%)	
Prasa	25	57	1	30	(N=83)
TV	27	114	43	14	(N=184)
Internet	19	54	0	26	(N=73)
Radio	0	0	16	0	(N=16)

źródło: opracowanie własne

Wykres 2.2. Określenia oceniające w tytule materiału – w podziale na rodzaj medium

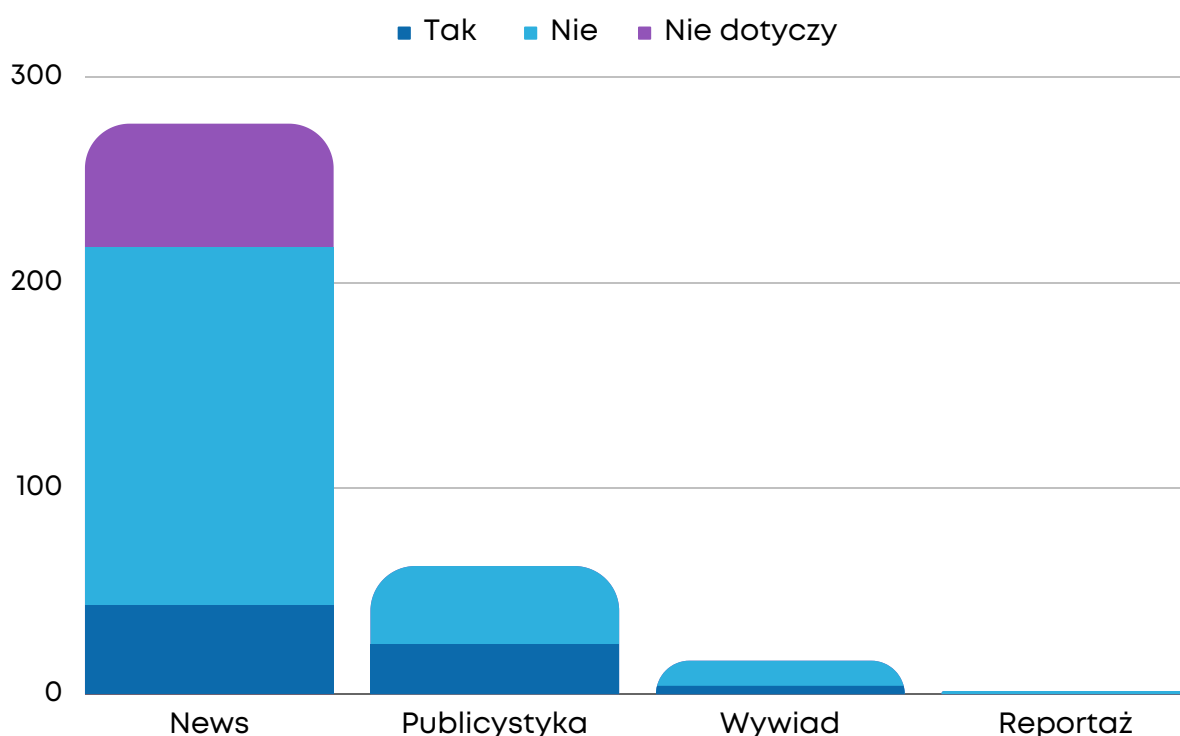

źródło: opracowanie własne

Jak przedstawia powyższa tabela i wykres, w prasie, telewizji i w Internecie znaleziono oceniające określenia w tytule materiału. Liczbowo najwięcej takich przypadków wykryto w telewizji i prasie – 27 i 25 materiałów (odpowiednio: 14 i 30 proc. dla każdej z tych kategorii). Warto jednocześnie zauważyć coraz częściej spotykaną tendencję, w której serwisy informacyjne rezygnują z nadawania nazw swoim materiałom reporterskim – w „Wydarzeniach” Polsatu i „Faktach” TVN-u odnotowaliśmy aż 43 takie materiały.

Tabela 2.3. Określenia oceniające w tytule materiału – w podziale na formę przekazu

Forma przekazu	Tak	Nie	Nie dotyczy	Odsetek przekazów z określeniem oceniającym w tytule materiału (%)	
News	43	174	60	16	(N=277)
Publicystyka	24	38	0	39	(N=62)
Wywiad	4	12	0	25	(N=16)
Reportaż	0	1	0	0	(N=1)

źródło: opracowanie własne
Wykres 2.3. Określenia oceniające w tytule materiału – w podziale na formę przekazu

źródło: opracowanie własne

Jeśli podzielimy materiał badawczy ze względu na formę przekazu, można zauważyć, że w niemalże wszystkich kategoriach (oprócz „reportażu”), wykryto przypadki określeń oceniających w tytule. Należy tutaj jednak zaznaczyć, że w skład materiału badawczego wchodzi tylko jeden przekaz medialny zakwalifikowany jako reportaż, w związku z czym wskaźnik dotyczący reportażu nie może być reprezentatywny.

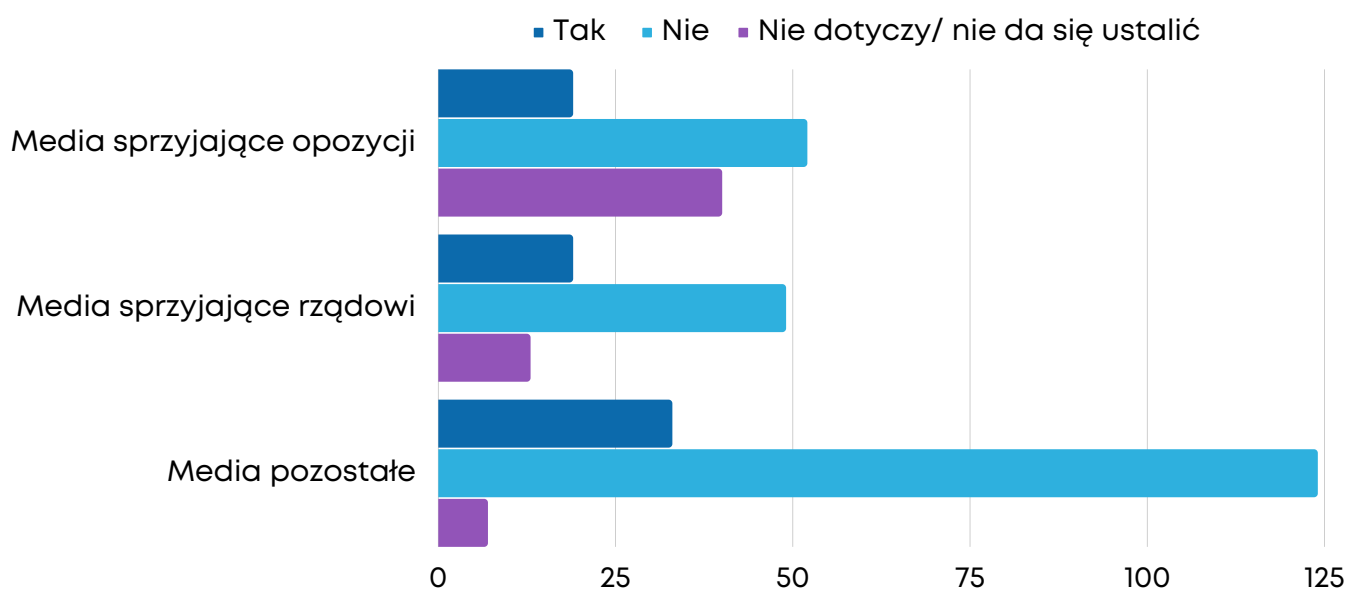
Jeśli chodzi o pozostałe trzy formy przekazu, to liczbowo najwięcej przypadków z określeniami oceniającymi w tytule znaleziono w newsach, wśród których wykryto łącznie 43 takie przypadki – 16 proc. dla tej kategorii. Natomiast, największe procentowe wskazanie wystąpiło w publicystyce. 39 proc. przekazów publicystycznych (czyli 24 materiały) zawierało powołanie się na anonimowe źródła. W wywiadach do takiej sytuacji doszło jedynie w 25 proc. (w 4 przekazach).

Tabela 2.4. Określenia oceniające w tytule materiału – w podziale na typ medium

Typ medium	Tak	Nie	Nie dotyczy	Odsetek przekazów z określeniem oceniającym w tytule materiału (%)	
Media pozostałe	33	124	7	20	(N=164)
Media sprzyjające opozycji	19	52	40	17	(N=111)
Media sprzyjające rządowi	19	49	13	23	(N=81)

źródło: opracowanie własne

Wykres 2.4. Określenia oceniające w tytule materiału – w podziale na typ medium

źródło: opracowanie własne

Stosowanie określeń oceniających w tytule materiału nie było w temacie pandemii powszechnym zjawiskiem. Liczbowo poszczególne typy mediów wypadły podobnie – odnotowano 33 takie materiały wśród mediów pozostałych i po 19 wśród tych bardziej stronicznych.

Media sprzyjające rządowi w ocennych tytułach zwykle odnosiły się do:

- potępiania sytuacji szczepień celebrytów (ZŁOTA PALMA PIERWSZEŃSTWA, CELEBRYCI NIE CZUJA WSTYDU, ZASZCZEPIENI NA UCZCIWOŚĆ, Covidowi celebryci),
- nieodpowiedzialności opozycji (Marcin Horąta: Razem z falami pandemii mamy fale głupoty po stronie opozycji, OPOZYCJA GRA ZDROWIEM I ŻYCIEM POLAKÓW, Sanitaryzm ma lewicowe oblicze, HIPOKRYZJA HOŁOWNI),
- trudności jakie przysporzył koronawirus, szczególnie w międzynarodowym kontekście (TRUDNA WALKA Z PANDEMIA, KORONAWIRUS SPARALIŻOWAŁ EUROPE, TRAGICZNY BILANS PANDEMII W INDIACH),
- oraz sukcesów Polski w walce z pandemią (Narodowy Program Szczepień nabiera rozpędu, Polskie innowacje odporne na pandemię, SZCZEPIENIA SKUTECZNE W WALCE Z PANDEMIA).

Media sprzyjające opozycji mówiły natomiast praktycznie tylko o nieradzeniu sobie z pandemią przez rząd i aferami związanymi z unikaniem obostrzeń przez polityków (Chaos w szkołach. Zajęcia w kratkę, kwarantanny i ogniska zakażeń, hotel dla wybranych, potrzebne przyspieszenie, Medycy wychodzą na ulice. Publiczna ochrona zdrowia umiera z przepracowania. Dłużej tak się nie da, To inni są winni, PiS szkaluje Polskę w Brukseli? Żeby dostać pieniądze z UE, rząd składa samokrytykę w KPO, Prymus z Pcimia, Karczewski: nie testowano wracających z UK, bo rząd bał się „fali hejtu”. Po co taka władza?, Inflacja gorsza niż pandemia).

3. Czy w materiale znalazło się powołanie się na anonimowe źródła?

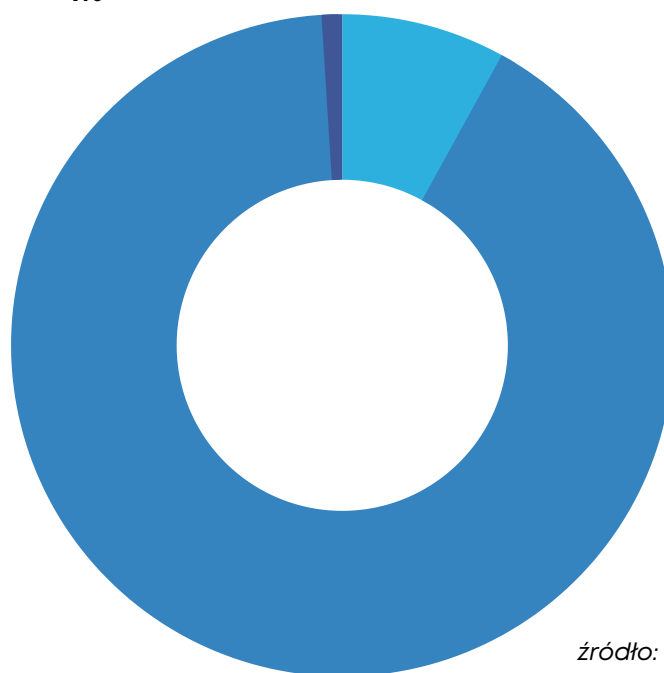
Polecenie dla wolontariusza przy zgłaszaniu tego typu nieprawidłowości: „Jeśli 'Tak' - wpisz jakiego użyto sformułowania, np. 'Jak twierdzi nasz informator...', 'Z tego co przekazały nam źródła zbliżone do...', itp. Wpisując te sformułowania nie używaj cudzysłowu. Jeśli powołanie się na anonimowe źródła miało miejsce więcej niż raz - wypisz wszystkie takie sytuacje”.

Tabela 3.1. Czy w materiale znalazło się powołanie się na anonimowe źródła?

Odpowiedź	Liczba odpowiedzi
Tak	28
Nie	325
Nie dotyczy/nie da się ustalić	3
SUMA	356

źródło: opracowanie własne
Wykres 3.1. Czy w materiale znalazło się powołanie się na anonimowe źródła? (N=356)

Nie dotyczy/nie da się ustalić 1%
 Tak 8%

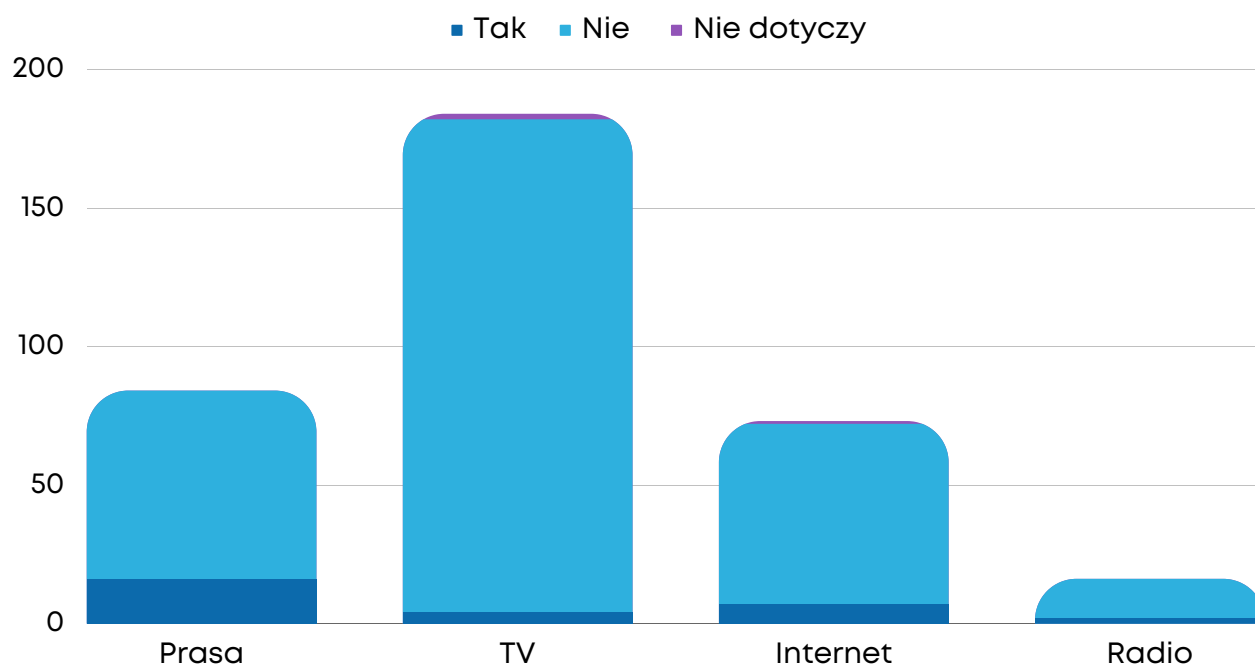

źródło: opracowanie własne

Nie
91%

Spośród badanych materiałów 8 proc. przekazów medialnych zawierało powołanie się na anonimowe źródła. W 91 proc. przypadków (czyli w 325 materiałach) nie zidentyfikowano takiej sytuacji. Natomiast, w trzech przekazach medialnych (1 proc.) doszło do sytuacji, która uniemożliwia jednoznaczne stwierdzenie tej kwestii lub treść nie dotyczyła pytania (np. w całym materiale nie powoływano się na żadne źródła).

Tabela 3.2. Powołanie się na anonimowe źródła – w podziale na rodzaj medium

Rodzaj medium	Tak	Nie	Nie dotyczy	Odsetek przekazów z anonimowym źródłem w danym rodzaju medium (%)	
Prasa	15	68	0	18	(N=83)
TV	4	178	2	2	(N=184)
Internet	7	65	1	10	(N=73)
Radio	2	14	0	13	(N=16)

źródło: opracowanie własne
Wykres 3.2. Powołanie się na anonimowe źródła – w podziale na rodzaj medium

źródło: opracowanie własne

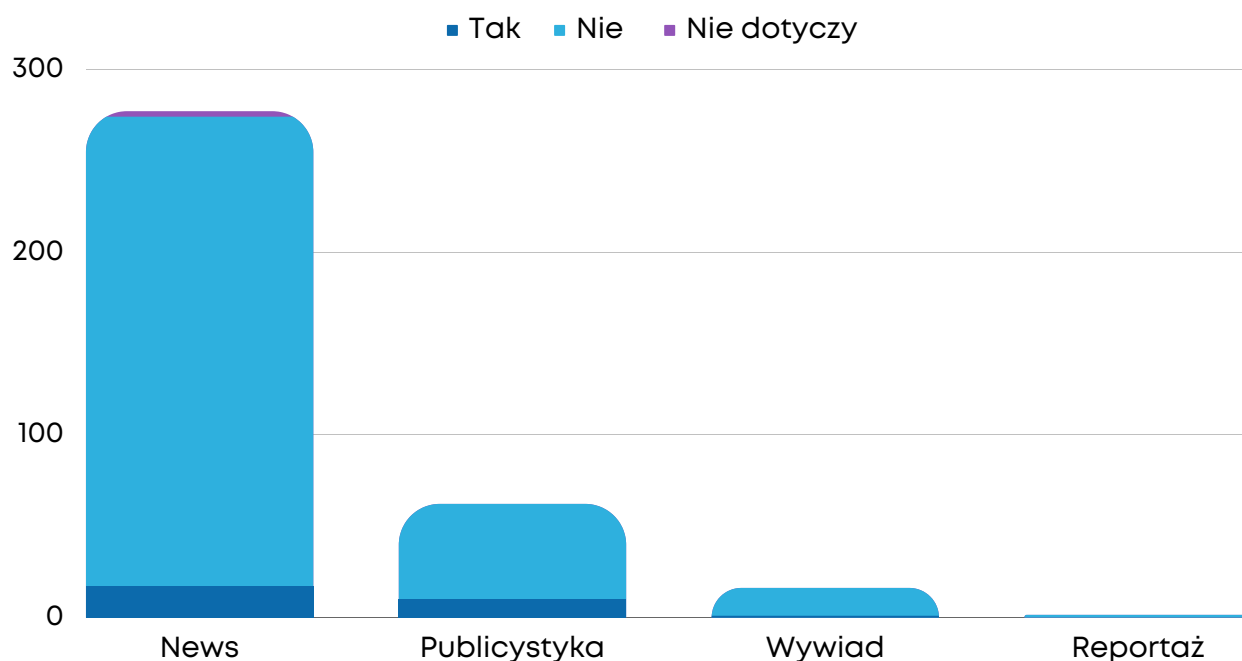
Jak przedstawia powyższa tabela i wykres, we wszystkich czterech rodzajach mediów (prasa, telewizja, Internet oraz radio) znaleziono powołanie się na anonimowe źródła. Liczbowo najwięcej takich przypadków wykryto w prasie. Znalaziono w niej 15 przekazów medialnych z powołaniem się na anonimowe źródła, czyli ponad połowa wszystkich naruszeń w owym badaniu pochodzi z prasy (15 z 28 wszystkich materiałów), co dało 18 proc. treści prasowych. Natomiast, w przekazach medialnych pochodzących z radia, Internetu i telewizji wskaźniki te wynoszą odpowiednio – 13, 10 i 2 proc. (czyli 2, 7 i 4 materiały).

Tabela 3.3. Powołanie się na anonimowe źródła – w podziale na formę przekazu

Forma przekazu	Tak	Nie	Nie dotyczy	Odsetek przekazów z anonimowym źródłem w danym rodzaju medium (%)	
News	17	257	3	6	(N=277)
Publicystyka	10	52	0	16	(N=62)
Wywiad	1	15	0	6	(N=16)
Reportaż	0	1	0	0	(N=1)

źródło: opracowanie własne

Wykres 3.3. Powołanie się na anonimowe źródła – w podziale na formę przekazu

źródło: opracowanie własne

Jeśli podzielimy materiał badawczy ze względu na formę przekazu, można zauważyć, że w niemalże wszystkich kategoriach (oprócz „reportażu”), wykryto przypadki powołania się na anonimowe źródła. Należy tutaj jednak zaznaczyć, że w skład materiału badawczego wchodzi tylko jeden przekaz medialny zakwalifikowany jako reportaż, w związku z czym wskaźnik dotyczący reportażu nie może być reprezentatywny.

Jeśli chodzi o pozostałe trzy formy przekazu, to liczbowo najwięcej powołań na źródło anonimowe znaleziono w newsach, wśród których wykryto łącznie 17 takich przypadków. Natomiast, największe procentowe wskazanie występuje w publicystyce. 16 proc. przekazów publicystycznych (czyli 10 materiałów) zawierało powołanie się na anonimowe źródła. W newsach i wywiadach do takiej sytuacji doszło jedynie w 6 proc. przekazów.

Poniższa tabela przedstawia konkretne przypadki, w których znalazło się powołanie się na anonimowe źródła.

Tabela 3.4. Sposoby określania źródeł anonimowych

Określenie źródeł	Tytuł medialny
"Jak wskazują nasi rozmówcy z różnych komend " / "-mówi <i>Rzeczpospolitej</i> informator ze służb mundurowych"	Onet.pl
" (w tytule) Nieoficjalnie: " / "- ustaliło nieoficjalnie RMF FM"	Onet.pl
" według różnych źródeł " / " eksperci zwracają uwagę"	Onet.pl
" Jak dowiaduje się WP"	Wirtualna Polska
"(w tytule) Nieoficjalnie: ..." "Są to nieoficjalne informacje dotyczące..."	Wirtualna Polska
"pięćdziesięciokilkuletni internista, który pracował na oddziale, powiedział mi..."	OKO.press
"(...) słyszymy w szpitalu" / "Mówi szef punktu szczepień" / "(...) słyszymy w Górnośląskim Centrum Medycznym w Katowicach" / "W szpitalach mówią nam..."	Wyborcza.pl
" Jak dowiedział się nieoficjalnie Polsat News"	Polsat
" Jedna z osób prowadzących stronę "ZUM na WUM"	Polsat
jak ustalili dziennikarze TVN	TVN

Niektórzy uważają, że, (...) a inni uważają, że ..."	TVN
"Nasze źródła mówią, że..."	Gazeta Wyborcza
"dyrektor jednego ze stołecznych szpitali" "inna osoba kierująca stołecznym szpitalem"	Gazeta Wyborcza
"raczej nie będą tego rekomendować eksperci, do których..." / "mówi jeden z członków, który jednak nie chce wypowiadać się oficjalnie." / "brytyjscy eksperci wskazują";	Dziennik Gazeta Prawna
"Wielu analityków wskazuje, że..." / "Pojawia się krytyka ze strony części środowiska medycznego, które..." / "Większość badań poświęconych społecznym konsekwencjom pandemii..." / "Jak pokazują badania z USA..." / "Jak napisała pewna Amerykanka..." / "W swoich analizach brytyjscy badacze zastanawiają się nad ..."	Dziennik Gazeta Prawna
"jeden z naszych rozmówców z Instytutu Kardiologii, który ..."	Dziennik Gazeta Prawna
"rodzina z Ontario w Kanadzie"	Nasz Dziennik
"przedsiębiorca, właściciel pubu w Gorzowie" / "właściciel jednej z popularnych restauracji w Katowicach"	Rzeczpospolita
"mówi nasz rozmówca z PiS." / "Jak twierdzą nasi rozmówcy z PiS" / "– słyszymy z PiS" / "– jak słyszymy od naszych rozmówców" / " – mówi nasz informator"	Rzeczpospolita
"– mówi internista z dużego szpitala klinicznego na Mazowszu"	Rzeczpospolita
"Według naszych informacji"	Rzeczpospolita

"ze wstępnych badań wynika""	Polska the Times
" Aktorzy tłumaczą, że ..."	Tygodnik Powszechny
" brytyjskie statystyki pokazują"	Tygodnik Powszechny
"dodaje nasz rozmówca "/ " były współpracownik Daniela Obajtka" / " samorządowiec z Pcimia" / " jeden z naszych rozmówców "	Polityka
"opowiada pracownica miejscowego sanepidu", "Z przecieków wynika, że ..."/ "pomstuje właściciel hotelu w Bieszczadach", "Rada Sanitarno-Epidemiologiczna przy GIS jest fikcją – mówi osoba, która jest jej członkiem "/ "oburza się jeden z wysokich urzędników inspekcji "/ " Pan Szymon z Pruszkowa"/ " Pan Jarosław z Grodziska Mazowieckiego"/ " Bartka z Warszawy"	Polityka
" dowiedział się nasz reporter "	RMF FM
" eksperci podkreślają..."	Polskie Radio Trójka

źródło: opracowanie własne

Jak ilustruje powyższe tabelaryczne zestawienie, sytuacja powoływania się na anonimowe źródła miała miejsce niemal we wszystkich tytułach medialnych, bez względu na rodzaj medium, formę przekazu i orientację polityczną danego medium. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że samo przywołanie anonimowych źródeł w materiale dziennikarskim nie stanowi złamania kodeksów etyki dziennikarskiej. Często wręcz przeciwnie – istnieje potrzeba, a czasami nawet obowiązek, ochrony źródeł informacji przez dziennikarzy, np. w materiale zatytułowanym „Młodzi podwinie rękaw. Ale nie wszędzie” na łamach Dziennika Gazeta Prawna z 23 czerwca 2021 r., dziennikarz napisał wprost, że mówił to „jeden z członków, który jednak nie chce wypowiadać się oficjalnie”.

W materiałach dotyczących polityki krajowej często stosuje się taki zabieg mający na celu chronienie źródła informacji wewnątrz partii politycznych, jak np. przykłady z powyższej tabeli pochodzące z Polityki (Prymus z Pcimia z 1 stycznia 2021 r.)

i Rzeczypospolitej (Nowy Ład po kawałku z 16 marca 2021 r.) Nadużycie ze strony dziennikarza ma miejsce jedynie wtedy, gdy w istocie nie ma żadnego źródła, a autor wprowadza fikcyjne treści pod pozorem konieczności zachowania anonimowości informatora. Tego typu sytuacje są bardzo trudne do zweryfikowania. Założeniem długofalowym programu INDID MEDIA WATCH jest odnotowywanie jak największej liczby tego typu sytuacji i ich ewentualna wtórna weryfikacja ex post.

Po dokładniejszej analizie wyróżnia się kilka głównych wątków tematycznych, których dotyczą powołania się na anonimowe źródła. Najwięcej tych przypadków dotyczyło działalności rządu mających na celu zwalczanie medycznych skutków pandemii oraz opisu sytuacji w szpitalach. Do tej kategorii można zakwalifikować 10 materiałów, jak np. artykuł pt. „Nadal unikamy szczepienia AstraZenecą. Pół miliona wolnych terminów” umieszczony na Wyborcza.pl z 5 maja 2021 r. czy felieton pt. „Sam-epid” autorstwa Joanny Solskiej, który ukazał się na łamach tygodnika Polityka 21 kwietnia 2021 r. W 8 przypadkach, powołanie się na anonimowe źródła dotyczyło obostrzeń w czasie pandemii. W owej kategorii można wyróżnić podkategorię przekazów z zastosowaniem słowa „nieoficjalnie”, w których poinformowano o nowych obostrzeniach bądź ich zmianach zanim rząd je oficjalnie zgłosi. Do takiej sytuacji doszło w 2 przekazach internetowych („Nieoficjalnie: zamknięcie przedszkoli czy salonów fryzjerskich może być wydłużone” w Onecie z 6 kwietnia i „Nieoficjalnie: czeka nas zaostrzenie restrykcji. Zbliża się lockdown w całej Polsce” w Wirtualnej Polsce z 17 marca) oraz w jednym przekazie telewizyjnym („Czekanie na powrót do normalności” z 8 stycznia 2021 r. w Polsacie). Jedynie w nielicznych 4 przypadkach podano dane liczbowe bez wskazania na konkretne źródło, jak np. „Izrael: dużo zakażeń wśród zaszczepionych. Dlaczego?” w Onecie z 25 czerwca 2021 r. i „Lato w cieniu Delt” na łamach Tygodnika Powszechnego z 5 lipca 2021 r.

Inne słowo często występujące w określeniu źródeł anonimowych stanowią „eksperci”. Biorąc pod uwagę wysoki stopień specjalizacji tematu pandemicznego, na który przeciętni dziennikarze i odbiorcy raczej nie mają dostatecznej wiedzy, w przekazach medialnych na ten temat często przywoływano opinie ekspertów, czasami z imieniem i nazwiskiem, czasami anonimowo albo zbiorowo, jak np. „eksperci zwracają uwagę” czy „eksperci podkreślają”. Określenie „eksperci” jako anonimowa zbiorowość wystąpiło w 3 analizowanych przekazach, mianowicie w „Izrael: dużo zakażeń wśród zaszczepionych. Dlaczego?” w Onecie z 25 czerwca, „Młódzież podwinie rękaw. Ale nie wszędzie” na łamach Dziennika Gazety Prawnej z 23 czerwca oraz w jednej audycji radiowej na antenie Polskiego Radia Trójki wyemitowanej 3 czerwca.

Ciekawym zjawiskiem jest również powołanie się na ustalenia innego tytułu medialnego, który oparł się na anonimowych źródłach, co może oświadczyć o zaufaniu autora tekstu do zacytowanego tytułu bądź dziennikarza będącego autorem tekstu. Taka sytuacja miała miejsce w 2 analizowanych przekazach medialnych: „Policjanci mają dość ściągania ich na protesty w Warszawie. Grożą masowymi zwolnieniami chorobowymi” w Onecie z 25 marca 2021 r., w którym powołano się na Rzeczpospolitą oraz „Nieoficjalnie: zamknięcie przedszkoli czy salonów fryzjerskich może być wydłużone” na tym samym portalu internetowym z 6 kwietnia, w którym przytoczono nieoficjalne ustalenia RMF FM.

4. Czy w materiale odnotowano sytuację polegającą na przywołaniu jakiejś osoby po raz pierwszy tylko i wyłącznie z nazwiska?

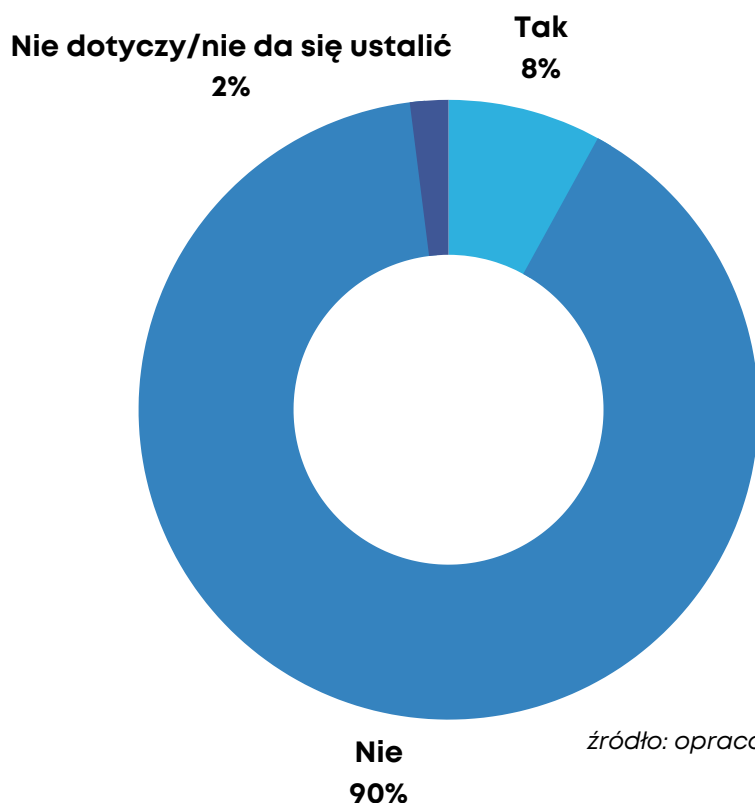
Polecenie dla wolontariusza przy zgłaszaniu tego typu nieprawidłowości: „Jeśli 'Tak' – wpisz kto to był. Jeśli odnotowano więcej niż jedną taką sytuację - wypisz wszystkie osoby, których to dotyczy. Przykłady takich sytuacji: „Morawiecki rozczarował”, „Tusk jest winny”, „Kaczyński zawiódł”, „Budka na wiecu”, „Trzaskowski kłamie”, itp.) Pytanie dotyczy również tytułu, czyli jeśli już w tytule pojawia się samo nazwisko - należy odnotować tę sytuację i zaznaczyć "Tak". Jeżeli osoba zostaje przywołana po raz pierwszy z nazwiska (bez imienia), ale z jakimś przydomkiem określającym funkcję (np. "Prezydent Duda", "Przewodniczący Tusk", "Premier Morawiecki", itp.), to wówczas nie należy tej sytuacji odnotowywać”.

Tabela 4.1. Czy w materiale odnotowano sytuację polegającą na przywołaniu jakiejś osoby po raz pierwszy tylko i wyłącznie z nazwiska?

Odpowiedź	Liczba odpowiedzi
Tak	27
Nie	322
Nie dotyczy/nie da się ustalić	7
SUMA	356

źródło: opracowanie własne

Wykres 4.1. Czy w materiale odnotowano sytuację polegającą na przywołaniu jakiejś osoby po raz pierwszy tylko i wyłącznie z nazwiska? (N=356)

Wśród analizowanych materiałów 8 proc. przekazów medialnych (27) zawierało sytuację przywołania jakiejś osoby po raz pierwszy tylko i wyłącznie z nazwiska. W 90 proc. przypadków (czyli 322 materiałach) nie zidentyfikowano takiej sytuacji. Natomiast, w siedmiu przekazach medialnych (2 proc.) materiał nie zawierał żadnych postaci przytoczonych z imienia i z nazwiska, co skutkowało odpowiedzią „Nie dotyczy/nie da się ustalić”.

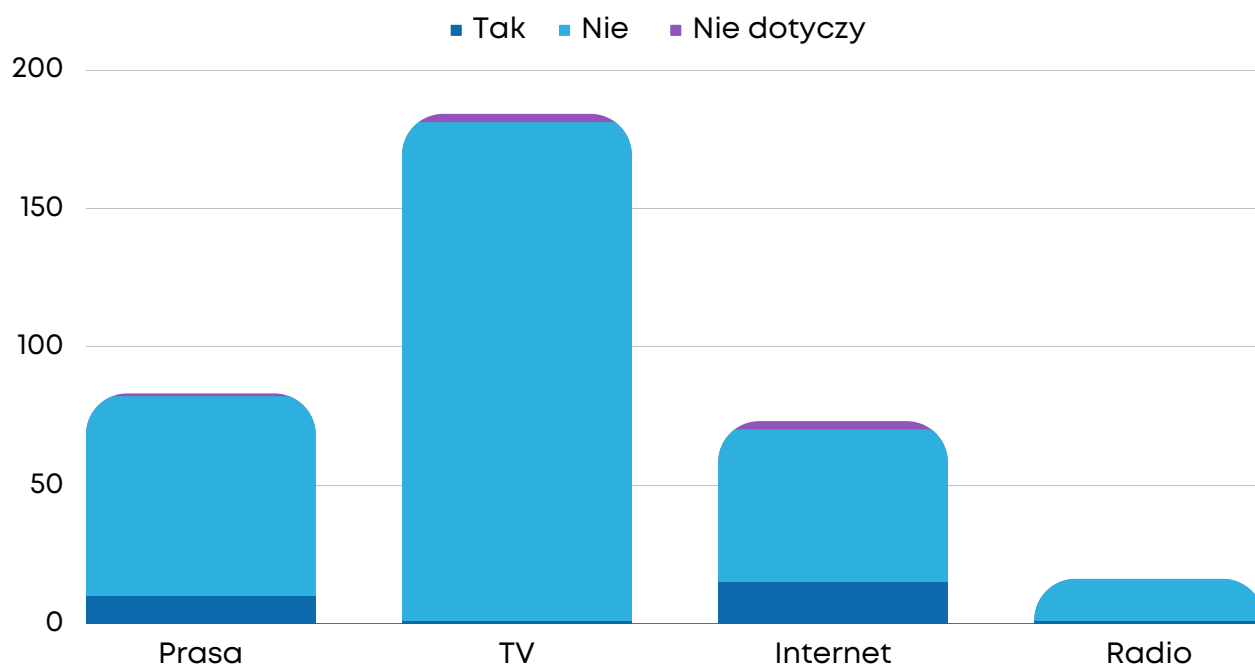
źródło: opracowanie własne

Tabela 4.2. Przywołanie jakiejś osoby po raz pierwszy tylko i wyłącznie z nazwiska – w podziale na rodzaj medium

Rodzaj medium	Tak	Nie	Nie dotyczy	Odsetek przekazów z przywołaniem jakiejś osoby po raz pierwszy tylko i wyłącznie z nazwiska (%)	
Prasa	10	72	1	12	(N=83)
TV	1	180	3	0,5	(N=184)
Internet	15	55	3	21	(N=73)
Radio	1	15	0	6	(N=16)

źródło: opracowanie własne

Wykres 4.2. Przywołanie jakiejś osoby po raz pierwszy tylko i wyłącznie z nazwiska – w podziale na rodzaj medium

źródło: opracowanie własne

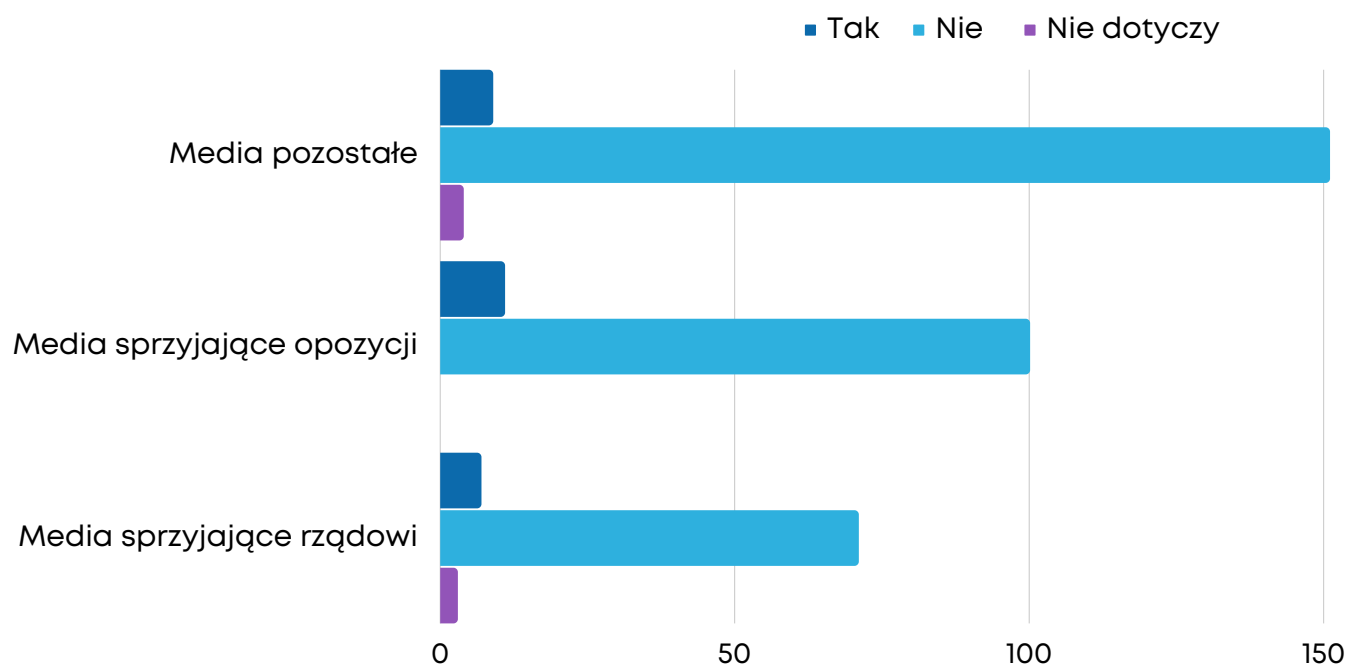
Spośród wszystkich odnotowanych 27 przypadków przywołania jakiejś osoby po raz pierwszy tylko i wyłącznie z nazwiska, 15 pochodzi z Internetu, co stanowiło aż 21 proc. badanych materiałów internetowych. Wskazuje to na pewną specyfikę mediów internetowych, które częściej niż inne rodzaje pozwalają sobie na taką sytuację. Pozostałe pochodzą z prasy – 10 materiałów oraz po jednym z radia i telewizji.

Tabela 4.3. Przywołanie jakiejś osoby po raz pierwszy tylko i wyłącznie z nazwiska – w podziale na typ medium

Typ medium	Tak	Nie	Nie dotyczy	Odsetek przekazów z przywołaniem jakiejś osoby po raz pierwszy tylko i wyłącznie z nazwiska (%)	
Media pozostałe	9	151	4	5	(N=164)
Media sprzyjające opozycji	11	100	0	10	(N=111)
Media sprzyjające rządowi	7	71	3	9	(N=81)

źródło: opracowanie własne

Wykres 4.3. Przywołanie jakiejś osoby po raz pierwszy tylko i wyłącznie z nazwiska – w podziale na typ medium

źródło: opracowanie własne

Przywołanie jakiejś osoby po raz pierwszy tylko i wyłącznie z nazwiska nie było w temacie pandemii powszechnym zjawiskiem. Liczbowo poszczególne typy mediów wypadły podobnie – odnotowano między 7 a 11 takich przypadków. Procentowo problem wystąpił dwukrotnie częściej w mediach bardziej stronniczych niż w mediach pozostałych.

Media sprzyjające rządowi przywołały w taki sposób Rafała Trzaskowskiego, Waldemara Kraskę, Mateusza Morawieckiego, Adama Niedzielskiego, Violę Kołakowską, Szymona Hołownię i Michała Dworczyka. W mediach sprzyjających opozycji częściej przywoływano w taki sposób polityków związanych z obozem rządzących m.in. Jarosława Kaczyńskiego (w 2 materiałach), Michała Dworczyka (2 razy), Mateusza Morawieckiego czy Andrzeja Dudę. Taki zabieg zastosowały także wobec m.in.: Donalda Tuska (2 razy), Władimira Putina, Borysa Ługanowa, Viktora Orbana, Borisa Johnsona czy Angeli Merkel.

W dziesięciu tytułach materiałów odnotowano przywołanie jakiejś osoby po nazwisku. Taka sytuacja dotyczyła dwukrotnie Kraski i pojedynczo: Trzaskowskiego, Suskiego, Dworczyka, Guta-Mostowego, Karczewskiego, Kołakowskiej, Hołowni i Niedzielskiego. Co ciekawe w jednym tytule jedna osoba została przywołana po

nazwisku, a druga z imienia i z nazwiska: „Kołakowska znowu wygłasza swoje antyszczepionkowe teorie. Tym razem o... śmierci Krzysztofa Krawczyka”, co wskazuje na szacunek tylko wobec jednej (zmarłej) osoby. Taka praktyka, choć niezbyt kulturalna, wydaje się powszechna, szczególnie jeśli media parafrazują w ten sposób czyjeś słowa.

5. Czy w materiale pojawia/ją się słowne określenia/e negatywne względem jakiejś osoby/podmiotu/grupy?

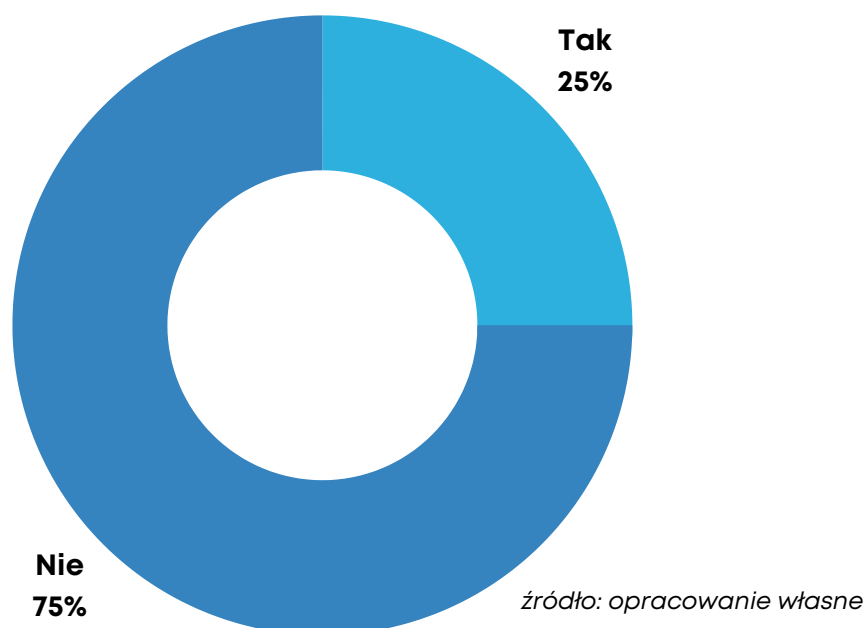
Polecenie dla wolontariusza przy zgłaszaniu tego typu nieprawidłowości: „Jeśli 'Tak' - wybierz te osoby/podmioty/grupy z listy rozwijanej poniżej i w osobnym polu, określenie/a, jakie pojawiło/y się w odniesieniu do nich. Przykłady takich sytuacji: „żółta kartka dla Morawieckiego”, „Trzaskowski to bawidamek”, „Polska to paskudny kraj”, „Unia Europejska umiera”, „Kościół to siedlisko pedofilii”, „LGBT to banda zboczeńców”, itp.). Chodzi tu tylko o określenia słowne! Ponadto, zaznacz kto jest autorem tych negatywnych sformułowań - wybierz odpowiednią opcję z listy rozwijanej. Jeśli w pytaniu 2. (o określenia oceniające w tytule) już wpisano określenie, które pasuje także tu, to wpisz je ponownie!”.

Tabela 5.1. Czy w materiale pojawia/ją się słowne określenia/e negatywne względem jakiejś osoby/podmiotu/grupy?

Odpowiedź	Liczba odpowiedzi
Tak	90
Nie	266
Nie dotyczy/nie da się ustalić	0
SUMA	356

źródło: opracowanie własne

Wykres 5.1. Czy w materiale pojawia/ją się słowne określenia/e negatywne względem jakiejś osoby/podmiotu/grupy? (N=356)

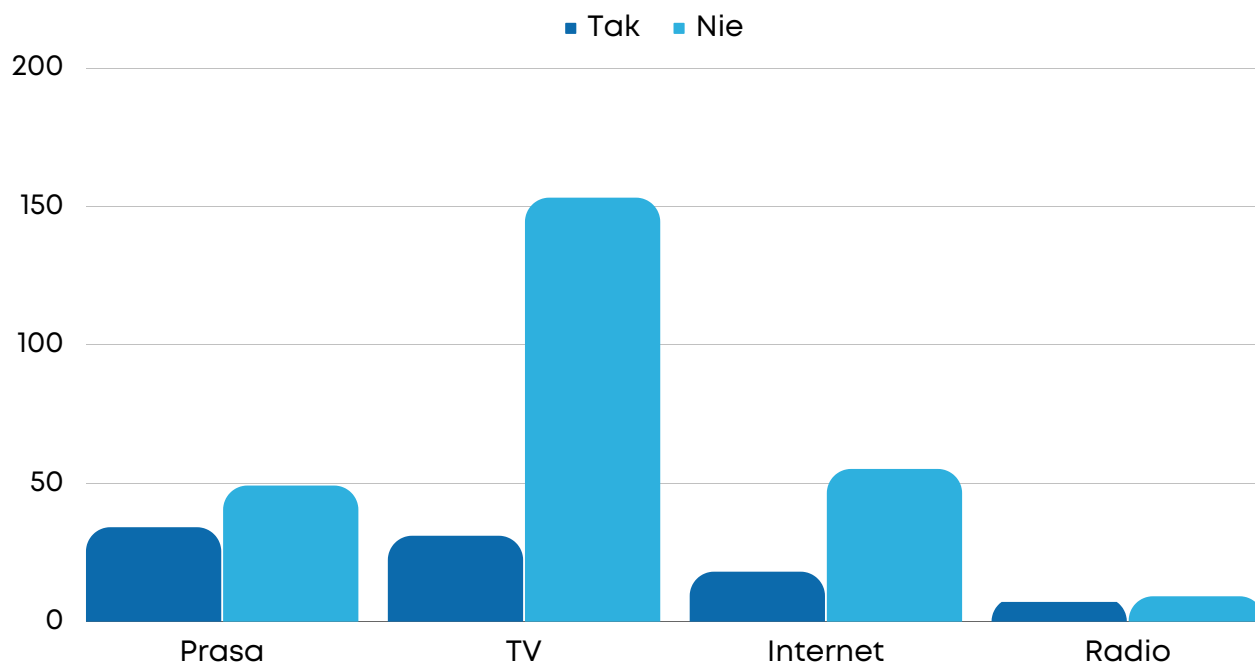
Wśród badanych materiałów 90 (25 proc.) zawierało w sobie słowne określenie/a negatywne względem jakiejś osoby/podmiotu/grupy, natomiast w 75 proc. nie wystąpiły takie określenia.

Tabela 5.2. Słowne określenie/a negatywne względem jakiejś osoby/podmiotu/grupy – w podziale na rodzaj medium

Rodzaj medium	Tak	Nie	Odsetek przekazów ze słownym określeniem negatywnym (%)	
Prasa	34	49	41	(N=83)
TV	31	153	17	(N=184)
Internet	18	55	25	(N=73)
Radio	7	9	44	(N=16)

źródło: opracowanie własne

Wykres 5.2. Słowne określenie/a negatywne względem jakiejs osoby/podmiotu/grupy – w podziale na rodzaj medium

źródło: opracowanie własne

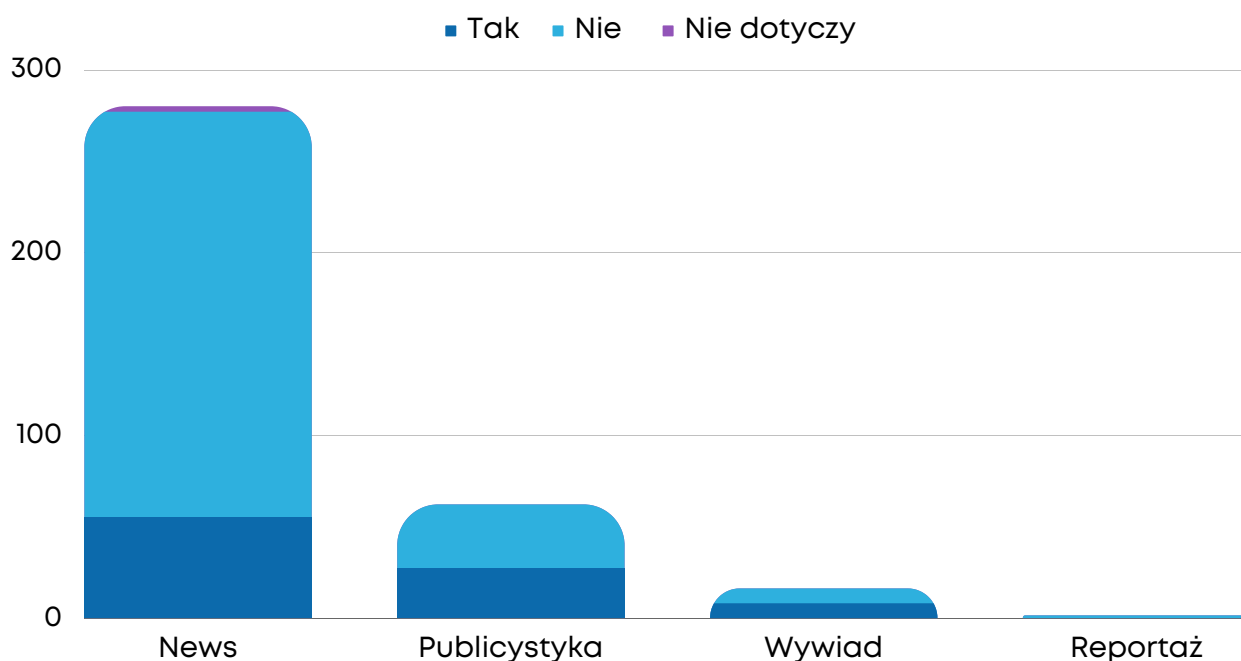
Procentowo najwięcej materiałów, które zawierały słowne określenia negatywne względem jakiejs osoby/podmiotu/grupy było w radiu – 44 proc. dla tej kategorii, czyli 7 materiałów oraz artykuły prasowe – 41 proc., czyli 34 materiały. W telewizji odnotowano 31 takich materiałów (17 proc.), a w internetowych artykułach 18 (25 proc.).

Tabela 5.3. Słowne określenie/a negatywne względem jakiejs osoby/podmiotu/grupy – w podziale na formę przekazu

Forma przekazu	Tak	Nie	Odsetek przekazów ze słownym określeniem negatywnym (%)	
News	55	222	20	(N=277)
Publicystyka	27	35	44	(N=62)
Wywiad	8	8	50	(N=16)
Reportaż	0	1	0	(N=1)

źródło: opracowanie własne

Wykres 5.3. Słowne określenie/a negatywne względem jakiejs osoby/podmiotu/grupy – w podziale na formę przekazu

źródło: opracowanie własne

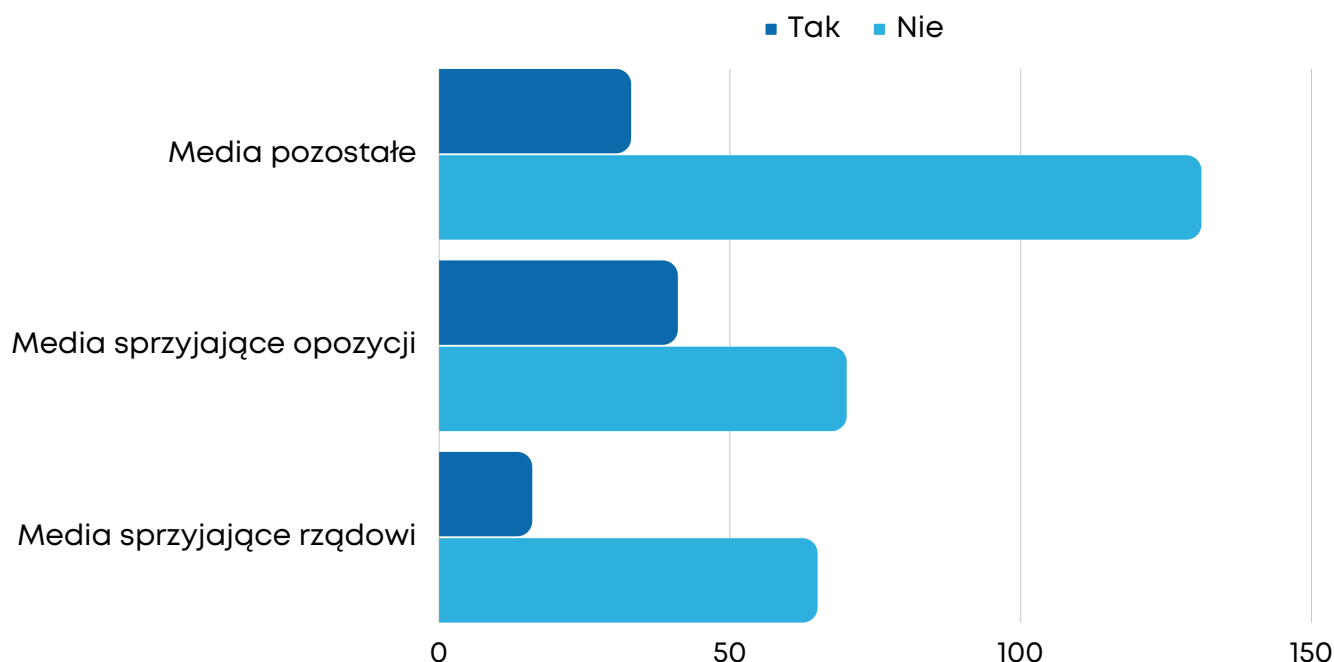
Jeśli podzielimy materiał badawczy ze względu na formę przekazu, można zauważyć, że w niemalże wszystkich kategoriach wykryto słowne określenia negatywne względem jakiejs osoby/podmiotu/grupy: 55 materiałów z newsów, 27 z publicystyki i 8 z wywiadu.

Tabela 5.4. Słowne określenie/a negatywne względem jakiejs osoby/podmiotu/grupy – w podziale na typ medium

Typ medium	Tak	Nie	Odsetek przekazów ze słownym określeniem negatywnym (%)	
Media pozostałe	33	131	20	(N=164)
Media sprzyjające opozycji	41	70	40	(N=111)
Media sprzyjające rządowi	16	65	20	(N=81)

źródło: opracowanie własne

Wykres 5.4. Słowne określenie/a negatywne względem jakiejś osoby/podmiotu/grupy – w podziale na typ medium

źródło: opracowanie własne

Procentowo media pozostałe i media sprzyjające wypadały podobnie – uzyskały po około 20 proc. we wskaźnikach materiałów zawierających słowne określenia negatywne względem jakichś osób, podmiotów czy grup. Odpowiednio: 33 materiały i 16 materiałów.

Wśród mediów sprzyjających opozycji odnotowano natomiast 41 takich materiałów, co stanowiło dwukrotnie większy odsetek niż w innych kategoriach – 40 proc. Media te:

- najczęściej krytykowały działania rządu w walce z pandemią (np. „System ochrony zdrowia załamał się pod wpływem błędnych decyzji podejmowanych przez Ministra Zdrowia”, „W Warszawie mamy sytuację taką, że karetki stoją na parkingach a nie ma w nich ludzi. Ministerstwo Zdrowia mówi, że to konflikt z pracodawcami my mówimy wprost Panie ministrze to jest konflikt z Panem”, „Rząd przyznaje się do błędów dopiero wtedy, kiedy wyciąga rękę po pieniądze z Brukseli”, „rząd dziś – nieudolnie zresztą – namawia do szczepień”, „ministerstwo naprawdę napluło nam w twarz”),
- krytykowały poszczególne osoby związane z rządzącymi (np. „Więckowska popełniła na Solcu wiele błędów, nie przygotowała odpowiednich procedur i certyfikatów dla Szpitala Południowego, co stworzyło chaos”, „Prezes Orlenu ma podobno megalomańskie zapędy”),

- wskazywały na obecne trudności i dokonywały oceny sytuacji (np. „Publiczna służba zdrowia jest niewydolna”, „Teraz, na skutek pandemii, chyba już do wszystkich dotarło, w jak bardzo głębokim kryzysie jesteśmy i że dalsze pudrowanie trupa, jakim jest publiczna ochrona zdrowia w Polsce, do niczego nas nie doprowadzi.”; „Rząd udaje, że próbuje rozmawiać”).

6. Czy w materiale pojawia się negatywna prezentacja wizualna kogoś lub czegoś?

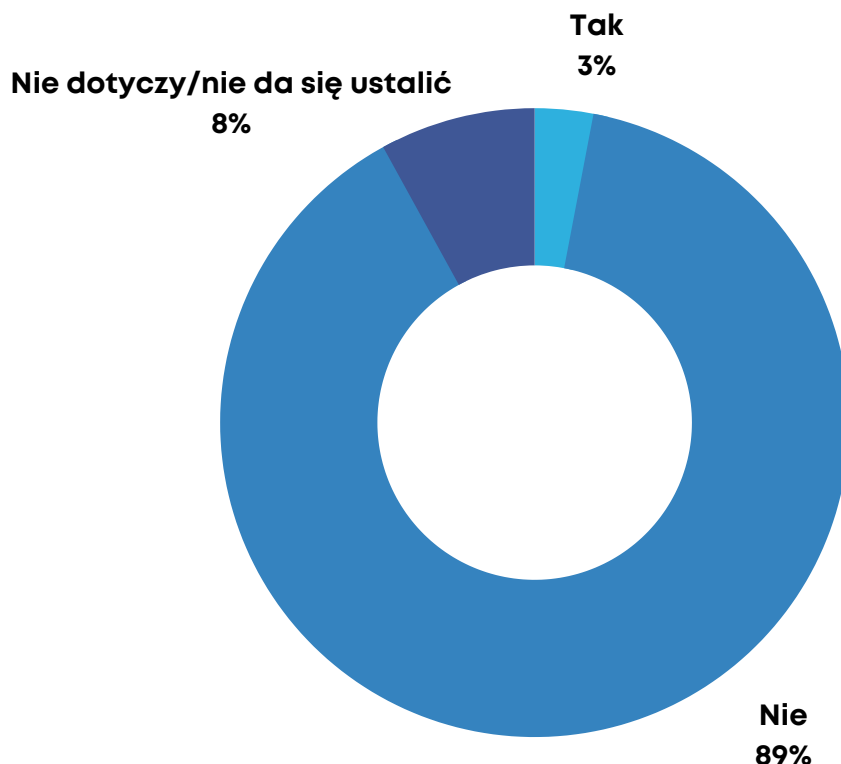
Polecenie dla wolontariusza przy zgłaszaniu tego typu nieprawidłowości: „W tym pytaniu chodzi o wyłapanie sytuacji, w których - przypuszczalnie ze względu na celowe działanie twórcy materiału - ktoś lub coś został/o pokazany/e (na zdjęciu, kadrze, filmie, grafice, itp.) w sposób jednoznacznie niekorzystny wizualnie. Chodzi przykładowo o pokazanie wykrzywionej miny, nerwowej gestykulacji, spoconego czoła, itp. Jeżeli taka sytuacja miała Twoim zdaniem miejsce - zaznacz "Tak".”

Tabela 6.1. Czy w materiale pojawia się negatywna prezentacja wizualna kogoś lub czegoś?

Odpowiedź	Liczba odpowiedzi
Tak	10
Nie	318
Nie dotyczy/nie da się ustalić	28
SUMA	356

źródło: opracowanie własne

Wykres 6.1. Czy w materiale pojawia się negatywna prezentacja wizualna kogoś lub czegoś? (N=356)

źródło: opracowanie własne

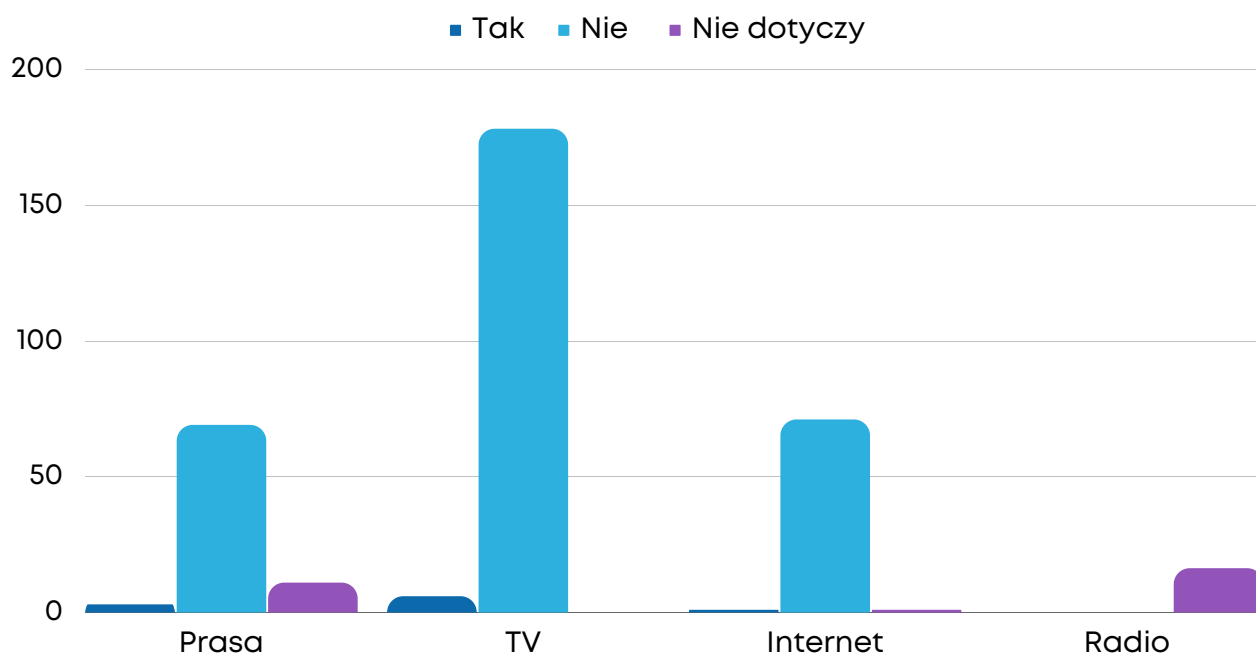
Jak wynika z tabeli i wykresu zamieszczonych powyżej, spośród wszystkich 356 przekazów medialnych wchodzących w skład naszego materiału badawczego, jedynie w 3 proc. (czyli w 10 przekazach) pojawiła się wyraźnie negatywna prezentacja wizualna kogoś lub czegoś. W zdecydowanej większości badanych materiałów (89 proc., czyli w 320 przekazach medialnych) nie odnotowano takiej sytuacji. Pytanie to nie dotyczyło 28 przekazów medialnych, czyli 8 proc. ogółu materiału badawczego, gdyż nie zawierały one elementów wizualnych. Były nimi przekazy radiowe (które ze względu na swoją właściwość nie posiadają wizualizacji) oraz materiały prasowe i internetowe, które nie zawierały żadnej prezentacji wizualnej takiej jak zdjęcie czy ilustracja.

Tabela 6.2. Przekazy medialne z wyraźnie negatywną prezentacją wizualną kogoś lub czegoś – w podziale na rodzaj medium

Rodzaj medium	Tak	Nie	Nie dotyczy	Odsetek przekazów z negatywną prezentacją wizualną (%)	
Prasa	3	69	11	4	(N=83)
TV	6	178	0	3	(N=184)
Internet	1	71	1	1	(N=73)
Radio	0	0	16	0	(N=16)

źródło: opracowanie własne

Wykres 6.2. Przekazy medialne z wyraźnie negatywną prezentacją wizualną kogoś lub czegoś – w podziale na rodzaj medium

źródło: opracowanie własne

Przekazy z wyraźnie negatywną prezentacją wizualną wykryto w telewizji – 6 materiałów, w prasie – 3 oraz w Internecie – 1.

Powyższa tabela przedstawia wszystkie 10 przypadków, w których doszło do wyraźnie negatywnej prezentacji wizualnej kogoś lub czegoś.

Tabela 6.3. Przekazy medialne z wyraźnie negatywną prezentacją wizualną kogoś lub czegoś

Data publikacji	Tytuł medialny	Tytuł materiału
01.01.2021	Polityka	Prymus z Pcimia
Niekorzystne zdjęcie Daniela Obajtka – zrobione od dołu, pokazujące podwójny podbródek.		
04.01.2021	Wiadomości (TVP)	CELEBRYCI NIE CZUJĄ WSTYDU
Zaprezentowanie filmiku z „pozdrawieniami” razem z kieliszkiem najprawdopodobniej wódki stawiające w negatywnym świetle Krzysztofa Materę.		
05.01.2021	Wiadomości (TVP)	ZŁOTA PALMA PIERWSZEŃSTWA
Wstawienie zablurowanego zdjęcia (wskazujące na jakiś niedozwolony czyn), na którym Rektor WUM wita się z aktorem.		
17.01.2021	Tygodnik Powszechny	Szczepionka spod ludy
Negatywna prezentacja dotyczy polskiej służby zdrowia. Na rysunku widzimy ratowników medycznych, który wiozą dobrze ubraną osobę (prawdopodobnie aktora) na noszach, podczas gdy pacjent o kulach (jako zwykły Polak) cierpi na podłodze z kulą u nogi.		
08.02.2021	Fakty (TVN)	hotel dla wybranych
Na wstępie widzimy zdjęcie uśmiechniętej Krystyny Pawłowicz, podczas gdy redaktor porusza kontrowersyjny temat z jej udziałem. W dalszej części widzimy wstawiony filmik, na którym Krystyna Pawłowicz idzie po korytarzu w Sejmie ze znakiem zwycięstwa. To pokazuje jakby miała przewagę nad zwykłym człowiekiem, że jej wolno więcej, że śmieje się z tej sytuacji.		
12.04.2021	Wydarzenia (Polsat)	ROZSĄDKU!
Ukazywanie nieodpowiedzialnej postawy Polaków wobec pandemii: szarpaniny z policją, nieprzestrzeganie obostrzeń, bójki, nielegalne zloty samochodowe itp.		
21.04.2021	Polityka	Sam-epid
Właściciel pubu stoi przed budynkiem pokazując wulgarne symbole; gest pokazany przez obcą osobę na pierwszym planie ukazuje nienawiść.		

22.04.2021	Fakty (TVN)	(nie nadano)
Mateusz Morawiecki został ukazany jako osoba, która denerwuje się podczas wywiadów, wyraża się w sposób niesamowicie pewny, jeśli chodzi o działania rządu w kontekście pandemii - mimo, że przytaczane dane o zgonach wskazywały okropny stan sytuacji epidemiologicznej w kraju.		
09.05.2021	OKO.press	PiS szkaluje Polskę w Brukseli? Żeby dostać pieniądze z UE, rząd składa samokrytykę w KPO
Zdjęcie Mateusza Morawieckiego – niekorzystny wyraz twarzy, kąski ust skierowane do dołu.		
22.08.2021	Fakty (TVN)	wzbierająca fala
Obraz świata udręczonego wobec antyszczepionkowców – liczne widea, na których policja na ulicy zatrzymuje siłą ludzi protestujących i pokazuje potyczki ludzi strajkujących z policjantami.		

źródło: opracowanie własne

7. Czy w materiale pojawia/ją się słowne określenie/a pozytywne względem jakiejs osoby/podmiotu/grupy?

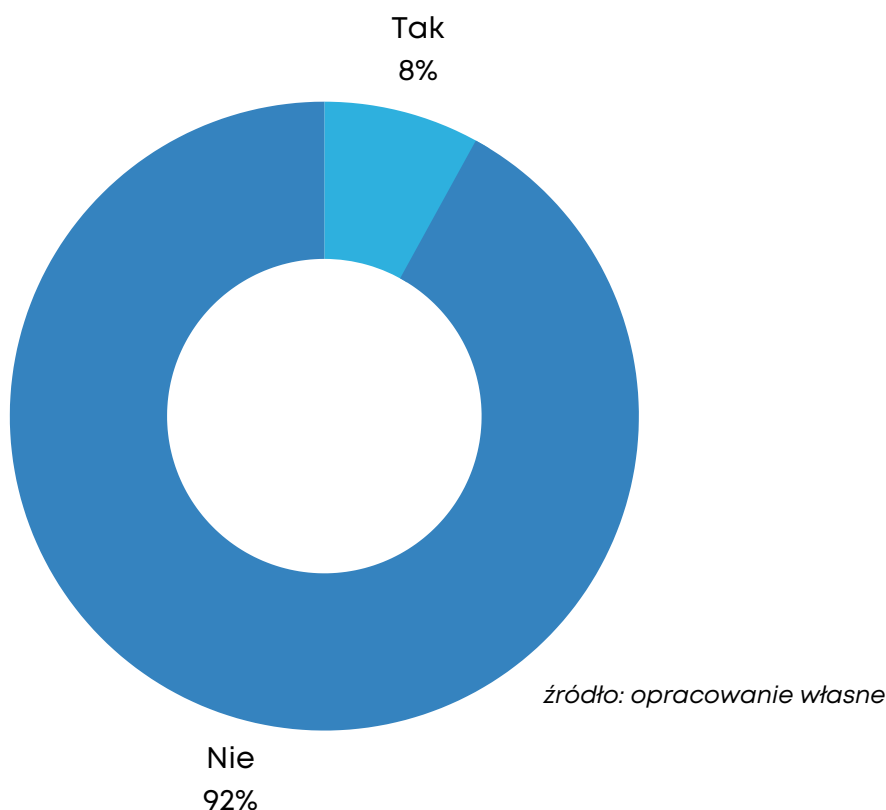
Polecenie dla wolontariusza przy zgłaszaniu tego typu nieprawidłowości: „Jeśli „Tak” - wybierz te osoby/podmioty/grupy z listy rozwijanej poniżej i, w osobnym polu, określenie/a, jakie pojawiło/y się w odniesieniu do nich. Przykłady takich sytuacji: „znakomita decyzja Morawieckiego”, „Trzaskowski to przyszłość”, „Polska to wspaniały kraj”, „Unia Europejska to najwspanialsze rozwiązanie”, „Kościół to ostoja moralności w dzisiejszych czasach”, „LGBT to wspaniali ludzie”, itp.). Chodzi tu tylko i wyłącznie o określenia słowne! Ponadto, zaznacz kto jest autorem tych pozytywnych sformułowań - wybierz odpowiednią opcję z listy rozwijanej. Jeśli w pytaniu 2. (o określenia oceniające w tytule) już wpisano określenie, które pasuje także tu, to wpisz je ponownie!”.

Tabela 7.1. Czy w materiale pojawia/ją się słowne określenie/a pozytywne względem jakiejs osoby/podmiotu/grupy?

Odpowiedź	Liczba odpowiedzi
Tak	2
Nie	295
Nie dotyczy/nie da się ustalić	59
SUMA	356

źródło: opracowanie własne

Wykres 7.1. Czy w materiale pojawia/ją się słowne określenie/a pozytywne względem jakiejś osoby/podmiotu/grupy? (N=356)

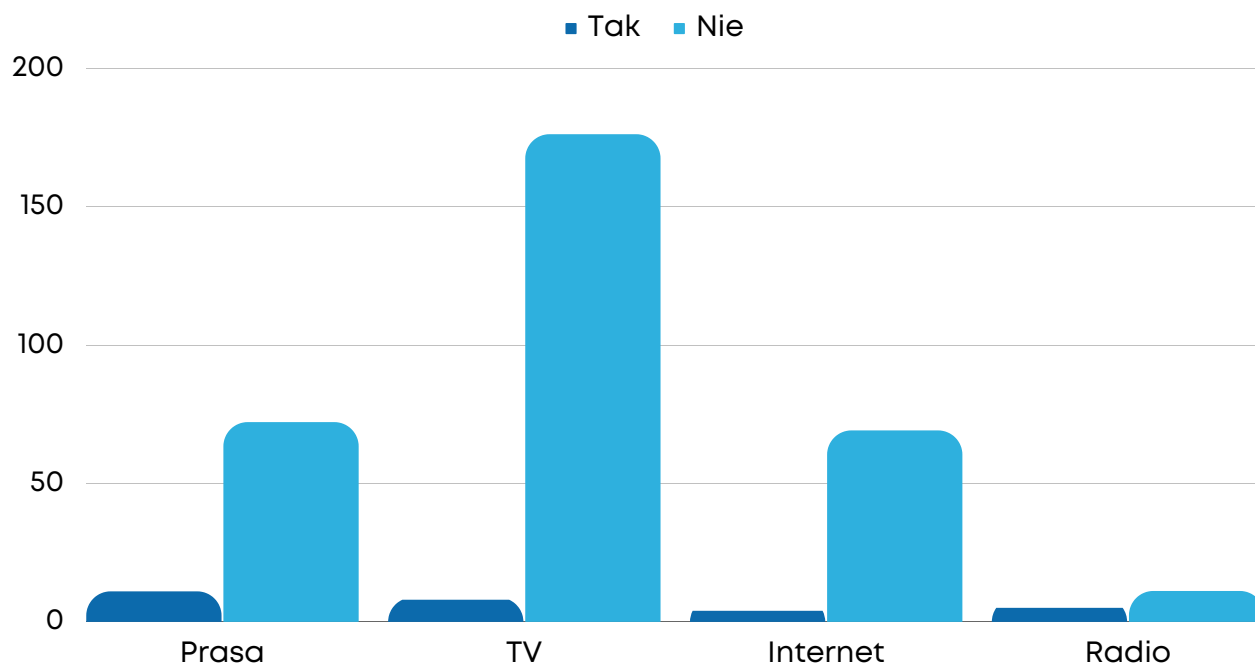
Zaledwie 28 badanych materiałów (8 proc.) zawierało w sobie słowne określenie/a pozytywne względem jakiejś osoby/podmiotu/grupy, natomiast w 92 proc. nie wystąpiły takie określenia.

Tabela 7.2. Słowne określenie/a pozytywne względem jakiejś osoby/podmiotu/grupy – w podziale na rodzaj medium

Rodzaj medium	Tak	Nie	Odsetek przekazów ze słownym określeniem pozytywnym (%)	
Prasa	11	72	13	(N=83)
TV	8	176	4	(N=184)
Internet	4	69	6	(N=73)
Radio	5	11	31	(N=16)

źródło: opracowanie własne

Wykres 7.2. Słowne określenie/a pozytywne względem jakiejs osoby/podmiotu/grupy – w podziale na rodzaj medium

źródło: opracowanie własne

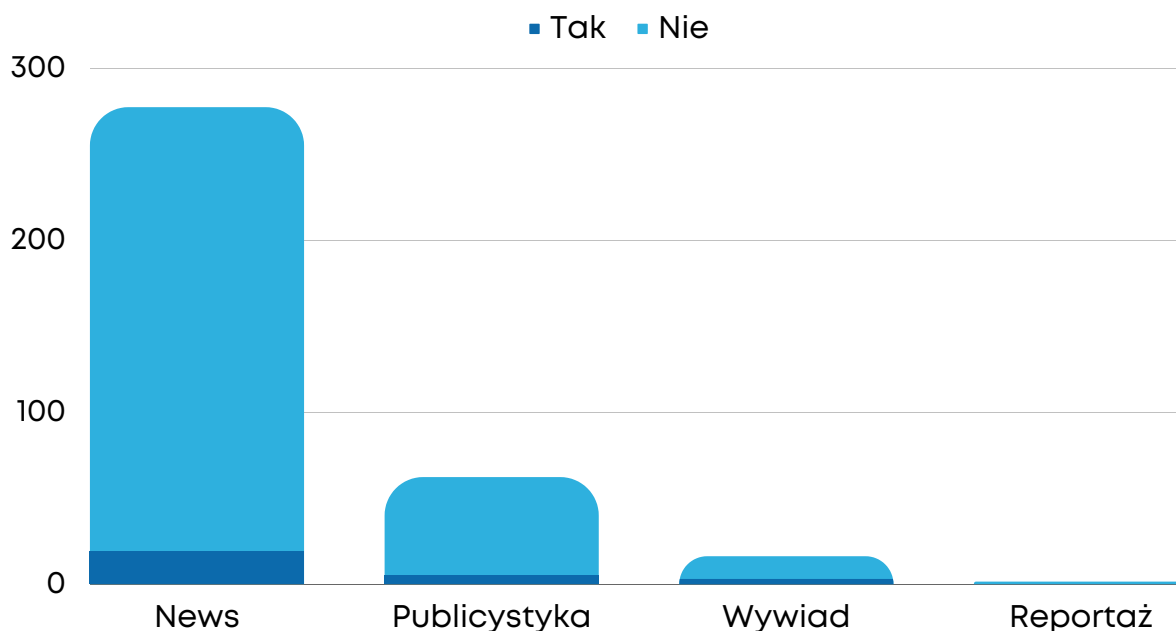
Procentowo najwięcej materiałów, które zawierały słowne określenia pozytywne względem jakiejs osoby/podmiotu/grupy było w radiu – 31 proc. dla tej kategorii, czyli 5 materiałów. W prasie odnotowano 11 takich materiałów (13 proc.), w telewizji 8 (4 proc.), a w internetowych artykułach 4 (6 proc.).

Tabela 7.3. Słowne określenie/a pozytywne względem jakiejs osoby/podmiotu/grupy – w podziale na formę przekazu

Forma przekazu	Tak	Nie	Odsetek przekazów ze słownym określeniem pozytywnym (%)	
News	19	258	7	(N=277)
Publicystyka	5	57	8	(N=62)
Wywiad	3	13	19	(N=16)
Reportaż	0	1	0	(N=1)

źródło: opracowanie własne

Wykres 7.3. Słowne określenie/a pozytywne względem jakiejs osoby/podmiotu/grupy – w podziale na formę przekazu

źródło: opracowanie własne

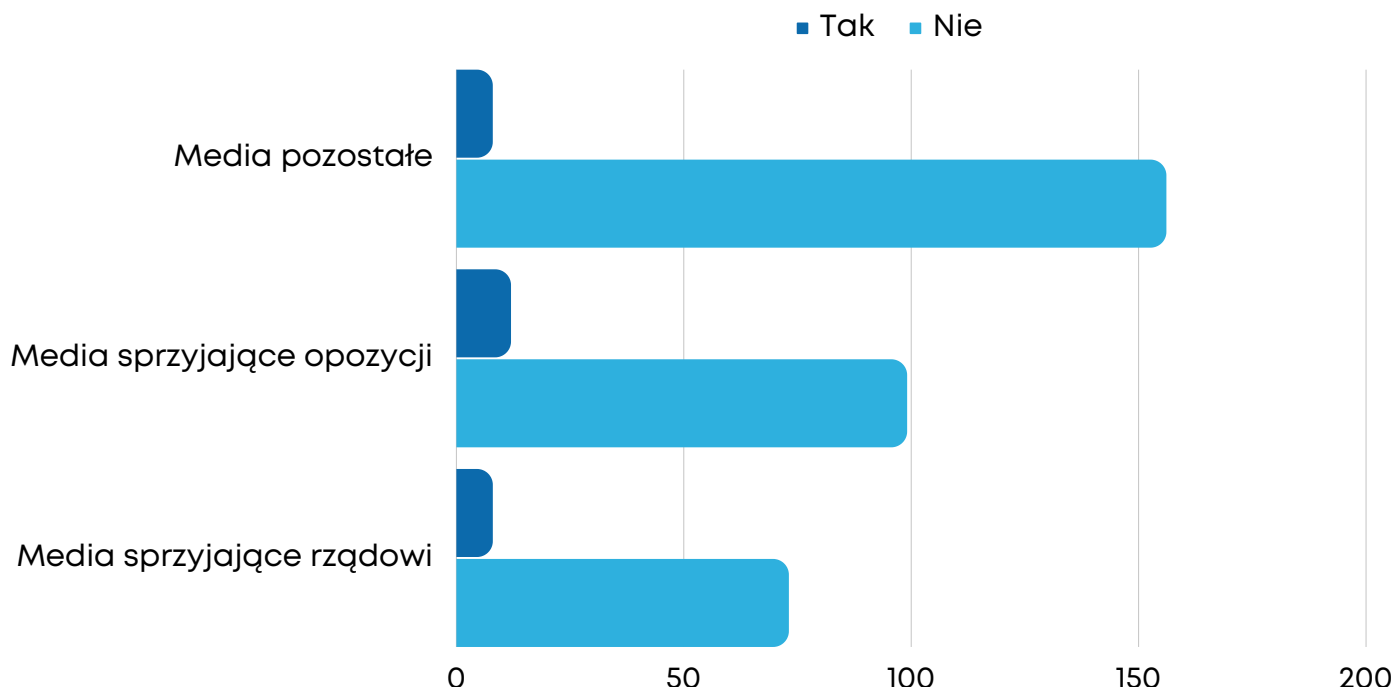
Jeśli podzielimy materiał badawczy ze względu na formę przekazu, można zauważyć, że w niemalże wszystkich kategoriach, wykryto słowne określenia pozytywne względem jakiejs osoby/podmiotu/grupy jednak w bardzo małych liczbach: 19 materiałów z newsów, 5 z publicystyki, 3 z wywiadu.

Tabela 7.4. Słowne określenie/a pozytywne względem jakiejs osoby/podmiotu/grupy – w podziale na typ medium

Typ medium	Tak	Nie	Odsetek przekazów ze słownym określeniem pozytywnym (%)	
Media pozostałe	8	156	5	(N=164)
Media sprzyjające opozycji	12	99	11	(N=111)
Media sprzyjające rządowi	8	73	10	(N=81)

źródło: opracowanie własne

Wykres 7.4. Słowne określenie/a pozytywne względem jakiejś osoby/podmiotu/grupy – w podziale na typ medium

źródło: opracowanie własne

Liczbowo poszczególne typy mediów wypadły podobnie – odnotowano od 8 do 12 takich materiałów w każdej z grup, procentowo najwięcej wśród mediów stronicznych – po około 10 proc. W pozostałych mediach było to 5 proc. Są to jednak zbyt małe liczby, by móc stawiać daleko idące wnioski. Z pewnością warto jednak zauważyć, że materiałów zawierających pozytywne określenia jest ponad trzykrotnie mniej niż tych, które zawierały określenia negatywne (pytanie nr 5). Warto zauważyć, że ze względu na przyjętą metodologię, nie badano wszystkich pozytywnych określeń – tylko te dotyczące postaci, podmiotów lub grup. Wszelkie pozytywne określenia dotyczące np. skuteczności szczepień czy optymistycznych statystyk nie zostały tutaj uchwycone.

Temat pandemii, nie wzbudzał pozytywnych skojarzeń i nie zachęcał do stosowania optymistycznych określeń pozytywnych. Te nieliczne dotyczyły zwykle pochwały zachowania jakiegoś polityka (np. „Dobrze, że Prezydent vetuje”, „Ale to niezwykle odważna, a przy tym zrównoważona osoba o wielkich zdolnościach negocjacyjnych. Potrafiła zjednoczyć różne zawody medyczne, co jest naprawdę wielkim sukcesem” / „Matką tego sukcesu jest pani Krystyna Ptok”; „Pan minister zdrowia prowadzi te rozmowy w sposób właściwy”).

8. Czy w materiale pojawia się wyraźnie pozytywna prezentacja wizualna kogoś lub czegoś?

Polecenie dla wolontariusza przy zgłaszaniu tego typu nieprawidłowości: „W tym pytaniu chodzi o wyłapanie sytuacji, w których - przypuszczalnie ze względu na celowe działanie twórcy materiału - ktoś lub coś został/o pokazany/e (na zdjęciu, kadrze, filmie, grafice, itp.) w sposób jednoznacznie korzystny wizualnie. Chodzi przykładowo o pokazanie triumfującej pozy zwycięzcy, kadru, na którym ktoś bierze dziecko na ręce i wszyscy się uśmiechają, pokazanie fragmentu spotu wyborczego danej osoby, itp. Jeżeli taka sytuacja miała Twoim zdaniem miejsce - zaznacz "Tak".”.

Tabela 8.1. Czy w materiale pojawia się wyraźnie pozytywna prezentacja wizualna kogoś lub czegoś?

Odpowiedź	Liczba odpowiedzi
Tak	5
Nie	323
Nie dotyczy/nie da się ustalić	28
SUMA	356

źródło: opracowanie własne

źródło: opracowanie własne

Wykres 8.1. Czy w materiale pojawia się wyraźnie pozytywna prezentacja wizualna kogoś lub czegoś? (N=356)

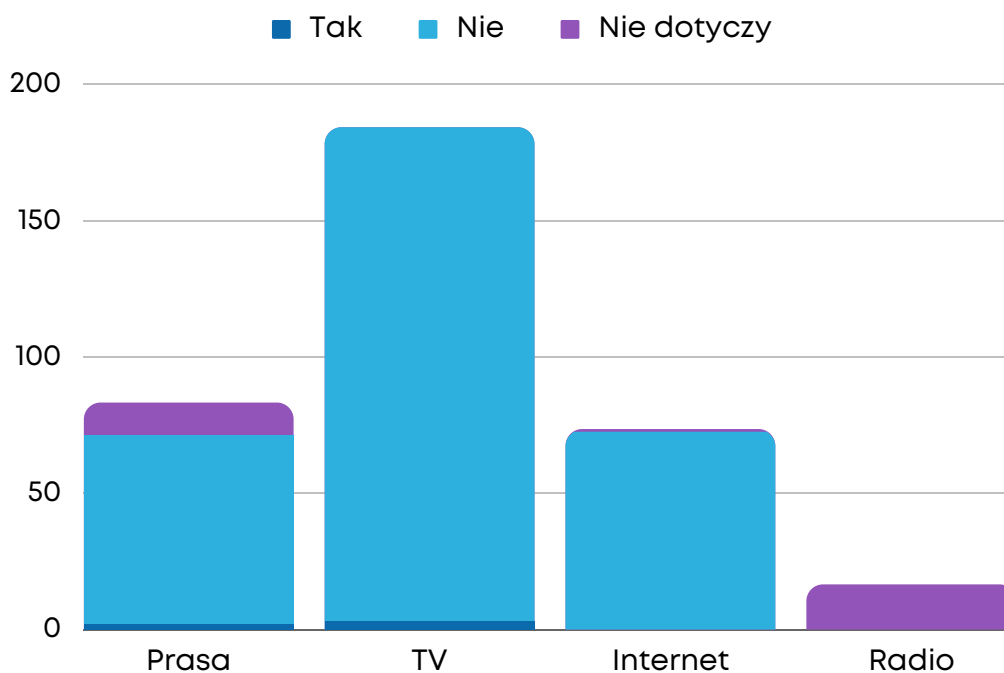
Jak wynika z tabeli i wykresu zamieszczonych powyżej, spośród wszystkich 356 przekazów medialnych wchodzących w skład naszego materiału badawczego, jedynie w 1 proc. (czyli w 5 przekazach) pojawiła się wyraźnie pozytywna prezentacja wizualna kogoś lub czegoś. W zdecydowanej większości badanych materiałów (91 proc., czyli w 322 przekazach medialnych) nie odnotowano takiej sytuacji. Pytanie to nie dotyczyło 29 przekazów medialnych, czyli 8 proc. ogółu materiału badawczego, gdyż nie zawierały one elementów wizualnych. Były nimi przekazy radiowe (które ze względu na swoją właściwość nie posiadają wizualizacji) oraz materiały prasowe, które nie zawierały żadnej prezentacji wizualnej takiej jak zdjęcie czy ilustracja.

Tabela 8.2. Przekazy medialne z wyraźnie pozytywną prezentacją wizualną kogoś lub czegoś – w podziale na rodzaj medium

Rodzaj medium	Tak	Nie	Nie dotyczy	Odsetek przekazów z pozytywną prezentacją wizualną (%)	
Prasa	2	69	12	2	(N=83)
TV	3	181	0	1	(N=184)
Internet	0	72	1	0	(N=73)
Radio	0	0	16	0	(N=16)

źródło: opracowanie własne

Wykres 8.2. Przekazy medialne z wyraźnie pozytywną prezentacją wizualną kogoś lub czegoś – w podziale na rodzaj medium

źródło: opracowanie własne

Przekazy z wyraźnie pozytywną prezentacją wizualną wykryto jedynie w dwóch rodzajach mediów; mianowicie: w telewizji i w prasie. W przekazach internetowych nie znaleziono żadnego takiego przypadku, mimo że zwykle zawierają one również elementy wizualne.

Powyższa tabela przedstawia wszystkie 5 przypadków, w których doszło do wyraźnie pozytywnej prezentacji wizualnej kogoś lub czegoś. Łatwo zauważyć, że wszystkie 3 przekazy telewizyjne z tego typu zabiegiem pochodzą z tego samego źródła – z Faktów TVN.

Tabela 8.3. Przekazy medialne z wyraźnie pozytywną prezentacją wizualną kogoś lub czegoś

Data publikacji	Tytuł medialny	Tytuł materiału
2.02.2021 r.	Fakty (TVN)	Pomagamy
Fundacja TVN została przedstawiona jako organizacja charytatywna, która przekazywała pieniądze w celu zakupów testów na COVID-19, organizowała koncert charytatywny, udzielała pomocy przedsiębiorcom, szpitali oraz medyków i prowadziła programy dla uczniów, którzy pozostali w domu z powodu pandemii. Cały materiał był poświęcony autopromocji TVN Grupy Discovery oraz pochwaleniu się własnymi osiągnięciami.		
1.05.2021 r.	Fakty (TVN)	(nie nadano)
Szczepionki zostały przedstawione jako towary pożądane, po które ludzie chętnie czekają godzinami w kolejce podczas majówki, nawet w chłodzie i w deszczu. W materiale jest pokazywane duże zainteresowanie Majówkową Akcją Szczepień.		
23.08.2021 r.	Fakty (TVN)	szczyt w październiku
Cezary Pazura został przedstawiony jako odważny obywatel. W materiale zaprezentowano fragment spotu kampanii społecznej, w której Cezary Pazura namawiał do szczepień osuwając się z czynnością szczepienia. Idzie uśmiechnięty, nie krzywi się, a zabieg zostaje przeprowadzony szybko i bezboleśnie. Został pokazany pozytywnie jako bohater, który nie boi się szczepienia i który niemalże ratuje świat wystawiając jedynie ramię do szczepienia.		
19.02.2021	Dziennik Gazeta Prawna	Noc środkowego palca w Zakopanem
Ludzie chodzący na zakopiańskich Krupówkach zostali przedstawieni jako osoby szczęśliwe i uśmiechnięte, nie przejmujące się pandemią.		

21.03.2021

Polska the Times

Kiedy się na coś uprę, idę po swoje.
W tej restauracji zrodził się bunt branży

Paweł Małoń pełnomocnik właściciela restauracji Tesone stoi uśmiechnięty w kuchni restauracji, mimo buntu restauratorów przeciwko lockdownowi w czasie podczas pandemii.

źródło: opracowanie własne

9. Czy twórca materiału stosuje różne standardy w prezentowaniu znajdujących się w nim osób/podmiotów/grup?

Polecenie dla wolontariusza przy zgłaszaniu tego typu nieprawidłowości: „Jeżeli masz wrażenie, że jakaś osoba/podmiot/grupa jest traktowana przez twórcę materiału gorzej lub lepiej niż inna/e (ma on/a względem niej uprzedzenia lub przesadnie faworyzuje), zaznacz „Tak”. Przejawiać może się to np. w nieoddaniu głosu jednej ze stron (uprzedzenie) lub poświęcaniu jej nieadekwatnie dużej części materiału (faworyzowanie). Tego typu sytuacji może być wiele, jeśli nie jesteś pewien/na - zaznacz „Tak”, a później weryfikator rozstrzygnie”.

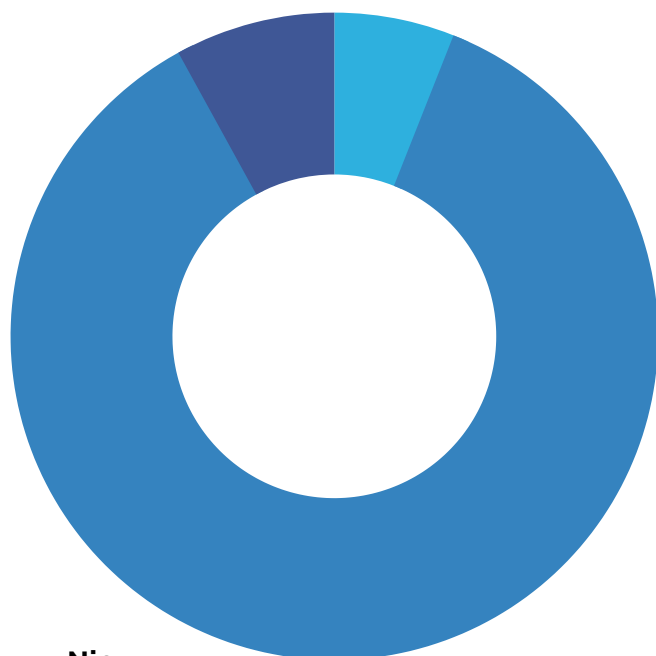
Tabela 9.1. Czy twórca materiału stosuje różne standardy w prezentowaniu znajdujących się w nim osób/podmiotów/grup?

Odpowiedź	Liczba odpowiedzi
Tak	21
Nie	305
Nie dotyczy/nie da się ustalić	30
SUMA	356

źródło: opracowanie własne

Nie dotyczy/nie da się ustalić
8%

Tak
6%

Nie
86%

źródło: opracowanie własne

Wykres 9.1. Czy twórca materiału stosuje różne standardy w prezentowaniu znajdujących się w nim osób/podmiotów/grup? (N=356)

Zaledwie w 6 proc. materiałów dostrzegane było stosowanie różnych standardów w prezentowaniu znajdujących się w nich osób/podmiotów/grup. W zdecydowanej większości (86 proc.) badanych przekazów nie zauważono takiej sytuacji. 8 proc. przeanalizowanych przekazów miało zaś specyfikę uniemożliwiającą weryfikację tej kwestii (np. materiał dotyczył jedynie jednej osoby).

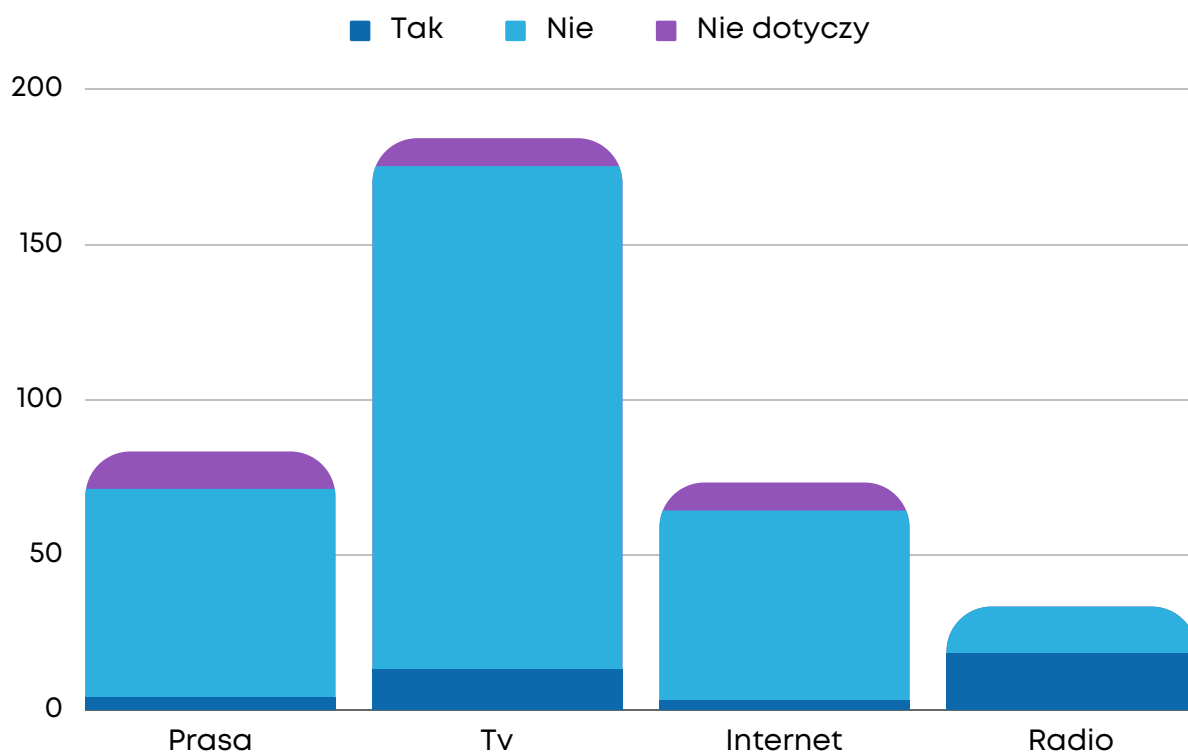
Zaskakująco niski odsetek przekazów, w których stosowano różne standardy w prezentowaniu znajdujących się w nim osób, podmiotów czy grup, może być spowodowany specyfiką badanej próby. Wydaje się, że mimo początkowego zjednoczenia się społeczeństwa w pandemii, koronawirus stał się kolejnym elementem silnie polaryzującym społeczeństwo, szczególnie – w temacie szczepień. Materiały, które znalazły się w naszej bazie danych poświęcone były w większości informowaniu o przebiegu pandemii/szczepień i nie skupiały się na politycznych sporach. W przypadku tych drugich – pandemia Covid-19 często była jedynie pretekstem na tle politycznych uszczypliwości i w takich przypadkach materiał nie był kwalifikowany do próby badawczej.

Tabela 9.2. Stosowanie różnych standardów w prezentowaniu znajdujących się w nim osób/podmiotów/grup – w podziale na rodzaj mediów

Rodzaj medium	Tak	Nie	Nie dotyczy	Odsetek przekazów stosujących różne standardy (%)	
Prasa	4	67	12	5	(N=83)
TV	13	162	9	7	(N=184)
Internet	3	61	9	4	(N=73)
Radio	1	15	0	6	(N=16)

źródło: opracowanie własne

Wykres 9.2. Stosowanie różnych standardów w prezentowaniu znajdujących się w nim osób/podmiotów/grup – w podziale na rodzaj mediów

źródło: opracowanie własne

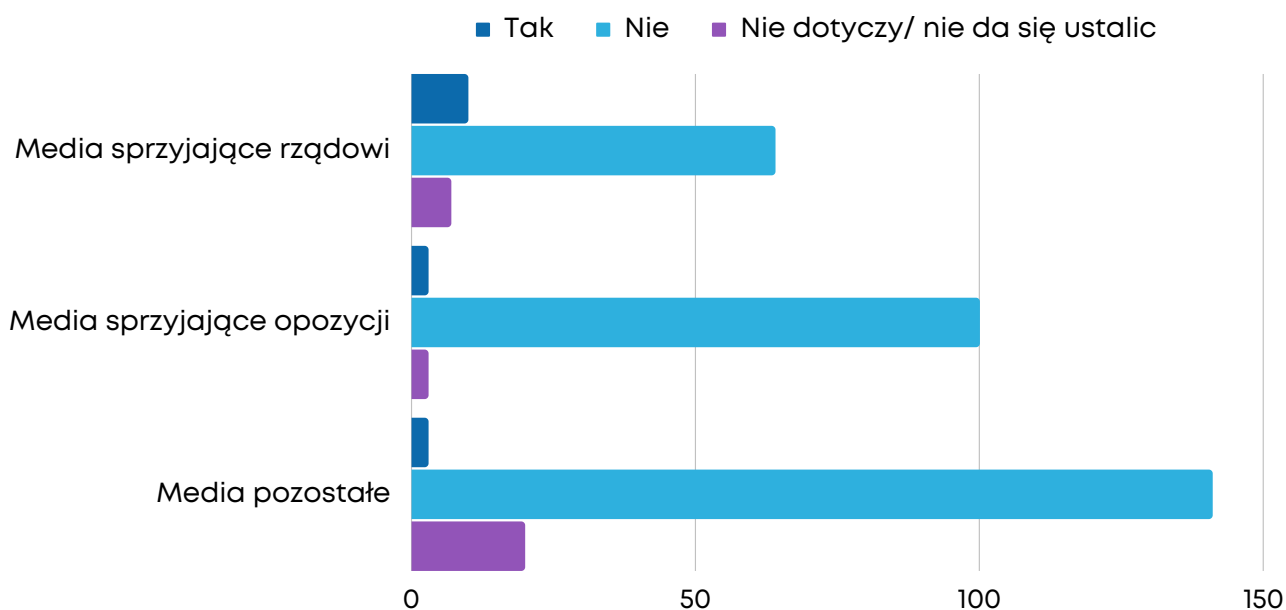
W telewizji wykryto najwięcej przekazów medialnych ze stosowaniem różnych standardów, zarówno liczbowo, jak i procentowo. Do takiej sytuacji doszło w 13 przekazach telewizyjnych, stanowiących 7 proc. wszystkich materiałów telewizyjnych. W prasie znaleziono 4 przypadki, w których twórca materiału stosował różne standardy w prezentowaniu znajdujących się w nim podmiotów, co stanowi 5 proc. dla przekazów prasowych. W materiałach opublikowanych w Internecie takie naruszenie stwierdzono w 3 przekazach, będących 4 proc. wszystkich przekazów internetowych. Wśród przekazów radiowych stosowanie różnych standardów miało miejsce jedynie w jednym przypadku.

Tabela 9.3. Stosowanie różnych standardów w prezentowaniu znajdujących się w nim osób/podmiotów/grup – w podziale na polityczną zależność

Typ medium	Tak	Nie	Nie dotyczy	Odsetek przekazów stosujących różne standardy (%)	
Media pozostałe	3	141	20	2	(N=164)
Media sprzyjające opozycji	8	100	3	7	(N=111)
Media sprzyjające rządowi	10	64	7	12	(N=81)

źródło: opracowanie własne

Wykres 9.3. Stosowanie różnych standardów w prezentowaniu znajdujących się w nim osób/podmiotów/grup – w podziale na polityczną zależność

źródło: opracowanie własne

Jak można zauważyć w powyższej tabeli i wykresie, w mediach z wyraźną orientacją polityczną (mediach sprzyjających rządowi i mediach sprzyjających rządowi) potwierdzono więcej przypadków stosowania różnych standardów niż w mediach stosunkowo neutralnych (mediach pozostałych). W mediach sprzyjających rządowi odnotowano 10 takich sytuacji na tle 64 przekazów, co daje 12 proc. W mediach sprzyjających opozycji liczba ta jest nieco mniejsza – w 7 proc. (czyli 8 przekazach) doszło do tego naruszenia. Natomiast w mediach pozostałych taką sytuację zweryfikowano jedynie w 3 przekazach (2 proc.). Dostrzeżone przypadki faworyzowania i pokrzywdzenia prezentowanych w materiałach stron było zgodne z oczekiwaniami – odnosiło się głównie do rządzących i opozycji, w zależności od orientacji politycznej.

Poniżej znajduje się spis przekazów medialnych, w których, według naszych Wolontariuszy, stosowano różne standardy w prezentowaniu znajdujących się w nim osób/podmiotów/grup. Łatwo można zauważyć, że najczęściej takich przypadków odnaleziono w TVP oraz w TVN-ie, odpowiednio – 7 i 5 przypadków. W pozostałych tytułach medialnych znaleziono jedynie pojedynczy przekaz, w którym dopuszczono stosowanie różnych standardów.

Należy zwrócić uwagę na fakt, iż ten spis częściowo pokrywa się z listą przekazów, w których pojawia się jakakolwiek forma manipulacji (z pytania nr 11). W przypadku TVP wszystkie 4 materiały zawierające elementy manipulacji znajdują się w poniższym spisie (Celebryci nie czują wstydu, Złota palma pierwszeństwa, Nowy Polski Ład sposobem na koronawirusa, Hipokryzja Hołowni). W wypadku TVN 4 z 6 przekazów na liście z manipulacją można znaleźć w poniższym spisie ("tytułu nie nadano" z 11 stycznia, 15 marca i 22 kwietnia oraz hotel dla wybranych z 8 lutego).

W jedynym przekazie internetowym zawierającym element manipulacji zastosowano także różne standardy (Poseł Lewicy do ministra zdrowia: Dotknęło mnie, że pan kłamie z interia.pl).

Data publikacji	Tytuł medialny	Autor materiału	Tytuł materiału
TELEWIZJA			
4.01.2021	TVP	Maksymilian Maszenda	Celebryci nie czują wstydu
5.01.2021	TVP	Maksymilian Maszenda	Złota palma pierwszeństwa
3.02.2021	TVP	Karolina Kopijkowska-Harczuk	Nowy Polski Ład sposobem na koronakryzys
5.04.2021	TVP	Damian Diaz, Karolina Suder	Hipokryzja Hołowni

14.09.2021	TVP	Maciej Sawicki	Protestujący medycy brokują dialog
11.01.2021	TVN	Jakub Sobieniowski	(nie nadano)
13.01.2021	TVN	Paweł Płuska	(nie nadano)
2.02.2021	TVN	Arleta Zalewska	(nie nadano)
8.02.2021	TVN	Krzysztof Skórzyński	hotel dla wybranych
12.02.2021	TVN	Katarzyna Kolenda-Zalewska	pomagamy
15.03.2021	TVN	Paweł Płuska	(nie nadano)
22.04.2021	TVN	Jakub Sobieniowski	(nie nadano)
3.11.2021	Polsat	Piotr Kuśmierzak	walka o każdy oddech

PRASA

3.02.2021	Polityka	Agata Szerbiak, Aleksandra Żelazińska	Nie będę matką polską
7.04.2021	Gazeta Polska	Katarzyna Gójska, Tomasz Sakiewicz	Musimy przebić się do ligi najsilniejszych
21.04.2021	Nasz Dziennik	Rafał Stefaniuk	Kościół nie może milczeć
5.07.2021	Do rzeczy	Ryszard Gromadzki	Sanitaryzm ma lewicowe oblicze

INTERNET

17.03.2021	Interia.pl	(brak)	Posel Lewicy do ministra zdrowia: Dotknęło mnie, że pan kłamie
15.03.2021	niezalezna.pl	Michał Gradus	Marcin Horata: Razem z falami pandemii mamy fale głupoty po stronie opozycji
22.03.2021	Wirtualna Polska	WKZ	Ojciec zmarł na Covid, matka choruje. Mówi, jak wygląda leczenie w USA

RADIO

26.02.2021	Polskie Radio Jedynka	Izabella Kuczyńska, Olaf Warzyński	(nie nadano)
------------	--------------------------	---------------------------------------	--------------

źródło: opracowanie własne

10. Czy w materiale pojawia się przywołanie konkretnych danych opartych na źródłach zewnętrznych?

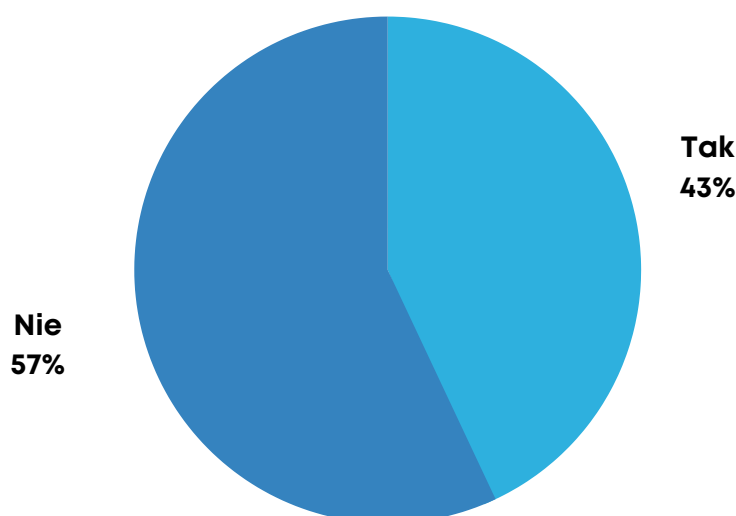
Polecenie dla wolontariusza przy zgłaszaniu tego typu nieprawidłowości: „Zaznacz „Tak” tylko i wyłącznie, jeśli twórca materiału posługuje się przywołaniem konkretnych, dających się wyodrębnić danych, wyników badań, analiz, itp., a następnie wskazuje ich źródło. Jeżeli jakaś osoba wypowiadająca się w materiale podaje jakieś dane liczbowe, ale bez źródła - zaznacz „Nie”. Przykłady: - jeśli w materiale prezentowane są wyniki sondażu poparcia dla partii politycznych, a następnie pojawia się informacja kto zrealizował to badanie, zaznacz „Tak”. - jeśli w materiale zacytowany zostaje fragment jakiegoś raportu/publikacji wraz z nazwą tego raportu, zaznacz „Tak”. - jeśli jakiś polityk wypowiadający się w materiale powie „Bezrobocie spadło o 4%”, to zaznacz „Nie”.”.

Tabela 10.1. Czy w materiale pojawia się przywołanie konkretnych danych opartych na źródłach zewnętrznych?

Odpowiedź	Liczba odpowiedzi
Tak	153
Nie	203
SUMA	356

źródło: opracowanie własne

Wykres 10.1. Czy w materiale pojawia się przywołanie konkretnych danych opartych na źródłach zewnętrznych? (N=356)

źródło: opracowanie własne

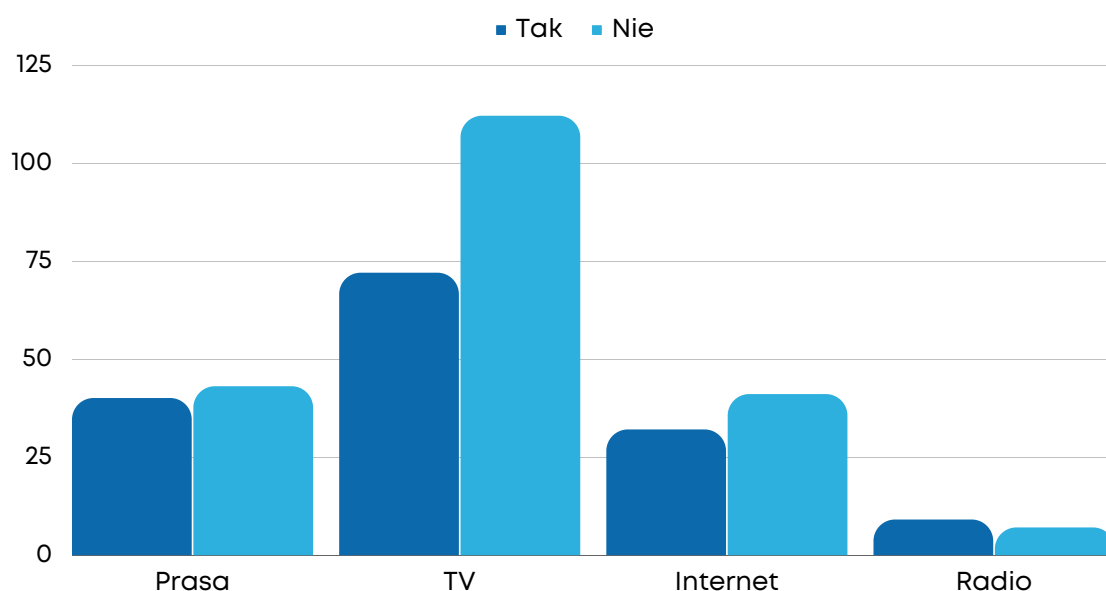
Jak widać na powyższym wykresie, mniej niż połowa analizowanych materiałów (43 proc.) zawierała w sobie odniesienia do danych liczbowych pochodzących z zewnętrznych źródeł, natomiast w 57 proc. z nich nie wystąpiło żadne tego typu odniesienie.

Tabela 10.2. Przywołanie konkretnych danych opartych na źródłach zewnętrznych – w podziale na rodzaj medium

Rodzaj medium	Tak	Nie	Odsetek przekazów z przywołaniem danych opartych na źródłach zewnętrznych (%)	
Prasa	40	43	48	(N=83)
TV	72	112	39	(N=184)
Internet	32	41	44	(N=73)
Radio	9	7	56	(N=16)

źródło: opracowanie własne

Wykres 10.2. Przywołanie konkretnych danych opartych na źródłach zewnętrznych – w podziale na rodzaj medium

źródło: opracowanie własne

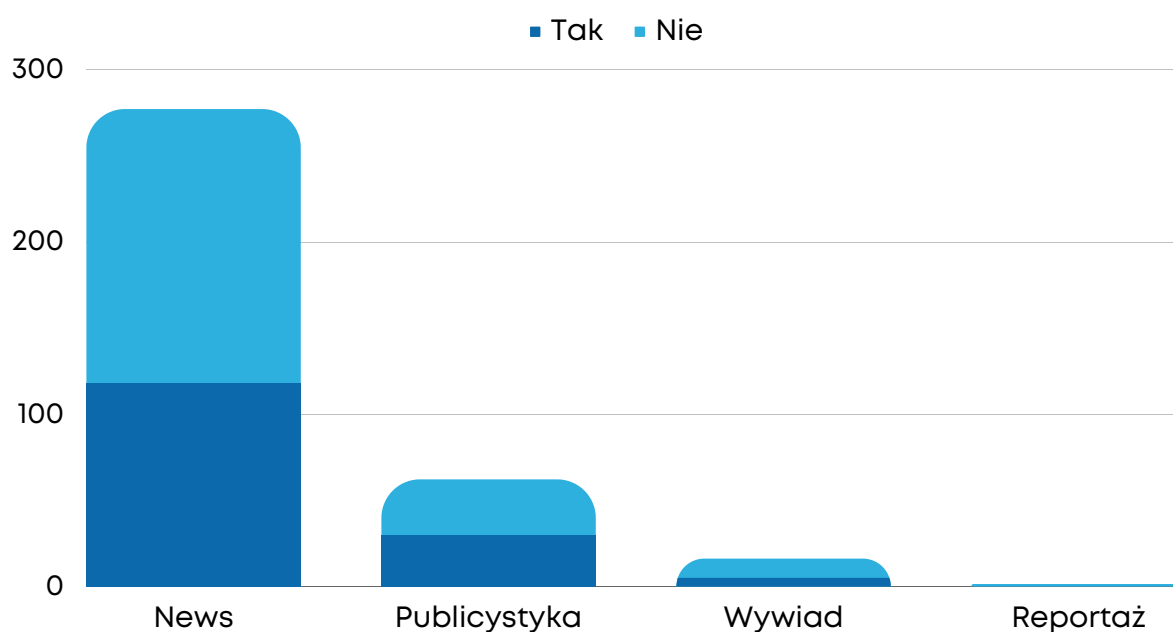
Jak przedstawia powyższa tabela i wykres, liczbowo najwięcej materiałów, które przywoływały konkretne dane oparte na źródłach zewnętrznych odnotowano w telewizji – 72, czyli 48 proc. W serwisach radiowych było to 9 serwisów (56 proc.), w prasie – 40 artykułów (48 proc.), a artykułów internetowych – 32 (44 proc.).

Tabela 10.3. Przywołanie konkretnych danych opartych na źródłach zewnętrznych – w podziale na formę przekazu

Forma przekazu	Tak	Nie	Odsetek przekazów z przywołaniem danych opartych na źródłach zewnętrznych (%)	
News	118	159	43	(N=277)
Publicystyka	30	32	48	(N=62)
Wywiad	5	11	31	(N=16)
Reportaż	0	1	0	(N=1)

źródło: opracowanie własne

Wykres 10.3. Przywołanie konkretnych danych opartych na źródłach zewnętrznych – w podziale na formę przekazu

źródło: opracowanie własne

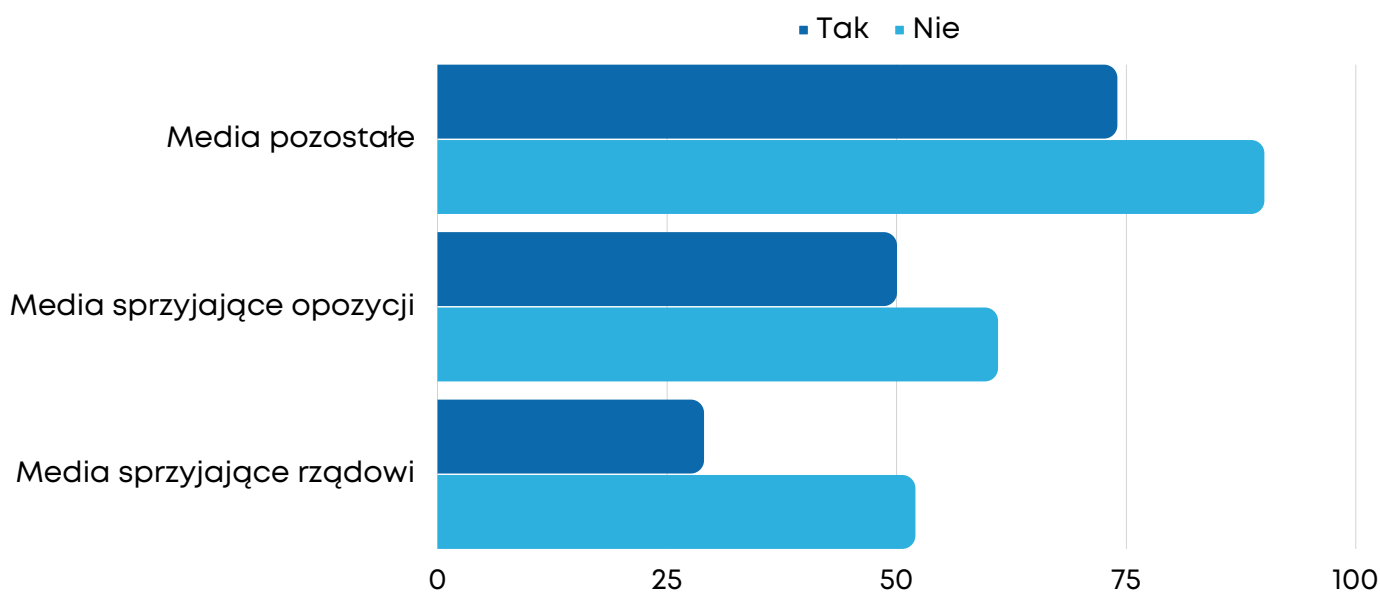
Jeśli podzielimy materiał badawczy ze względu na formę przekazu, można zauważyć, że w niemalże wszystkich kategoriach, wykryto przywoływanie konkretnych danych opartych na źródłach zewnętrznych. Liczbowo najwięcej takich materiałów odnotowano w newsach – 118 materiałów (43 proc.), a procentowo w publicystyce – 30 materiałów stanowiło 48 proc. W wywiadach było 5 takich materiałów, co stanowiło 31 proc.

Tabela 10.4. Przywołanie konkretnych danych opartych na źródłach zewnętrznych – w podziale na typ medium

Typ medium	Tak	Nie	Odsetek przekazów z przywołaniem danych opartych na źródłach zewnętrznych (%)	
Media pozostałe	74	90	45	(N=164)
Media sprzyjające opozycji	50	61	45	(N=111)
Media sprzyjające rządowi	29	52	36	(N=81)

źródło: opracowanie własne

Wykres 10.4. Przywołanie konkretnych danych opartych na źródłach zewnętrznych – w podziale na typ medium

źródło: opracowanie własne

Liczbowo poszczególne typy mediów wypadły podobnie – odnotowano po 50 proc. takich materiałów dla mediów pozostałych (74 materiały) oraz mediów sprzyjających opozycji (50 materiałów). Nieco mniejszą wartość osiągnęły zaś media sprzyjające rządowi – 36 proc., czyli 29 materiałów.

Najczęściej przytaczano oczywiście dane o liczbie nowych zakażeń i zgonów, zajętych łóżek covidowych, liczbie ozdowieńców, zaszczepionych, prognozach kosztów lockdownu itd. pochodzące z bieżącego monitoringu Ministerstwa Zdrowia. Wśród mówienia o takich danych powoływano się również na Michała Rogalskiego, analityka prowadzącego bazę danych na temat epidemii, a także na dane WHO, ONZ, Eurostatu, Konkret24, Kancelarii Premiera, gov.pl, Our World in Data. Czasem przytaczano statystyki GUS-u np. dotyczące liczby urodzeń, zgonów, nierówności dochodowych, zawartych małżeństw czy liczby rozwodów. O absencji zawodowej informowano z danych ZUS-u.

Ze względu na trudną sytuację nauczycieli kilkakrotnie odwoływano się do danych o liczbie nauczycieli, który odeszli w ubiegłym roku z zawodu czy liczbie wakatów z danych ZNP czy Ministerstwa Edukacji i Nauki. Pojawiły się także dane raportu Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie (UEK) dotyczące lekarzy i pielęgniarek na rynku pracy.

Odsetek przekazów zawierających dane zewnętrzne z przywołanym źródłem tych danych nie jest specjalnie wysoki. Spodziewać by się można było wyższej liczby przywołań ze względu na specyfikę tematu. Codziennie byliśmy przecież bombardowani różnymi liczbami podczas pandemii. Warto podkreślić, że nasz klucz badawczy kwalifikował przywołanie konkretnych danych dopiero w momencie, gdy w materiale wskazano źródło tych danych.

Media traktowały ten temat jako tzw. wiadomości trwające (ang. continuing news), co przyczyniło się do tego, że przy codziennie przytaczanych danych Ministerstwa Zdrowia zaczęto pomijać źródło danych (jako naturalną konsekwencję wciąż trwającej narracji tematu). Mimochodem informowano więc o liczbie zachorowań, śmierci i wykonanych szczepień bez informowania skąd te dane pochodzą.

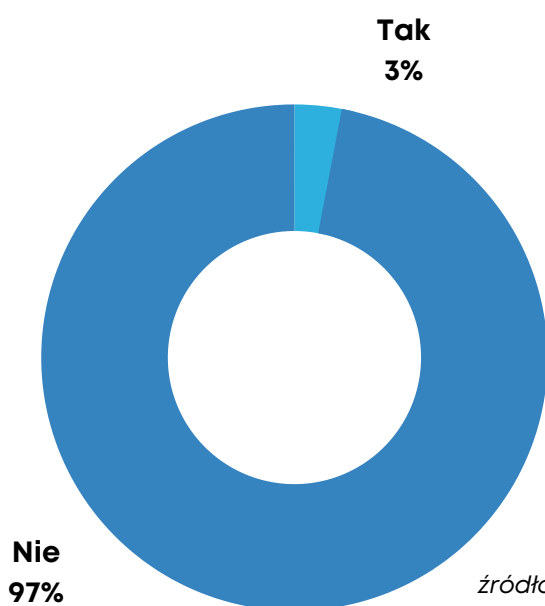
11. Czy w materiale pojawia się jakakolwiek forma manipulacji?

Polecenie dla wolontariusza przy zgłaszaniu tego typu nieprawidłowości: Chodzi o manipulowanie dowolnym elementem pojawiającym się w materiale (wypowiedziami, kontekstem, danymi, itp.). Przykładów manipulacji może być wiele. Chociażby: jeżeli masz pewność, że czyjaś przywołana wypowiedź została wyrwana z kontekstu i zmienia to jej wydźwięk - zaznacz "Tak" i opisz o co chodzi. Jeśli zaprezentowano prawdziwe dane liczbowe, ale sposób ich prezentacji/wizualizacji zmienia ich wydźwięk - zaznacz "Tak" i opisz o co chodzi. Jeżeli przywołano informację o danym zjawisku, ale zabrakło wyjaśnienia kontekstu, który zmienia nieco wydźwięk informacji - zaznacz "Tak". Jeśli masz inne obserwacje i uważasz, że twórca materiału dopuścił się manipulacji - również zaznacz "Tak" i wyjaśnij, co masz na myśli możliwie jak najbardziej precyzyjnie - wówczas weryfikator będzie mógł lepiej zrozumieć Twój punkt widzenia. Jeśli nie zauważasz w materiale niczego podejrzanego w kwestii manipulacji - zaznacz "Nie".

Tabela 11.1. Czy w materiale pojawia się jakakolwiek forma manipulacji?

Odpowiedź	Liczba odpowiedzi
Tak	11
Nie	345
SUMA	356

źródło: opracowanie własne

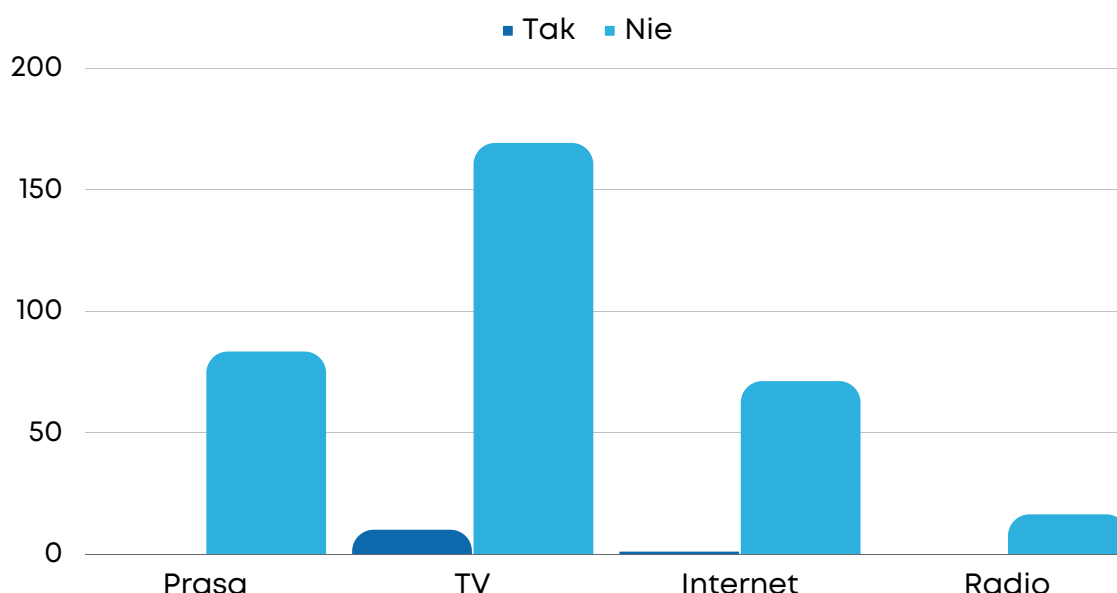
źródło: opracowanie własne

Wykres 11.1. Czy w materiale pojawia się jakakolwiek forma manipulacji? (N=356)

Spośród ponad 350 analizowanych pozycji, 11 z nich zawierało formę manipulacji. Stanowi to 3% wszystkich przekazów. Gdy materiał zawierał manipulację dotyczyło to głównie wyjęcia wypowiedzi z kontekstu, „granie” emocjami widzów oraz próby przedstawienia strony jako niekompetentnej.

Tabela 11.2. Odnotowane formy manipulacji – w podziale na rodzaj medium

Rodzaj medium	Tak	Nie	Odsetek przekazów z manipulacją w danym rodzaju medium (%)	
Prasa	0	83	0	(N=83)
TV	10	169	5	(N=184)
Internet	1	71	1	(N=73)
Radio	0	16	0	(N=16)

źródło: opracowanie własne
Wykres 11.2. Odnotowane formy manipulacji – w podziale na rodzaj medium

źródło: opracowanie własne

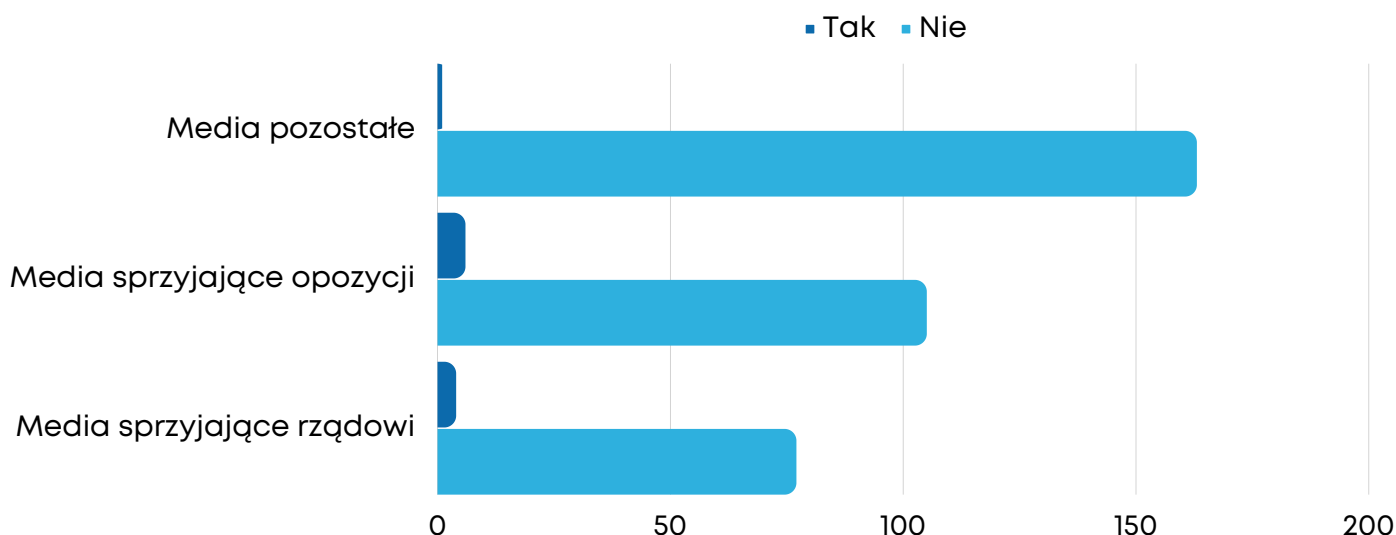
Spośród wszystkich odnotowanych 11 przypadków przekazów zawierających manipulację, 10 pochodzi z telewizji (z newsów z serwisu informacyjnego), stanowiąc 5 proc. wszystkich przekazów telewizyjnych wchodzących w skład materiału badawczego. W przekazach internetowych zidentyfikowano jeden przypadek manipulacji, natomiast w przekazach radiowych i prasowych nie wykryto żadnego takiego wypadku.

Tabela 11.3. Odnótowane formy manipulacji – w podziale na typ medium

Typ medium	Tak	Nie	Odsetek przekazów z manipulacją w danym rodzaju medium (%)	
Media pozostałe	1	163	0,5	(N=164)
Media sprzyjające opozycji	6	105	5	(N=111)
Media sprzyjające rządowi	4	77	5	(N=81)

źródło: opracowanie własne

Wykres 11.3. Odnótowane formy manipulacji – w podziale na typ medium

źródło: opracowanie własne

Zauważono, że w mediach bardziej stronnicych potwierdzono więcej przypadków manipulacji niż w mediach pozostałych, czyli takich, które zwykle nie sprzyjają żadnej ze stron. W mediach zwykle sprzyjających rządowi i opozycji wykryto odpowiednio 6 i 4 przekazy medialne zawierające elementy manipulacyjne, natomiast tylko jeden przekaz z manipulacją pochodził z mediów stosunkowo neutralnych. W poniższej tabeli przedstawiono przekazy medialne, w których zauważyliśmy znamiona manipulacji.

Tabela 11.4. Materiały medialne, w których pojawiła się manipulacja

Data publikacji	Tytuł medialny	Tytuł materiału
TELEWIZJA		
1.01.2021	TVN	(nie nadano)
5.01.2021	TVN	(nie nadano)
8.02.2021	TVN	hotel dla wybranych
15.03.2021	TVN	(nie nadano)
29.04.2021	TVN	(nie nadano)
19.08.2021	TVN	(nie)szczepimy się
4.01.2021	TVP	celebryci nie czują wstydu
5.01.2021	TVP	złota palma pierwszeństwa
3.02.2021	TVP	Nowy Polski Ład sposobem na koronawirusa
5.04.2021	TVP	Hipokryzja Hołowni
INTERNET		
17.03.2021	Interia.pl	Posel Lewicy do ministra zdrowia: Dotknęło mnie, że pan kłamie

źródło: opracowanie własne

Jak można zauważyć, większość przekazów, w których dopuszczono się manipulacji, pochodzi z dwóch stacji telewizyjnych: TVP i TVN, co wpisuje się w potoczne przekonanie, że telewizja jest bardziej skłonna do manipulacji. Niemalże wszystkie odnotowane przypadki pochodziły z okresu pierwszych 4 miesięcy 2021 roku, a tylko jeden materiał został zauważony w innym przedziale czasowym niż styczeń-kwiecień.

Tabela 11.5. Szczegółowy opis materiałów, w których dopuszczono się manipulacji

Data publikacji	Autor materiału	Tytuł medialny	Tytuł materiału
11.01.2021	Jakub Sobieniowski	TVN	(nie nadano)
Odnutowano tendencyjność i jednostronność materiału, szczególnie przy doborze wypowiedzi przedsiębiorców, które jedynie mocno krytykowały decyzje rządu.			
5.01.2021	Maciej Knapik	TVN	(nie nadano)
Spora część materiału została poświęcona wypowiedzi Krystyny Jandy, która próbuje wytłumaczyć się z sytuacji szczepień celebrytów (poza kolejnością). Dodatkowo pokazano fragment mogący oddziaływać na uczucia widza, że Krystyna Janda otrzymuje pogroźki śmierci od ludzi, a bardzo krótka wypowiedź Premiera, dosłownie 3 słowa, można mieć wątpliwość co do rzetelności przytaczanych słów.			
8.02.2021	Krzysztof Skórzyński	TVN	hotel dla wybranych
Tendencyjny i jednostronny przekaz, pełen nieścisłości. Wstawienie wypowiedzi, że sanatoria i inne hotele w dzisiejszych czasach są zamknięte, po czym pokazanie, że hotel "Malinowy Zdrój" działa, bo powołuje się na rządowe rozporządzenie. Przedstawiono także odpowiedź hotelu, którą przeczytano i dodano nadinterpretację, że do tego hotelu wystarczy pojechać z walizką, bo lekarz hotelowy może zapewnić pobyt w hotelu (co jest własną kreacją sytuacji). Krytyka przede wszystkim polityk Krystyny Pańkiewicz, a jednym z przykładów może być wypowiedź: „nie wiadomo jakim zabiegiem poddaje się tutaj Krystyna Pańkiewicz, bo to informacje medyczne, wiadomo za to, że sędzia TK w Internecie atakuje wszystkich, którzy krytykują za ten wyjazd”. To zestawienie spraw jest pozbawione logiki.			
15.03.2021	Paweł Płuska	TVN	(nie nadano)
Wycięte z kontekstu wypowiedzi Mateusza Morawieckiego na temat koronawirusa, ukazane w taki sposób, aby jedynie postawić premiera w złym świetle.			
22.04.2021	Jakub Sobieniowski	TVN	(nie nadano)
Wykreowana narracja, która wypowiedzi polityków Prawa i Sprawiedliwości (premiera Mateusza Morawieckiego i ówczesnego Ministra Zdrowia - Łukasza Szumowskiego) zestawia bezpośrednio obok danych dot. zgonów przez COVID-19, przez co sugeruje się nieodpowiednie zarządzanie państwem podczas pandemii. Autorzy wykorzystują nagrania polityków sprzed m.in. roku, które w wybranych fragmentach pokazuje ich jako bagatelizujących pandemię i szydzących z opozycji. Wydzźwięk materiału jest jednak oparty na zdaniach wyrwanych z kontekstu i przeplatanych z ujęciami z komentarzy, sugerując tym samym, że wszystkie osoby na nich pochowane zmarły na COVID-19 przez polityków PiS-u.			
19.08.2021	Jacek Tacik	TVN	(nie)szczepimy się
Użycie archiwalnej wypowiedzi Andrzeja Dudy sprzed roku (6 lipca 2020 roku) dotyczącej nieszczepienia się na grype i sprzeciwienia się obowiązkowym szczepieniom na koronawirusa na prawie rok przed faktycznym rozpoczęciem szczepień. Przypisanie tym słowom nowej narracji jako powodu, dla którego Polacy nie chcą się szczepić.			

4.01.2021

Maksymilian Maszenda

TVP

Celebryci nie czują wstydu

Przywołana zostaje wypowiedź Krzysztofa Materny, która została wyrwana z kontekstu. Satyryk mówi: "Nienawidzę chamstwa, nienawidzę agresji, nienawidzę arogancji", co zostaje przedstawione jako nieadekwatne do zachowania satyryka, który zaszczylił się na koronawirusa poza kolejnością. Sytuacja wypowiedzi wyrwanych z kontekstu, posłużyła do stworzenia nieuprawnionych analogii narracyjnych.

5.01.2021

Maksymilian Maszenda

TVP

Złota palma pierwszeństwa

W materiale oprócz krytyki celebrytów, którzy zaszczylił się poza kolejnością, wybiórczo pokazano również kogo popierali w wyborach. Przekaz wykreował narrację, w której sytuacja szczepień poza kolejnością posłużyła do zniechęcenia partii opozycyjnych.

3.02.2021

Karolina Kopijkowska-Harczuk

TVP

Nowy Polski Ład sposobem
na koronawirusa

Materiał teoretycznie dotyczący Nowego Ładu okazał się tendencyjnym i jednostronnym przekazem opartym na przytaczaniu niepełnych lub wyrwanych z kontekstu wypowiedzi opozycyjnych polityków oraz Donalda Tuska. Nowy Ład był jedynie pretekstem dla oczerniania opozycji, która mówi, że ów Ład niekoniecznie pomaga. Zestawiano obecny rząd z rządem za czasów Donalda Tuska i stawiano go w złym świetle. Przykładem może być sytuacja, w której w trakcie mówienia o Donaldzie Tusku, dodano nagranie przedsiębiorcy krzyczącego, że jego firma przechodzi kryzys, a zdanie komentatora odnosiło się do niniejszego polityka, który tylko się temu przygląda. Ponadto przytoczono wypowiedź Tomasza Grodzkiego z kwietnia 2020 (początku epidemii), że wtedy 100 zakażeń było dla niego śmiertelnym zagrożeniem dla organizacji wyborów korespondencyjnych, a teraz, gdy jest ponad 6 tysięcy zakażeń, chce otwarcia gospodarki. Dobrane wypowiedzi ekspertów jednostronnie krytykujących opozycję.

5.04.2021

Damian Diaz, Karolina Suder

TVP

Hipokryzja Hołowni

Jednostronny materiał dyskredytujący Szymona Hołownię: jego wypowiedzi zostały kilkakrotnie wycięte z kontekstu, nie dano głosu komentarzowi osobie, której materiał dotyczył, a słowa ekspertów-komentatorów dobrane zostały w taki sposób, aby polityka przedstawiać w jednoznacznie złym świetle.

17.03.2021

brak

Interia.pl

Poseł Lewicy do ministra zdrowia:
Dotknęło mnie, że pan kłamie

Robert Obaz wykorzystuje przypadek śmierci ojca do podkreślenia niewydolności działań rządu, mimo trudnej sytuacji związanej z koronawirusem.

źródło: opracowanie własne

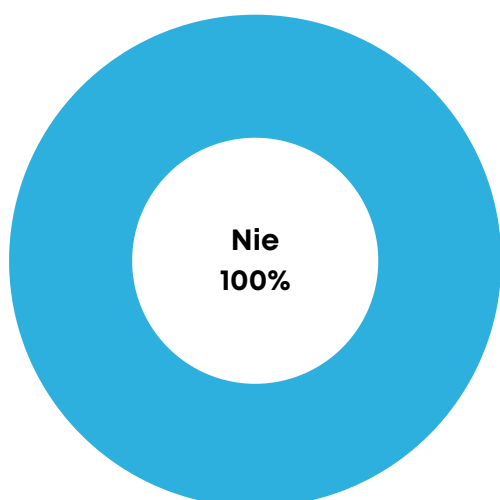
12. Czy materiał nawołuje do nienawiści wobec jakiegokolwiek osoby/grupy?

Polecenie dla wolontariusza przy zgłaszaniu tego typu nieprawidłowości: „Zaznacz „Tak” tylko, jeśli zauważysz określenia spełniające wymogi naszej definicji mowy nienawiści, która brzmi: „Mowa nienawiści to rozbudzanie, rozpowszechnianie albo usprawiedliwianie nienawiści, dyskryminacji, agresji lub przemocy wobec jakiegokolwiek osoby (np. ze względu na jej przynależność do jakiejś grupy) lub wobec jakiegokolwiek grupy ze względu na jakąś jej cechę wyróżniającą. Mowa nienawiści zawiera najczęściej elementy poniżenia/upodlenia lub dehumanizacji (odbierania godności człowieczeństwa).” Jeśli nie masz pewności czy dane określenie jest mową nienawiści - zaznacz „Tak”, a weryfikator sprawdzi, czy zaznaczono słusznie. Niezależnie od tego jakie są Twoje poglądy - stosuj te same kryteria do wszystkich osób/grup”.

Tabela 12.1. Czy materiał nawołuje do nienawiści wobec jakiegokolwiek osoby/grupy?

Odpowiedź	Liczba odpowiedzi
Tak	0
Nie	356
SUMA	356

źródło: opracowanie własne

źródło: opracowanie własne

Wykres 12.1. Czy materiał nawołuje do nienawiści wobec jakiegokolwiek osoby/grupy? (N=356)

Jak widać z powyższej tabeli i wykresu, w żadnym z 356 przekazów medialnych objętych badaniem nie zidentyfikowano przypadku występowania mowy nienawiści, co na pierwszy rzut oka może wydawać się zaskakujące i sprzeczne z naszym codziennym doświadczeniem medialnym.

Wydawałoby się, że pandemia COVID-19 umocniła stare i wprowadziła nowe podziały do naszego już mocno spolaryzowanego społeczeństwa, jak np. podziały na linii postawy wobec szczepionek, podejścia do obostrzeń, oceny działań rządu bądź samego faktu istnienia pandemii i jej genezy. Eksperci obecni w debacie publicznej zastanawiali się nawet czy nowe podziały wynikające z pandemii mogą zastąpić stare i stanowić główne osie podziału społeczeństwa.

Mogliśmy przecież zauważyć, że po społecznym strachu z 2020 roku, kolejny rok cechowały raczej bardziej spolaryzowane i ostre dyskusje (a raczej – monologi) opinii publicznej wobec wirusa, obostrzeń czy szczepień. W internetowych komentarzach dało się zauważyć liczne obelgi, wulgaryzmy i wyzwiska, co wpływało na atmosferę rozgrzaną do granic możliwości. W bazie badanych przez nas materiałów nie wykryto jednak żadnego takiego przypadku.

Dysonans ten może wynikać z samej natury dyskursu medialnego oraz z doboru materiałów badawczych. Powszechnie uważa się, że mowa nienawiści jest nieakceptowalnym, niedopuszczalnym w społeczeństwie i godnym potępienia zjawiskiem, zwłaszcza w sferze publicznej. W odróżnieniu od dyskursu internetowego, w którym internauci mogą się ukrywać za anonimowym nickiem, dziennikarze i uczestnicy dyskursu publicznego z reguły muszą występować pod własnym imieniem i nazwiskiem. W związku z tym, dziennikarze dbający o swoje dobre imię, raczej nie dopuszczają mowy nienawiści w swoich przekazach medialnych, gdyż wiedzą, że mogą zostać za to potępieni.

Monitoring pokazał, że media raczej stanęły na wysokości zadania i, bez względu na polityczne spory, (niemalże) jednogłośnie przekazywały wiedzę na temat pandemii, edukując, rozwiewając wątpliwości i uspokajając społeczeństwo (np. w kontekście bezpieczeństwa szczepień).

Poza tym, w bazie niniejszego badania znalazły się jedynie tytuły medialne, które można zaliczyć do mediów tzw. głównego nurtu. Były to tytuły powszechnie znane i cieszące się pewnym autorytetem oraz społecznym zaufaniem. Baza ta nie zawiera żadnych mediów niszowych i skrajnych w przekazach, w których, być może częściej dopuszczano się takiego nadużycia. Brak wykrytych przypadków mowy nienawiści w badanych przez nas materiałach, mógłby świadczyć o zachowaniu dziennikarskich standardów przez polskie mainstreamowe media w kontekście pandemii.

13. Czy w materiale przytoczona/e została/y wypowiedź/i tzw. eksperta-komentatora (ekspertów-komentatorów)?

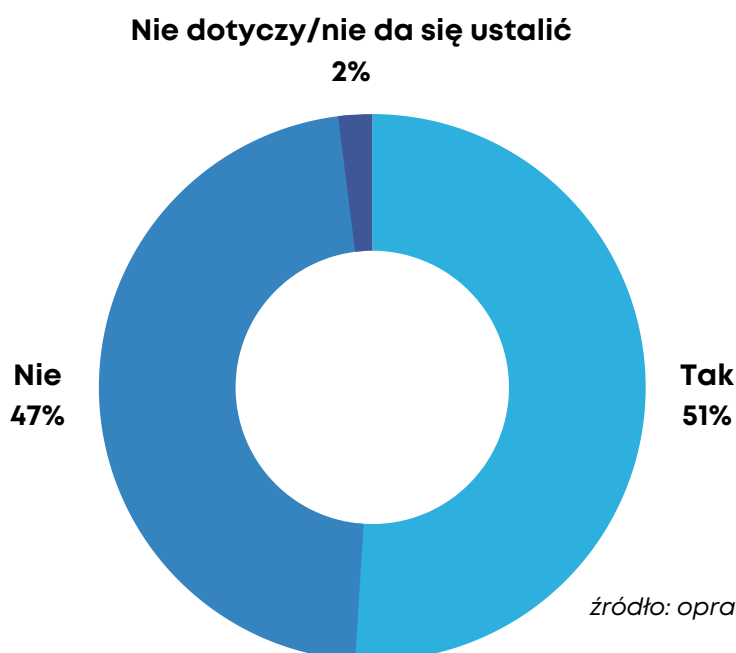
Polecenie dla wolontariusza przy zgłaszaniu tego typu nieprawidłowości: „Jeśli 'Tak', wypisz imiona i nazwiska wszystkich pojawiających się w materiale ekspertów-komentatorów oraz, w osobnym polu, wpisz, jak zostali podpisani w materiale (zacytuj). W tym pytaniu celowo użyte zostało sformułowanie 'ekspert-komentator', a nie po prostu 'ekspert', ponieważ chodzi o wychwycenie osób, które dziennikarz (twórca materiału) wybrał do skomentowania/wytłumaczenia odbiorcom zdarzeń/zjawisk zaprezentowanych w materiale. Nie ma tu znaczenia czy ta osoba faktycznie jest ekspertem albo czy Twoim zdaniem zna się na tym co mówi. Ważne jest to, że została ona tak usytuowana w materiale i tłumaczy odbiorcom jak mają rozumieć zaprezentowane wydarzenia. Podsumowując, nie chodzi o to, czy Ty uznajesz kogoś za eksperta, tylko czy osoba ta została w ten sposób usytuowana przez twórcę materiału - jako komentująca, interpretująca, pomagająca odbiorcom zrozumieć wydarzenia prezentowane w materiale (jako ktoś, kto "się na tym zna"). Pod żadnym pozorem nie chodzi o wypisywanie wszystkich osób wypowiadających się w materiale!!!”.

Tabela 13.1. Czy w materiale przytoczona/e została/y wypowiedź/i tzw. eksperta-komentatora (ekspertów-komentatorów)?

Odpowiedź	Liczba odpowiedzi
Tak	182
Nie	167
Nie dotyczy/nie da się ustalić	7
SUMA	356

źródło: opracowanie własne

Wykres 13.1. Czy w materiale przytoczona/e została/y wypowiedź/i tzw. eksperta-komentatora (ekspertów-komentatorów)? (N=356)

W 182 materiałach, czyli nieco ponad połowie (51 proc.) zbadanych przekazów medialnych, media posiłkowały się przynajmniej jedną wypowiedzią eksperta-komentatora, interpretującą sytuację będącą przedmiotem materiału. W 167 zbadanych materiałach (47 proc.) nie stosowano takiego przebiegu, a 7 przekazów (2 proc. próby) miało specyfikę uniemożliwiającą jednoznaczne rozstrzygnięcie tej kwestii (np. w materiale nie pojawiły się żadne wypowiedzi, co kwalifikowało materiał do grupy „Nie dotyczy”).

Z jednej strony należy zauważyć, wysoki odsetek ekspertów-komentatorów – przecież co drugi badany materiał spełniał to kryterium. Pandemia COVID-19 jest w istocie tematem trudnym do zrozumienia dla przeciętnych odbiorców. Złożoność tematu oraz potrzeba edukacji społecznej na tematy medyczne, spowodowała duży odsetek występujących ekspertów-komentatorów, którzy wyjaśniali, jak należy postępować oraz interpretować ogromną liczbę danych i nową, niepewną rzeczywistość.

Z drugiej jednak strony warto się zastanowić, dlaczego tych ekspertów-komentatorów nie było więcej, zdawać by się bowiem mogło, że prawie każdy materiał zawierał wypowiedzi lekarzy czy Ministerstwa Zdrowia. Wynika to z naszych sformułowań z klucza. Często wypowiadali się lekarze o tym, co u nich dzieje się na

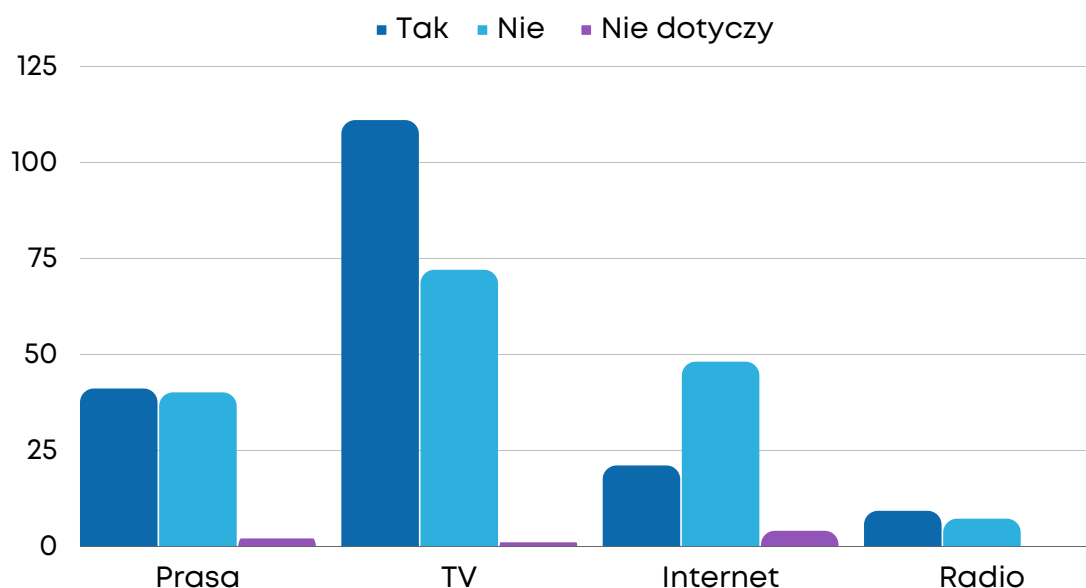
oddziale albo ministrowie o tym, jakie kroki podjęli. W przypadku takich wypowiedzi osoby te nie mogły być zakwalifikowane jako zewnętrzni eksperci-komentatorzy (ponieważ ich komentarz bezpośrednio dotyczył sprawy, w którą sami byli zaangażowani). Przykładowo, wypowiadający się lekarz był kwalifikowany jako ekspert, kiedy wypowiadał się o tym jak wirus się roznosi, czym jest i jak postępować, a nie jeśli mówił o tym, że łóżka na jego oddziale są przepełnione. Jeśli natomiast materiał był np. tylko wzmianką o tym, że brakuje łóżek (i nie zawierał żadnych wypowiedzi), to wtedy kwalifikowano materiał jako „Nie dotyczy”.

Tabela 13.2. Przytaczanie wypowiedzi tzw. ekspertów-komentatorów – w podziale na rodzaj medium

Rodzaj medium	Tak	Nie	Nie dotyczy	Odsetek przekazów z przytoczeniem wypowiedzi tzw. ekspertów-komentatorów (%)	
Prasa	41	40	2	49	(N=83)
TV	111	72	1	60	(N=184)
Internet	21	48	4	29	(N=73)
Radio	9	7	0	56	(N=16)

źródło: opracowanie własne

Wykres 13.2. Przytaczanie wypowiedzi tzw. ekspertów-komentatorów – w podziale na rodzaj medium

źródło: opracowanie własne

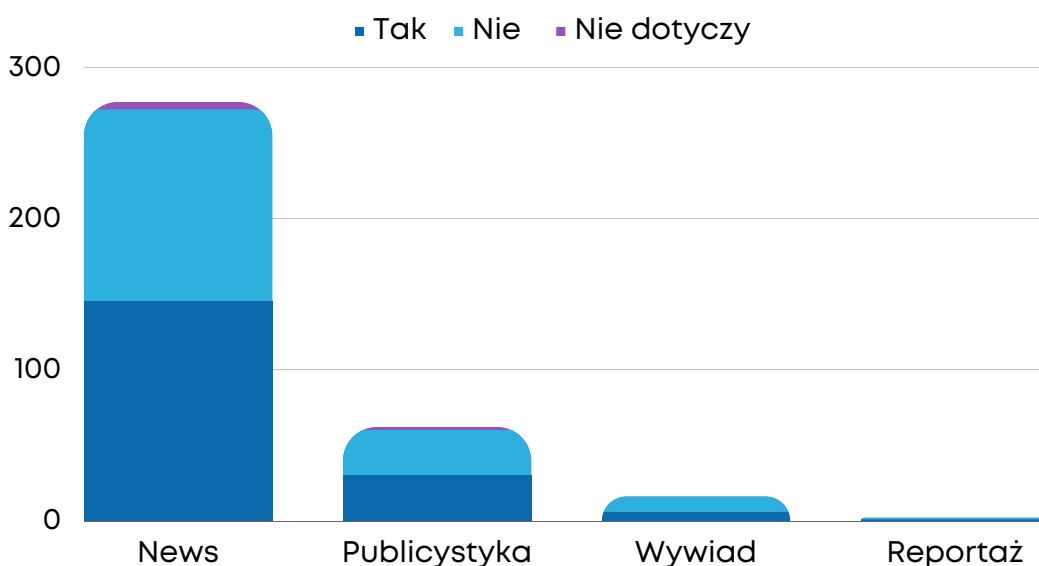
Jak przedstawia powyższa tabela i wykres, liczbowo najwięcej materiałów, które przytaczały wypowiedzi tzw. ekspertów-komentatorów odnotowano w telewizji – 111, czyli 60 proc. W prasie było to 41 artykułów (49 proc.), w radiu – 9 serwisów (56 proc.), a artykułów w internecie – 21 (29 proc.).

Tabela 13.3. Przytaczanie wypowiedzi tzw. ekspertów-komentatorów – w podziale na formę przekazu

Forma przekazu	Tak	Nie	Nie dotyczy	Odsetek przekazów z przytoczeniem wypowiedzi tzw. ekspertów-komentatorów (%)	
News	145	127	5	52	(N=277)
Publicystyka	30	30	2	48	(N=62)
Wywiad	6	10	0	38	(N=16)
Reportaż	1	0	0	100	(N=1)

źródło: opracowanie własne

Wykres 13.3. Przytaczanie wypowiedzi tzw. ekspertów-komentatorów – w podziale na formę przekazu

źródło: opracowanie własne

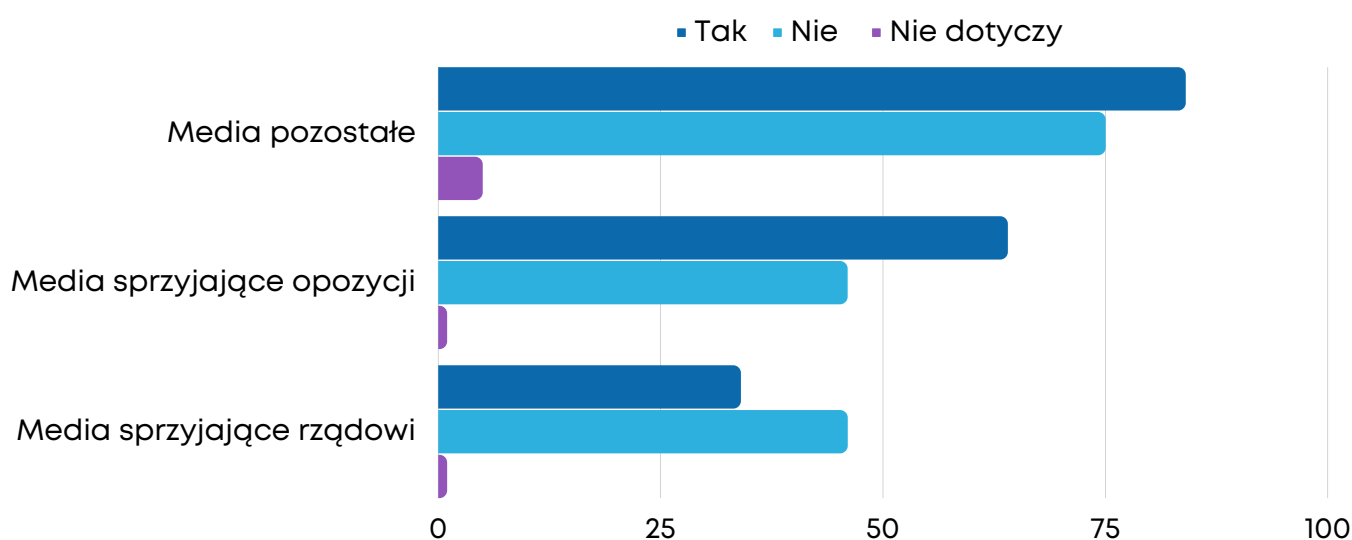
Jeśli podzielimy materiał badawczy ze względu na formę przekazu, można zauważyć, że we wszystkich kategoriach, wykryto przytaczanie wypowiedzi tzw. ekspertów-komentatorów. Liczbowo i procentowo najwięcej takich materiałów odnotowano w newsach – 145 materiałów (52 proc.). W publicystyce było to 30 materiałów – 48 proc., w wywiadach 6 materiałów – 38 proc. oraz w jednym badanym reportażu.

Tabela 13.4. Przytaczanie wypowiedzi tzw. ekspertów-komentatorów – w podziale na typ medium

Typ medium	Tak	Nie	Nie dotyczy	Odsetek przekazów z przytoczeniem wypowiedzi tzw. ekspertów-komentatorów (%)	
Media pozostałe	84	75	5	51	(N=164)
Media sprzyjające opozycji	64	46	1	57	(N=111)
Media sprzyjające rządowi	34	46	1	42	(N=81)

źródło: opracowanie własne

Wykres 13.4. Przytaczanie wypowiedzi tzw. ekspertów-komentatorów – w podziale na typ medium

źródło: opracowanie własne

Przytaczanie wypowiedzi tzw. ekspertów-komentatorów było w temacie pandemii powszechnym zjawiskiem. Liczbowo poszczególne typy mediów wypadły podobnie – odnotowano 64 takich materiałów wśród mediów sprzyjających opozycji (57 proc.) i 84 materiały wśród pozostałych mediów (51 proc.). Najmniejszą wartość osiągnęły zaś media sprzyjające rządowi – 34 materiały (42 proc.), co wynika z częstszego przytaczania wypowiedzi premiera, ministrów zdrowia i innych polityków rządzących, którzy zwykle nie byli, według naszych założeń metodologicznych, zewnętrznymi komentatorami sytuacji.

Zapraszani do wypowiedzi eksperci-komentatorzy najczęściej byli uczonymi w zakresie nauk medycznych (doktorami, profesorami), w szczególności wirusologami, lekarzami i specjalistami w zakresie chorób zakaźnych, a także dziennikarzami i socjologami. Zauważalnie byli to zatem specjaliści, cieszący się zaufaniem większości Polaków, których podstawowym zadaniem było zwykle uświadamianie powagi sytuacji i tłumaczenie skuteczności szczepień odbiorcom.

Mimo, iż poszczególne media zwykle mają grupę wyselekcjonowanych komentujących ekspertów (co jest szczególnie zauważalne w telewizyjnych serwisach informacyjnych), to w przypadku mówienia o pandemii przekrój osób wybieranych do skomentowania sytuacji był szeroki. Brak dużych różnic w zakresach zapraszanych osób był również spowodowany wąską grupą ekspertów, specjalistów zajmujących się chorobami zakaźnymi czy konkretniej – wirusologią – w Polsce.

14. Czy w materiale można wyróżnić jego główny obszar tematyczny?

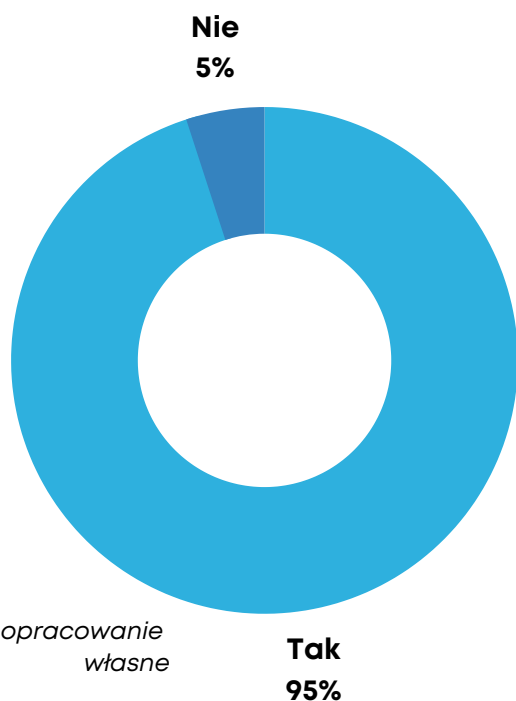
Polecenie dla wolontariusza przy zgłaszaniu tego typu nieprawidłowości: „Jeżeli materiał porusza wiele różnych wątków i nie da się wyróżnić przewodniego tematu - zaznacz "Nie". Jeżeli w materiale dominuje jeden temat - zaznacz "Tak", a następnie wybierz go z listy rozwijanej poniżej”.

Tabela 14.1. Czy w materiale można wyróżnić jego główny obszar tematyczny?

Odpowiedź	Liczba odpowiedzi
Tak	339
Nie	17
SUMA	356

źródło: opracowanie własne

Wykres 14.1. Czy w materiale można wyróżnić jego główny obszar tematyczny? (N=356)

źródło: opracowanie
własne

W 339 materiałach (95 proc.) możliwe było wyodrębnienie głównego obszaru tematycznego badanego materiału. W przypadku 17 materiałów (5 proc.) nie było takiej możliwości. Prawie wszystkie przypadki, w których nie można było wyróżnić obszaru tematycznego materiału (16) dotyczyły informacyjnych serwisów radiowych z TOK FM, RMF FM, Polskiego Radia Trójka i Polskiego Radia Jedyńka – co nie stanowi w tych przypadkach o popełnionym błędzie, a uzależnione jest od doboru próby badawczej. Informacyjne serwisy radiowe z racji analizowania całego serwisu jako jeden materiał zawierały kilka tematów bieżących wydarzeń – jednocześnie uniemożliwiając wyróżnienie jednego, dominującego tematu.

Alarmujące sytuacje odnoszą się do przekazów, w których nie można wyróżnić głównego obszaru tematycznego, ponieważ materiał poruszał przynajmniej dwa różne wątki tematyczne, raczej ze sobą nie powiązane. Taką sytuację zaobserwowano w materiale „Dzień Niepodległości” TVN, który mimo tytułu raczej poruszał temat szczepień w USA, a obchody Dnia Niepodległości były wpisane pomiędzy zdrowotne wątki. Nie była to jednak sytuacja poważnego nadużycia.

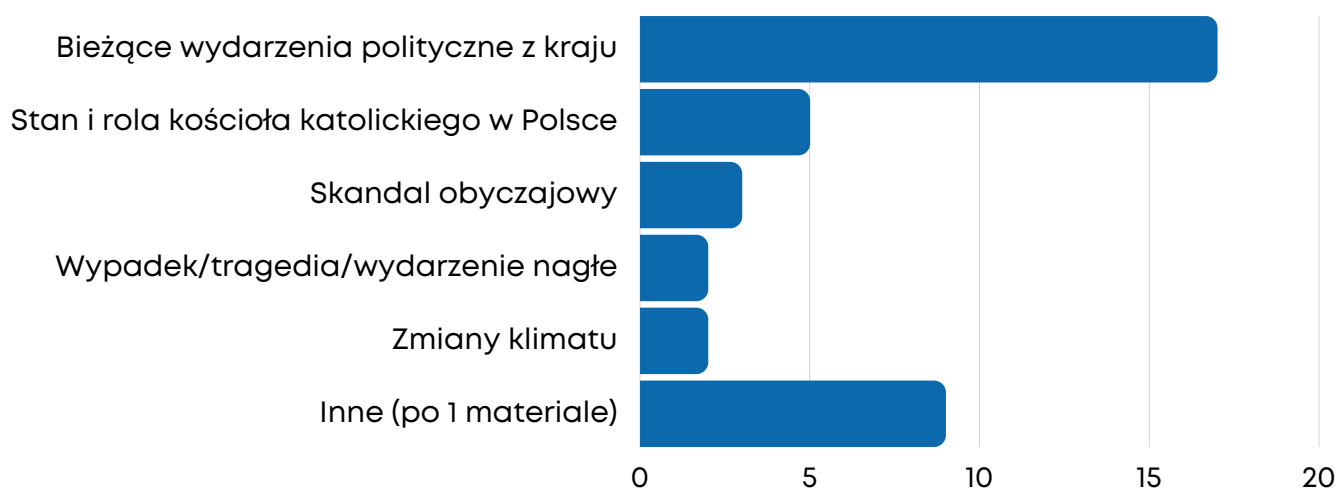
Jak można zauważyć, media w Polsce mówiąc o pandemii, skupiały się jedynie na tym temacie i raczej nie wykorzystywały go, aby w mnogości różnych wątków tematycznych zgubić przewodni temat. To ponownie pokazuje, że polskie media poważnie podeszły do informowania o koronawirusie i prowadzonej narracji wobec niego – jednolitej i bezpośredniej w swoim przekazie, zachowując przy tym większość standardów dziennikarskich.

Tabela 14.2. Główne tematy poruszane w badanych materiałach

Nazwa głównego tematu	Liczba
Pandemia i szczepienia	301
Bieżące wydarzenia polityczne z kraju	17
Stan i rola kościoła katolickiego w Polsce	5
Skandal obyczajowy	3
Wypadek/tragedia/wydarzenie nagłe	2
Zmiany klimatu	2
Inne (po 1 materiale) m.in.: Gospodarka, Innowacje i technologie, Problemy społeczne, Sprawy międzynarodowe, Szkolnictwo	9

źródło: opracowanie własne

Wykres 14.2. Pozostałe tematy poruszane w badanych materiałach

źródło: opracowanie własne

Zgodnie z oczekiwaniami głównym tematem większości przekazów (301 z 339) była kategoria „Pandemia i szczepienia”. Oznacza to, że narracja przekazu skupiała się wokół pandemii w całym materiale. W tabeli i na wykresie przedstawiających pozostałe tematy artykułów, znalazły się materiały, które w znaczącej swej części skupiały się na informacjach o koronawirusie. Można zauważyć, że sytuacja pandemii była również istotna dla polityki w kraju oraz kościoła katolickiego.

KILKA SŁÓW O INDID

Nasze działania nie miałyby sensu, gdyby nie zmierzały do zrobienia czegoś dobrego i ważnego dla nas wszystkich. Jesteśmy organizacją pozarządową (fundacją), która dba o to, żeby w naszej wzajemnej komunikacji mniej było nienawiści, manipulacji czy wrogości, a więcej wzajemnego szacunku i zrozumienia. Nie działamy dla pieniędzy tylko dla WARTOŚCI. To one nadają naszym działaniom sens. Najważniejsze z nich to: wolność słowa, rzetelne dziennikarstwo, pluralizm poglądów, dialog bez nienawiści, media bez manipulacji, dobra rozmowa, szacunek, wzajemne zrozumienie czy dobro wspólne.

Działamy na zasadach think-tanku – ośrodka analitycznego, którego analizy i opracowania dotyczące mediów oraz komunikacji zawsze będą w pełni rzetelne, uczciwe i pozbawione stronniczości. W naszych działaniach zawsze będziemy kierować się zasadami uczciwości, jawności i transparentności. Nigdy nie pozwolimy sobie na jakiegokolwiek naginanie prawa ani zasad moralnych, aby osiągnąć jakiś cel. Tacy już jesteśmy! Uchwałą zarządu przyjęliśmy Kodeks Etyki, który reguluje nasze funkcjonowanie w przestrzeni publicznej i wewnątrz organizacji. To fundament, na podstawie którego podejmowane są nasze działania.

Wspierając dobre dziennikarstwo chcemy sprawić, żeby w mediach więcej było: rzetelnej informacji, bezstronności, obiektywizmu, a mniej manipulacji, propagandy czy fake newsów. Bez dobrze poinformowanego społeczeństwa nie ma szans na zdrową demokrację i mądre społeczeństwo obywatelskie. To, co dziś przeszkadza nam normalnie rozmawiać, to tzw. „plemienność” w debacie publicznej. Politycy, zamiast spokojnie i chłodno debatować, kłócą się, albo powtarzają te same frazesy, wyuczone „przekazy dnia”, mające na celu wyłącznie zdyskredytowanie przeciwnika. To nie jest konstruktywne i przenosi się na: ekspertów, komentatorów, artystów, „celebrytów” czy dziennikarzy występujących w mediach. Ale wpływa także na nas samych w naszych codziennych rozmowach... Kłócimy się zamiast pielęgnować relacje. Dlatego postanowiliśmy to zmienić! Będziemy monitorować media na bieżąco prowadząc działalność strażniczą. Czuwać czy nie dzieje się nic złego, a następnie alarmować, jeśli potrzeba. Będziemy też nagłaśniać dobre praktyki oraz edukować Obywateli w zakresie odpowiedzialnego korzystania z mediów – aby impregnować Ich na złe zjawiska. Nie ma rzeczy niemożliwych, a my lubimy wyzwania.

Zmieniamy nasze rozmowy – na dobre!

Odwiedź nas na:

<https://indid.pl/>

<https://www.facebook.com/indidpl/>

<https://www.instagram.com/indid.pl/>

"I'm Watching"

"Przywróćmy Dziennikarstwo!"

"Grasz i Wiesz!"

*"Czasopismo lepszej
debaty publicznej"*

"Lepiej Rozmawiajmy!"

SPIS TABEL, WYKRESÓW I GRAFIK

TABELE (W KOLEJNOŚCI WYSTĘPOWANIA)

Tabela 1. Rozkład procentowy badanych materiałów w podziale na typ mediów	
Tabela 2. Liczba materiałów w podziale na dany miesiąc i rodzaj medium	
Tabela 3. Spis tytułów medialnych objętych badaniem	
Tabela 4. Czy uznano, że materiał zawierał fake newsa?	
Tabela 5. Czy materiał uznano za wzorcowy?	
Tabela 6. Spis materiałów uznanych za wzorcowe	
Tabela 7. Czy materiał zaliczono do szczególnej ekspozycji?	
Tabela 1.1. Czy tytuł materiału medialnego jest uzasadniony jego treścią?	
Tabela 2.1. Czy w tytule materiału pojawiają się określenia oceniające?	
Tabela 2.2. Określenia oceniające w tytule materiału – w podziale na rodzaj medium	
Tabela 2.3. Określenia oceniające w tytule materiału – w podziale na formę przekazu	
Tabela 2.4. Określenia oceniające w tytule materiału – w podziale na typ medium	
Tabela 3.1. Czy w materiale znalazło się powołanie się na anonimowe źródła?	
Tabela 3.2. Powołanie się na anonimowe źródła – w podziale na rodzaj medium	
Tabela 3.3. Powołanie się na anonimowe źródła – w podziale na formę przekazu	
Tabela 3.4. Sposoby określania źródeł anonimowych	
Tabela 4.1. Czy w materiale odnotowano sytuację polegającą na przywołaniu jakiejś osoby po raz pierwszy tylko i wyłącznie z nazwiska?	
Tabela 4.2. Przywołanie jakiejś osoby po raz pierwszy tylko i wyłącznie z nazwiska – w podziale na rodzaj medium	
Tabela 4.3. Przywołanie jakiejś osoby po raz pierwszy tylko i wyłącznie z nazwiska – w podziale na typ medium	
Tabela 5.1. Czy w materiale pojawia/ją się słowne określenia/e negatywne względem jakiejś osoby/podmiotu/grupy?	
Tabela 5.2. Słowne określenie/a negatywne względem jakiejś osoby/podmiotu/grupy – w podziale na rodzaj medium	
Tabela 5.3. Słowne określenie/a negatywne względem jakiejś osoby/podmiotu/grupy – w podziale na formę przekazu	
Tabela 5.4. Słowne określenie/a negatywne względem jakiejś osoby/podmiotu/grupy – w podziale na typ medium	
Tabela 6.1. Czy w materiale pojawia się negatywna prezentacja wizualna kogoś lub czegoś?	
Tabela 6.2. Przekazy medialne z wyraźnie negatywną prezentacją wizualną kogoś lub czegoś – w podziale na rodzaj medium	
Tabela 6.3. Przekazy medialne z wyraźnie negatywną prezentacją wizualną kogoś lub czegoś	
Tabela 7.1. Czy w materiale pojawia/ją się słowne określenie/a pozytywne względem jakiejś osoby/podmiotu/grupy?	
Tabela 7.2. Słowne określenie/a pozytywne względem jakiejś osoby/podmiotu/grupy – w podziale na rodzaj medium	
Tabela 7.3. Słowne określenie/a pozytywne względem jakiejś osoby/podmiotu/grupy – w podziale na formę przekazu	
Tabela 7.4. Słowne określenie/a pozytywne względem jakiejś osoby/podmiotu/grupy – w podziale na typ medium	
Tabela 8.1. Czy w materiale pojawia się wyraźnie pozytywna prezentacja wizualna kogoś lub czegoś?	
Tabela 8.2. Przekazy medialne z wyraźnie pozytywną prezentacją wizualną kogoś lub czegoś – w podziale na rodzaj medium	

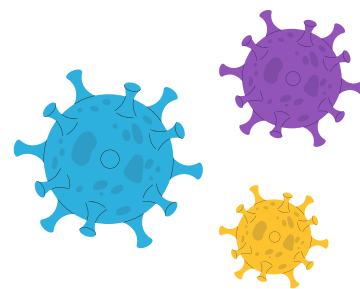

Tabela 8.3. Przekazy medialne z wyraźnie pozytywną prezentacją wizualną kogoś lub czegoś

Tabela 9.1. Czy twórca materiału stosuje różne standardy w prezentowaniu znajdujących się w nim osób/podmiotów/grup?

Tabela 9.2. Stosowanie różnych standardów w prezentowaniu znajdujących się w nim osób/podmiotów/grup – w podziale na rodzaj mediów

Tabela 9.3. Stosowanie różnych standardów w prezentowaniu znajdujących się w nim osób/podmiotów/grup – w podziale na polityczną zależność

Tabela 10.1. Czy w materiale pojawia się przywołanie konkretnych danych opartych na źródłach zewnętrznych?

Tabela 10.2. Przywołanie konkretnych danych opartych na źródłach zewnętrznych – w podziale na rodzaj medium

Tabela 10.3. Przywołanie konkretnych danych opartych na źródłach zewnętrznych – w podziale na formę przekazu

Tabela 11.1. Czy w materiale pojawia się jakakolwiek forma manipulacji?

Tabela 11.2. Odnotowane formy manipulacji – w podziale na rodzaj medium

Tabela 11.3. Odnotowane formy manipulacji – w podziale na typ medium

Tabela 11.4. Materiały medialne, w których pojawiła się manipulacja

Tabela 11.5. Szczegółowy opis materiałów, w których dopuszczono się manipulacji

Tabela 12.1. Czy materiał nawołuje do nienawiści wobec jakiejkolwiek osoby/grupy?

Tabela 13.1. Czy w materiale przytoczona/e została/y wypowiedź/i tzw. eksperta-komentatora (ekspertów-komentatorów)?

Tabela 13.2. Przytaczanie wypowiedzi tzw. ekspertów-komentatorów – w podziale na rodzaj medium

Tabela 13.3. Przytaczanie wypowiedzi tzw. ekspertów-komentatorów – w podziale na formę przekazu

Tabela 13.4. Przytaczanie wypowiedzi tzw. ekspertów-komentatorów – w podziale na typ medium

Tabela 14.1. Czy w materiale można wyróżnić jego główny obszar tematyczny?

Tabela 14.2. Główne tematy poruszane w badanych materiałach

WYKRESY (W KOLEJNOŚCI WYSTĘPOWANIA)

Wykres 1. Liczba badanych materiałów w podziale na poszczególne miesiące

Wykres 2. Rozkład badanych materiałów w podziale na typ mediów (N=356)

Wykres 3. Rozkład badanych materiałów podziale na tytuł medialny z telewizji

Wykres 4. Rozkład badanych materiałów podziale na tytuł medialny z prasy

Wykres 5. Rozkład badanych materiałów podziale na tytuł medialny z Internetu

Wykres 6. Rozkład badanych materiałów podziale na tytuł medialny z radia

Wykres 7. Rozkład badanych materiałów w podziale na polityczną zależność

Wykres 8. Rozkład badanych materiałów w podziale na polityczną zależność oraz miesiąc publikacji

Wykres 9. Liczba badanych materiałów w podziale na formę przekazu

Wykres 10. Liczba najczęściej występujących słów w tytułach badanych materiałów

Wykres 11. Czy uznano, że materiał zawierał fake newsa? (N=356)

Wykres 12. Czy materiał uznano za wzorcowy? (N=356)

Wykres 13. Czy materiał zaliczono do szczególnej ekspozycji? (N=356)

Wykres 1.1. Czy tytuł materiału medialnego jest uzasadniony jego treścią? (N=356)

Wykres 2.1. Czy w tytule materiału pojawiają się określenia oceniające? (N=356)

Wykres 2.2. Określenia oceniające w tytule materiału – w podziale na rodzaj medium

Wykres 2.3. Określenia oceniające w tytule materiału – w podziale na formę przekazu

Wykres 2.4. Określenia oceniające w tytule materiału – w podziale na typ medium

Wykres 3.1. Czy w materiale znalazło się powołanie się na anonimowe źródła? (N=356)

Wykres 3.2. Powołanie się na anonimowe źródła – w podziale na rodzaj medium

Wykres 3.3. Powołanie się na anonimowe źródła – w podziale na formę przekazu

Wykres 4.1. Czy w materiale odnotowano sytuację polegającą na przywołaniu jakiejś osoby po raz pierwszy tylko i wyłącznie z nazwiska? (N=356)

Wykres 4.2. Przywołanie jakiejś osoby po raz pierwszy tylko i wyłącznie z nazwiska – w podziale na rodzaj medium

Wykres 4.3. Przywołanie jakiejś osoby po raz pierwszy tylko i wyłącznie z nazwiska – w podziale na typ medium

Wykres 5.1. Czy w materiale pojawia/ją się słowne określenia/e negatywne względem jakiejś osoby/podmiotu/grupy? (N=356)

Wykres 5.2. Słowne określenie/a negatywne względem jakiejś osoby/podmiotu/grupy – w podziale na rodzaj medium

Wykres 5.3. Słowne określenie/a negatywne względem jakiejś osoby/podmiotu/grupy – w podziale na formę przekazu

Wykres 5.4. Słowne określenie/a negatywne względem jakiejś osoby/podmiotu/grupy – w podziale na typ medium

Wykres 6.1. Czy w materiale pojawia się negatywna prezentacja wizualna kogoś lub czegoś? (N=356)

Wykres 6.2. Przekazy medialne z wyraźnie negatywną prezentacją wizualną kogoś lub czegoś – w podziale na rodzaj medium

Wykres 7.1. Czy w materiale pojawia/ją się słowne określenie/a pozytywne względem jakiejś osoby/podmiotu/grupy? (N=356)

Wykres 7.2. Słowne określenie/a pozytywne względem jakiejś osoby/podmiotu/grupy – w podziale na rodzaj medium

Wykres 7.3. Słowne określenie/a pozytywne względem jakiejś osoby/podmiotu/grupy – w podziale na formę przekazu

Wykres 7.4. Słowne określenie/a pozytywne względem jakiejś osoby/podmiotu/grupy – w podziale na typ medium

Wykres 8.1. Czy w materiale pojawia się wyraźnie pozytywna prezentacja wizualna kogoś lub czegoś? (N=356)

Wykres 8.2. Przekazy medialne z wyraźnie pozytywną prezentacją wizualną kogoś lub czegoś – w podziale na rodzaj medium

Wykres 9.1. Czy twórca materiału stosuje różne standardy w prezentowaniu znajdujących się w nim osób/podmiotów/grup? (N=356)

Wykres 9.2. Stosowanie różnych standardów w prezentowaniu znajdujących się w nim osób/podmiotów/grup – w podziale na rodzaj mediów

Wykres 9.3. Stosowanie różnych standardów w prezentowaniu znajdujących się w nim osób/podmiotów/grup – w podziale na polityczną zależność

Wykres 10.1. Czy w materiale pojawia się przywołanie konkretnych danych opartych na źródłach zewnętrznych? (N=356)

Wykres 10.2. Przywołanie konkretnych danych opartych na źródłach zewnętrznych – w podziale na rodzaj medium

Wykres 10.3. Przywołanie konkretnych danych opartych na źródłach zewnętrznych – w podziale na formę przekazu

Wykres 10.4. Przywołanie konkretnych danych opartych na źródłach zewnętrznych – w podziale na typ medium

Wykres 11.1. Czy w materiale pojawia się jakakolwiek forma manipulacji? (N=356)

Wykres 11.2. Odnotowane formy manipulacji – w podziale na rodzaj medium

Wykres 11.3. Odnotowane formy manipulacji – w podziale na typ medium

Wykres 12.1. Czy materiał nawołuje do nienawiści wobec jakiejkolwiek osoby/grupy? (N=356)

Wykres 13.1. Czy w materiale przytoczona/e została/y wypowiedź/i tzw. eksperta-komentatora (ekspertów-komentatorów)? (N=356)

Wykres 13.2. Przytaczanie wypowiedzi tzw. ekspertów-komentatorów – w podziale na rodzaj medium

Wykres 13.3. Przytaczanie wypowiedzi tzw. ekspertów-komentatorów – w podziale na formę przekazu

Wykres 13.4. Przytaczanie wypowiedzi tzw. ekspertów-komentatorów – w podziale na typ medium

Wykres 14.1. Czy w materiale można wyróżnić jego główny obszar tematyczny? (N=356)

Wykres 14.2. Pozostałe tematy poruszane w badanych materiałach

GRAFIKI (W KOLEJNOŚCI WYSTĘPOWANIA)

Grafika 1. Słowa z tytułów badanych materiałów w postaci chmury słów

Twórcy raportu

Team Analityczny INDID

Klaudia Haluszko, Mikołaj Wu

Liderka Teamu: Anita Kwiatkowska

Redakcja i korekta tekstu

Team Publicystyczny INDID

Lider Teamu: Wiktor Nowak

Oprawa graficzna

Team Graficzny INDID

Andżelika Sochacka, Adriana Szaposznikow

Liderka Teamu: Adrianna Lasinkiewicz

